

ЖОРЖ СИМЕНОН

ЛЕЛЯ ЖАНА

Превод от френски: Нина Герганова, 1986

chitanka.info

ПЪРВА ГЛАВА

На гара Поатие, където смени влака, тя не можа да издържи. Десет пъти мина покрай бюфета, като с последни сили мъкнеше куфара си, в който минувачите се блъскаха. Болката в гърдите наистина я плашеше и се засилваше с приближаването към целта. Усещаше я като огромна буца — голяма почти колкото гърдата ѝ — да пълзи към гърлото, притискайки другите органи, да се мъчи да изскочи, а тя чакаше тревожна, неподвижна, с прикован поглед и на моменти мислеше, че ще умре.

Би изпила едно кафе. Беше си обещала да не пие нищо друго освен кафе, но щом застана пред бара и момчето със запретнатите ръкави, което миеше чашите, тя смънка, усещайки как бузите ѝ пламват:

— По-добре да пийна малък коняк. Не се чувствам добре. Вероятно е от топлината.

Наистина беше много топло. Беше август и експресът, с който дойде от Париж, бе претъпкан с хора, тръгнаха на почивка.

Започна трескаво да рови в чантата си за дребни пари и смотолеви:

— Дайте ми още един коняк.

Но едва ли това породя у нея усещането, че всички я гледат. Имаше същото усещане и преди малко в бързия влак. Едно момченце, което пътуваше с родителите си, беше втренчило очи в нея и толкова безкрайно дълго я гледа, че тя се почувства неловко и изпадна в поредната си криза.

Беше от преумора. Беше от толкова много неща. От възрастта. И не само от възрастта. Тя просто се беше износила. Бе едно остаряло добиче, но нямаше смелостта на истинските животни, които се скриват някъде, за да умрат.

Във влака имаше и други стари жени, дори по-стари от нея, които щедро излагаха на показ гърбовете и част от гърдите си и които щяха да лудуват по плажовете.

Някогашната теснолинейка вече я нямаше. Прекачването ставаше в дъното на перона на същия коловоз на страничната глуха линия, но вместо старите високи вагони, сега ги чакаше сребриста мотриса, която летеше безшумно из полята и надаваше кратък писък.

Надяваше се да стигне по тъмно: така щеше да е по-лесно да премине незабелязано по главната улица и да се промъкне край къщите. Но през лятото в седем часа вечерта небето беше все още синьо и светло, обагрено тук-там от залязващото слънце. В ливадите кравите хвърляха дълги виолетови сенки, а ослепителните слънчеви отблясъци падаха върху прозорците на фермите като огнени снопове.

Още като малка тя се боеше от този вечерен час на заплаха от небитието и вечността — сравняваше го с чистилицето, описано в учебниците ѝ по вероучение, — отново виждаше през прозорците на стаята си неподвижните клони на липата с изписани като върху гравюра листенца, спомняше си шумовете на къщата, които ставаха все по-доловими, така че и най-лекото изпукване на лъснатия паркет отекваше като взрив в тишината.

Смучеше ментови бонбони, за да разсее миризмата на алкохол. И ето че най-малко за трети път, откак бе тръгнала от Париж, ѝ се прииска да изтрие с носната си кърпа и последните следи от руж по бузите си. Отначало бе решила изобщо да не слага нито руж, нито пудра, но когато в последния момент, вече облечена, се видя в огледалото, я обзе срам от бледото ѝ лице. В никакъв случай не биваше да ги плаши с вида си, да им напомня на смъртник или призрак, когато пристигне.

Роклята ѝ беше прилична, непретенциозна, шапката — евтина, но избрана с вкус, на ръката си бе преметнала леко манто.

Дори и в мотрисата не видя познат. Вярно е, че и не се осмеляваше много-много да гледа хората, като си мислеше, че така ще остане незабелязана.

„Ако хотел «Аньо д’Ор» вече не съществува, ще се върна с вечерния влак.“

Тъй като бе събота и хората пътуваха, тя си помисли: „Ако няма свободни стаи, няма да търся на друго място.“

Оставаха само броени минути и буцата окончателно заседна в гърлото ѝ. А когато влакът спря на малката, почти непроменена гара, тя не посмя да се надигне, защото беше настъпил онзи момент от

кризата ѝ, когато тя мислеше, че умира. Но все пак се озова на перона, където, въпреки че беше още светло, бяха запалили лампите, и някакъв мъж, нахлупил каскет с лъскава козирка, посочи куфара ѝ и попита:

— Такси ли чакате?

Всъщност тя нищо не видя. Всичко стана много бързо. Навремето на гарата нямаше нито таксите, нито частни коли, които сега задръстваха площада.

— Хотел „Аньо д’Ор“.

Вратата на колата хлопна. Къщите, които се заредиха пред нея, ѝ се сториха съвсем мънички и те стигнаха до моста на края на улицата почти моментално.

— Имате ли оставен по-тежък багаж на гардероба?

Искаше ѝ се час по-скоро да се скрие, да се почувства на сигурно място, и свеждаше глава, за да не среща погледите на минувачите. Невъзможно беше да са същите собственици господин и госпожа Лоазо (госпожа Матилда Лоазо навремето носеше перука): и двамата бяха най-малко по на седемдесет години, когато тя замина. За миг зърна вдясно сграда — ново крило, което наскоро бяха построили, и ѝ се стори, че железните маси между сандъчетата с лаврови храсти в кафенето пред хотела бяха станали повече.

— Сама ли сте?

— Да.

— Само за тази нощ или за няколко дни?

— Навярно за няколко дни.

И тя не знаеше. Беше малко вероятно да прекара повече от една нощ в хотела. Дори беше немислимо, но ѝ се струваше, че с тези малки хитринки ще се предпази от злата съдба.

— Мартин, седемнадесета стая свободна ли е?

— Наемателят си замина, но не зная дали са оправили стаята.

Бяха млади хора, по всяка вероятност женени отскоро, които сякаш си играеха на хотелиер и хотелиерка. Тя повика отдолу:

— Олга? Готова ли е седемнадесета стая?

— Да, госпожо.

Новопристигналата попълни формуляра с името Мартино естествено, Жана Мартино, петдесет и седем годишна, родена... Родена тук. Естествено не в хотел „Аньо д’Ор“, а само на стотина метра от него, точно от другата страна на моста. Когато пресичаше

тротоара, тя се въздържа да погледне в тази посока. Дали стаята ѝ щеше да гледа към реката? Как не! Ако въобще има единична стая. В събота вечер, и то през август.

Едва ли старите Лоазо, които хората наричаха Филемон и Босис, някога са си представяли, че един ден в тяхната къща ще се разхождат жени в шорти и с някакво подобие на сутиен, макар че повечето от тях бяха майки; мяркаше се и някакъв мъж, гол до кръста, обрасъл с дълги черни косми, с рамене, изгорели до кръв от слънцето.

— Вечерята е след петнадесет минути — съобщи собственикът (или управителят).

В суматохата забравиха да ѝ качат куфара, но тя нищо не каза и самичка го извлече до втория етаж, доволна, че е успяла да влезе така незабелязано. Дори и камериерката Олга, изглежда, не я усети, тъй като не си предложи услугите.

Седемнадесета стая гледаше към двора, където някогашните конюшни бяха превърнати в гаражи. Въздухът синееше, сгъстяваше се като дим. Защо да не си легне веднага? Щеше да заспи с три-четири хапчета.

По навик разтвори куфара, подреди багажа в гардероба и в шкафа. После напписка лицето си и без да пали лампа, седна на единствения, твърд и тесен фотьойл в синьозелен цвят, който напомняше щандовете в универсален магазин.

Нощта бавно и неусетно се спусна, неусетно започнаха да долитат различни шумове, все по-ясно и по-отчетливо; долитаха най-вече от кухнята, където, макар че бяха започнали да сервират вечерята, прозорците бяха все още широко отворени; от масите пред хотела, където посетителите продължаваха да си пият в прохладната вечер, се чуваше хлопане на врати, някаква нетърпелива майка караше детето си да ляга и с раздражен глас го заплашваше с всевъзможни неща, ако не заспи веднага. Малко след това, въпреки колите по пътя и клаксоните, тя долови високия нежен напев на реката, който и зазвучаваше познато, там, където средната подпора на моста разсичаше водите ѝ.

— Уморена съм! — каза си тя.

Гласът и отека в стаята. Това като че ли я разнежи и тя повтори:

— Господи, колко съм уморена!

Уморена до смърт. Бе тъй уморена, че ѝ се искаше да приседне на някой праг, където и да било, на перона на гарата и да се остави на

течението да я носи.

Беше дебела. Чувстваше се чудовищно дебела, а трябваше да носи и движи цялата си отпусната плът, от която се отвращаваше и не я чувстваше своя.

Дебелата Жажа!

О, не! Само не това име! Не биваше да мисли повече за него, защото иначе нямаше да ѝ достигнат сили.

Тъмната нощ нахлуваше на вълни през прозореца, плашеше я, но тя нямаше сила да стане и да светне лампата; седеше там, страдаше, ровеше в раната си, както човек разклаща болния си зъб. Ненавиждаше се, но не беше само заради двете чашки, които изпи на гара Поатие. Срамуваше се от това, че е тук, че се бе върнала, за да чака. На какво ли се надяваше?

Буцата отново заседна в гърлото ѝ, тя започна да стиска с ръка лявата си гърда, стана ѝ приятно, топло, изпълни я някакво сладострастно усещане и капчици влага избиха по затворените ѝ клепачи, а тя повтаряше с променен глас, готова да се разплаче всеки момент:

— Ох, колко съм уморена!

* * *

Заспа във фотьойла без никакви хапчета, а когато внезапно се пробуди, шумовете из хотела бяха вече заглъхнали. Запали дразнещата светлина на лампата и погледна часовника.

Беше девет и десет. Изпитваше толкова остър глад, че се реши да слезе долу, като пристъпваше колебливо, сякаш бе виновна за нещо, вмъкна се в трапезарията, където светеха само половината лампи, а две от жените зареждаха масите за следващата сутрин.

Вървеше безшумно не само защото така бе свикнала и бе запазила пъргавината си, въпреки тежестта, но и защото ѝ беше неудобно. Доближи се до една от сервитьорките, облечена в черна рокля с бяла престилка, която се обърна, не повярва на очите си, поогледа я малко и възкликна:

— Жана!

После добави, за да се убеди, че не греши:

— Жана Мартино!

Двете се спогледаха, готови всеки миг да се скрият, както едно време в манастира, когато дебнеха дали ще дойде някоя от сестрите.

— Позна ли ме?

— И то веднага. Защо? А ти не ме ли позна?

— Познах те. Ти си дъщерята на Отю. Но не си спомням малкото ти име.

— Че как така, толкова ме подигравахте за него. Дезире^[1]! Какво правиш тук? Дошла си да видиш брат си ли?

Не посмя да каже: „Жив ли е?“ А само запита:

— Той тук ли е?

— Разбира се. Неотдавна за малко не го избраха за кмет. Но се случиха някои неща в последния месец

За миг си даде сметка, че и двете стоят прави в трапезарията, че едната е клиентка, а другата сервитьорка.

— Искаш ли нещо? В хотела ли си?

— Да. Не съм вечеряла. А изведнъж огладнях.

— Сега ще уредя нещо. Доста е късно, за да ти предложат цялото меню. И сигурно ще трябва да платиш по официалните цени. Това притеснява ли те?

— Не.

— По-добре стой тук, защото шефката е доста заядлива. Парижани са и съвсем отскоро поеха хотела, а и по всичко личи, че нищо не разбират от занаята. Какво искаш да хапнеш?

— Каквото донесеш.

— От печеното не е останало нищо, но мога да ти донеса шунка и картофена салата. Ако искаш супа... но знай, че не е хубава. Научи ли за злополуката на Жулиен?

Без да разбира, тя понечи да повтори името. После се сети, че има племенник, чието име бе забравила и който вече трябва да беше порасъл.

— Бедното момче — продължаваше Дезире. — Беше най-добрият в семейството. Ох, извинявай...

— Няма нищо!

— Да се убие така глупаво, и то на място, което познава добре, защото не минава и месец, без там да стане по някоя злополука... При завоя Лу Пандю, знаеш ли го, точно след мелницата!... И жена му била

в колата... По чудо не е абортирала... Детето се роди преждевременно, но лекарите от Поатие го спасиха... Не знаеше ли това?

— Не... Всъщност да.

— Ей сега ще дойда.

Преди колко години... Чакай да видим!... Сега е на петдесет и седем години... Напусна манастира малко след като навърши седемнадесет години... Беше ли срещала оттогава Дезире Отю? Май че два-три пъти съвсем случайно, и то през първите години. Даже не беше съвсем сигурна, защото семейство Отю държаха ферма доста далеч извън града, а и Дезире никога не ѝ е била близка приятелка. Значи не се бяха виждали горе-долу от четиридесет години.

Дори не прояви любопитство как и защо Дезире бе станала сервитьорка в „Аньо д’Ор“, при положение че семейство Отю навремето бяха заможни стопани.

— Открих няколко сардини и репички, можеш да започнеш с тях. Пиеш ли вино? Червено или бяло? По всяка вероятност е от партидата на брат ти.

Не изглеждаше нещастна. Беше слаба, с плоски гърди, под престилката не се забелязваше никаква закръгленост в ханша. Странно, защото в манастира тя бе едно от най-дебелите момичета в класа, срамуваше се от шишката си ръце и едрите си бедра.

— Ще поостанеш ли тук?

— Все още не знам. Не вярвам.

— Имаш ли деца?

Тя поклати глава.

— Извинявай. А пък аз имах три, но загубих две от тях.

Тя каза това, като че ли съобщаваше някакъв факт.

— Дъщеря ми живее със съпруга си в Алжир. Добро момче е, работлив е и съм убедена, че ще се оправят. Ще наредя приборите и се връщам да си поговорим.

Но това не ѝ се удаде и Жана се почувства облекчена, без да знае точно защо. В продължение на десет минути тя се храни безшумно, без всякакъв апетит, макар че само преди малко изпитваше силен глад; гледаше как двете сервитьорки си вършат работата под мъждукащата светлина. От време на време Дезире се обръщаше към нея, хвърляше ѝ съучастнически поглед, а когато донесе шунката, ѝ прошепушна:

— Яж бързо, да не видят, че съм ти сложила три парчета!

След малко заядливата, както тя наричаше собственичката, се показва на вратата:

— Свършихте ли, Дезире?

— Ей сега, госпожо. Остава да сервирам десерта и кафето.

— Ема ще ви замести. Оскар има нужда от вас в офиса.

Дезире успя да ѝ подметне, преди да тръгне:

— Напомня ми игуменката. Нали се сецаш? Хайде, пак ще се видим.

Оттатък, където сервираха кафе, през вратата, която собственичката не беше затворила, се чуваха удари на билиардни топки, гласове на картоиграчи, от пурите и лулите се разнасяше дим, издигаше се чак до лампите и миризмата на тютюн се смесваше с тази на бирата и концентрираните напитки.

Жана се изкуши от тази миризма, макар че този път буцата не я душеше. Почти не направи опит да се пребори със себе си. Не би се осмелила да се обърне към бившата си съученичка. Но момичето, което сега ѝ сервираше, беше младо и непознато.

— Бих ли могла да получа чашка коняк?

— Ще ви изпратя келнера.

Тя се обърна към полуоткрехнатата врата и повика:

— Рафаел! Един коняк!

Той донесе бутилката. Беше млад, с руси къдриви коси, все още непохватен в жилетката, която преди него явно е била носена от мъж с корем.

— Момент, младежо! — каза тя, а гласът ѝ беше различен, глух, като че ли сподавен, канеше се да изпие на един дъх чашата си.

След това му я подаде и каза фамилиарно:

— Дайте ми още едно! Човек без едно може, но с едно не може!

Каза това и се изхили вулгарно, от което веднага се засрами, и когато остана самичка на масата и в цялата трапезария, заредена за следващия ден, беше почти готова да се откаже от втората чаша. Твърдо взе това решение и се изправи, но в последния момент се наведе и набързо изля алкохола в гърлото си.

* * *

Удари часът за служба и тя разпозна камбаните на двете енории, както и тези на старческият приют, които биеха по-припряно. Забързано момиче ѝ качи закуската върху поднос, отвсякъде се чуваше трясък на врати, на течаща вода, шум от казанчетата в тоалетните.

Дневната светлина, изпълнила боядисаната в жълто стая, като че ли я обезсърчаваше още повече и тя дълго време се въртя в леглото, после полека се зае със сутрешния си тоалет. Дезире навярно спеше в хотела (по всяка вероятност в малките стаички над гаража), така че можеше да я повика при себе си.

От нея бе научила, че Жулиен е мъртъв, че бил женен, че имал дете. Но не ѝ бе споменала за никой друг. Навярно смяташе, че приятелката ѝ знае. А Жана не знаеше нищо. Та нали до вчера не знаеше все още дали брат ѝ е жив.

Навремето, когато още получаваше писма от близките си, разбра, че брат ѝ се жени за Луиз, дъщерята на доктор Тайфер, която бе по едно и също време с нея в манастира, но в долните класове, ето защо тя бе запазила спомена за едно момиченце с плитки на гърба, мургавичко, ако не се лъже, с чип нос и дързък поглед.

Как ли изглеждаше сега? Сигурно прехвърляше петдесетте, като Робер. По всяка вероятност Робер бе напълнял, още от млади години имаше склонност към пълнеене.

Жана си сложи пудра, после я изтри, сложи отново, но понеже лицето ѝ беше бяло като восък, реши да го освежи с малко руж. Не можеше да разбере защо се получаваше все бледолилаво. Изпробва всички нюанси на червеното, но щом намазваше лицето си, те ставаха бледолилави.

„Приличам на стар палячо!“ — каза си тя.

Безсмислено беше да стои така цял ден и да се окуражава. Беше изминала хиляди километри, за да дойде. И ето я тук. Оставаше само да премине моста, да върви право към портата и да влезе през малката врата. Навремето двете крила на портата бяха боядисани в тъмнозелено, с цвят на бутилка, както казваше баща ѝ, в същия цвят бяха и капациите на прозорците; самата къща бе бяла, по-точно кремава, това ѝ придаваше повече топлина и уют, отколкото снежнобялото на другите къщи. Ще повдигне медното резе, а то ще изкънти в свода на вратата като камбанен звън.

Чу стъпки. Дали бяха женски или мъжки? Глупав въпрос. Беше прислужницата, разбира се, която, ако е научена на добри обноски, ще попита:

— За кого да съобщя?

И ето че бе вече там. Беше направила всичко машинално, на един дъх. Намираше се от другата страна на моста. Резето, което си стоеше все отляво, бе отекало, звънът му се бе понесъл към къщата; на дългата стена на складовете, която нямаше прозорци, тя прочете надписа с черни букви: „Робер Мартино, търговец на вина на едро“. По тротоара както едно време имаше празни бъчви. Само името беше променено. Преди стоеше името на баща ѝ: Луи. Табелата „Лепенето на афиши забранено“ си седеше на мястото.

Отвътре някакъв глас извика:

— Алис, звъни се!

— Чух! Но не мога да сляза!

Ситни забързани крачки. Ключалката се превъртя. Появи се слаба жена в черно, с шапка и ръкавици, с молитвеник в ръка.

— Излизате ли? — попита машинално Жана.

— Не. Връщам се от църква. Какво има?

Жената бе развълнувана, нервна, вероятно разтревожена. Дори не си направи труд да погледне гостенката в лицето.

— Вие ли сте госпожа Мартино, съпругата на Робер?

— Да.

— Веднага ви познах. Бяхме заедно в манастира, макар че сте по-млада от мен.

Унесена в мислите си, жената като че ли не я слушаше.

— Аз съм Жана Лоер.

— Вие?

Поколеба се като човек, който се чуди къде да дене тежък товар.

— Влезте! В какво ли състояние ще заварите къщата! Вчера слугинята ни напусна, без да ни предупреди. Тази сутрин трябваше да дойде друга, но не дойде. Кой знае къде е отишъл Робер. От пет минути го търся навсякъде.

Тя отвори една врата и извика:

— Робер, Робер! Сестра ти Жана е дошла!

После добави, като че ли мислеше за съвсем друго нещо:

— Съпругът ви не е ли с вас?

— Почина преди петнадесет години.

— Така ли? И Жулиен почина, знаете ли?

— Научих за това вчера.

— Значи пристигнахте вчера?

— Вчера вечерта, но беше доста късно, за да ви безпокоя.

Снаха ѝ не прояви повече любопитство. Свали ръкавиците, шапката си, започна да наднича в стаите, които бяха тъй преобразени и мебелирани по нов начин, загубили някогашната си миризма и облик, че Жана не можа да ги познае.

— Питам се къде е отишъл Робер. Оставих го колкото да ида на църква, като го помолих, ако дойде новата прислужница, да я посрещне. Тъй като имах голяма нужда от помощ, обадох се на една служба в Поатие и ми обещаха да изпратят някоя с първия сутрешен влак. Отдавна трябваше да е тук. Робер! Робер!... Прощавайте, че ви посрещам тъй зле... Цялата къща е наопаки и изобщо не знам дали някой ден ще се оправи...

Някаква млада жена, също облечена в черно, се наведе над перилата.

— Кой дойде? — попита тя, без да вижда Жана.

— Сестрата на Робер. Леля ти Жана, която живееше в Южна Америка. Нали така, Жана, в Южна Америка беше? Не си спомням вече. Това беше толкова отдавна... Алис, не си ли виждала Робер? Погледнах в приемната, но там го нямаше...

— Приемната все още в дъното на двора ли се намира?

— Да. Защо? Алис, не си ли го чула да излиза?

— Сигурна съм, че не е излязъл. Иначе щях да чуя вратата. Но като че ли се качи горе. Ех! Пак започва...

От първия етаж се разнасяха проглушителни писъци на бебе, цялото лице на Луиз се сгърчи като при остра невралгична болка.

— Не ми се сърдете, Жана. Сигурно ме смятате за луда. Не отричайте! Нали виждам! Дори и аз самата някога се питам дали съм с всичкия си. Но как искате да се справям сама в тази огромна къща? Прислужничките една подир друга си отиват. Последната дори не благоволи да ни съобщи, че напуска. Вчера, след като обядвахме, чиниите останаха неизмити, масата нераздигната, тогава забелязах, че нея я няма и че нещата ѝ липсват от стаята. А бебето сякаш нарочно реве. След малко и майка му ще хукне да излиза, понеже не можела да

се затваря вкъщи на тия години, и ще ми го тикне в ръцете. Нямам представа къде е дъщеря ми, а за Анри знам, че замина снощи с колата. Ех, само Робер...

Беше готова да се разплаче, да се строполи на първия стол, който ѝ попадне, но ето че пое отново нагоре по стълбите, една такава възбудена и дребничка под покрива на огромната къща, като току викаше:

— Робер! Робер!

Снаха ѝ отвори една врата и заядливо ѝ подхвърли:

— Как искате да приспя малкия, като крещите така?

— Чувате ли, Жана? Аз съм викала! Все аз! Дори не ви предложих да хапнете или да пиинете нещо. Все пак е странно, че Робер не отговаря. Не е излязъл, защото видях шапката му в антрето, а той не би излязъл гологлав. Не е в приемната си, нито в избите. Всъщност в неделен ден той няма какво да прави там. Качете се, Жана. Елате с мен. Можете да се освежите малко в банята.

Дори и стъпалата бяха подменени и сега не скърцаха. Някогашните мрачни лакирани врати сега бяха боядисани в бяло. Стените бяха светли. Навсякъде беше светло. Мракът се беше стопил. Луиз хвърли на неоправеното легло шапката си, която държеше в ръка, и вдигна една мъжка пижама, която се валяше по килима.

— Боя се, че не мога нищо да направя. Има моменти, като днес например, когато всичко е против мен, и това понякога продължава седмици, дори месеци наред. Ех, да знаех само къде е Робер...

Тя тръгна към втория етаж, където навремето се помещаваха детските стаи и таванът, който бе място за игра. Вървеше забързано, отваряше една след друга вратите и всеки път се провикваше:

— Робер!

После затваряше вратата и отново продължаваше нататък:

— Робер!

Стигна до тавана в дъното на коридора, бутна вратата и изпищя:

— Робер!

Веднага след това извика:

— Жана!... Алис!... Помощ!... Бързо!

* * *

Тя стоеше до бялата стена, сгърчена, цялата в черно, присвила рамене, наполовина захапала юмрука си.

Светлината както едно време се процеждаше през широк, скосен прозорец на покрива и желязната пръчка за повдигане на капандурата висеше.

Едно време, за да докосне с пръсти капандурата, Жана трябваше да стъпи на сандъче, после дойде време, когато беше достатъчно само да се повдигне на пръсти. Над капандурата беше забита голяма кука като в месарниците, която едва ли някога бе служила за нещо.

На тази кука Робер бе закачил въже и се бе обесил.

Той беше едър като сестра си, дори по-пълнен от нея. Беше облечен във фин вълнен костюм, но с нови домашни пантофи, които слагаше в неделя сутрин, единият се бе изхлузил. Вместо столче бе използвал празен сандък, който сега стоеше преобърнат, а до него имаше бележка с една-единствена дума, написана със син молив: „Простете“.

Луиз натика още повече юмрука в устата си, лицето ѝ посиня, като че ли щеше да се задуши. А отдолу Алис викаше:

— Какво се е случило? Да се кача ли?

— Донесете прясна вода в голяма чаша — отговори Жана, учудена, че гласът ѝ отеква.

След малко добави:

— И един нож... Или голяма ножица... По-живо!

Детето зарева отново. Луиз гледаше зълва си като подплашено диво животно.

Робер се полюшваше на въжето, по необичайно изкривеното му рамо се плъзна слънчев лъч и освети едно дървено посивяло конче, с отскубната грива, което бе вперило безжизнения си поглед в мъртвеца.

[1] Желана (фр.). — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

По-късно вероятно щеше да си спомни и най-малките подробности, обноски, жестове, но в никакъв случай хронологичния им ред. Разбира се, отново виждаше как повдига резето на портата под замъгленото слънце в десет часа сутринта — неделното слънце; в този момент тя бе една стара и уморена жена, диреща милост; приличаше на онези безстопанствени кучета, които плахо спират до прага на някоя ферма и добре знаят, че или ще ги набият, или ще получат нещо за ядене. Сега като че ли се чувстваше по-празна и по-безплътна, отколкото преди малко, когато, задъхана, с всичките си килограми, следваше по стълбата дребната си, мургава снаха, която я водеше кой знае къде.

Но защо след това, вместо да даде на Луиз чашата вода, която Алис току-що бе донесла, тя я изля в лицето ѝ? Рефлекс. Изведнъж нещо я бе отвратило в сгърченото лице на Луиз, която драскаше с нокти по гипсовите стени.

А младата снаха, която изглеждаше гола под черната си рокля и това несъмнено бе така, беше все още несресана, неизмита, криеше очите си с лявата ръка, подавайки кухненския нож с дясната; после веднага щом Жана го пое, хукна към стълбите и рече:

— Не мога да стоя при мъртвец. Това не е по силите ми.

— Поне повикайте лекар.

— Доктор Бернар ли?

— Който и да е. Важното е да дойде час по-скоро.

Изглежда, Алис се бе обадила. Трябва да бе слязла на един дъх до партера, защото бебето все още пицеше от първия етаж и виковете му продължаваха още дълго време. След като се обади по телефона от столовата — Жана разбра това по-късно, — Алис не остана да чака в къщата, а излезе на тротоара.

След чашата студена вода по лицето на Луиз се изписа някакво недоверие, жалко и едновременно смешно, но миг след това в очите ѝ проблесна искра на омраза — очи на момиченце, което току-що е

изяло пердах. Тя не излезе веднага. Навярно бе останала известно време, все така прилепена до стената. Едва след като положи на пода тялото на Робер, Жана се обърна, за да каже нещо, но видя, че на тавана нямаше никой друг освен нея и мъртвеца.

Беше съвсем спокойна. Чувстваше главата си изпразнена, неспособна да разсъждава и да взема решения. Вършеше всичко така, сякаш някой отдавна ѝ бе казал какво да направи. В един ъгъл на тавана, зад купчина книги, стоеше старо огледало, в черна позлатена рамка, с олющена, на ръждиви петна амалгама; тя се запъти да го вземе, но видя, че е много по-тежко, отколкото изглеждаше, събори няколко книги, докато го довлече до брат си, и с много усилия успя да го наведе до посинелите устни на Робер.

Но в това време по стълбите се чува стъпки — забързани мъжки стъпки, равномерни и успокояващи. Някакъв глас каза:

— Ще се оправя сам. Идете при бебето.

Едва сега името, което преди малко бяха споменали, нахлу в паметта ѝ и придоби значение. Навремето родителите ѝ дълги години имаха един работник в избите, с пълчив нос, който се казваше Бернар и кой знае защо, децата го наричаха Бабилас. Беше съвсем дребничък, широкоплещест и много пълен. Винаги носеше прекалено широки панталони, с провиснало дъно, така че краката му изглеждаха още по-къси. Дали пък Бабилас не беше името на някое дресирано прасе, което бяха виждали в цирка?

Той живееше в покрайнините на града, близо до Зеления дъб, и имаше шест или седем деца, които идваха да го вземат от работа.

Като видя лекаря, разбра, че той е едно от тези деца, което е било съвсем малко, когато тя е заминала, и сега името му ѝ беше на езика.

— Предполагам, че е мъртъв, докторе. Мисля, че добре направих, като прерязах въжето. Но не можах да го задържа и главата му се удари в пода. Просто ми се изплъзна от ръцете. Предполагам, че няма значение.

Трябва да беше четиридесет-четиридесет и две годишен, за разлика от баща си бе висок и слаб, но все пак имаше русите коси на Бабилас. Докато поставяше лекарската си чанта на пода, където бе коленичил, тя набра смелост да го попита, макар че той въобще не ѝ бе обърнал внимание и дори не я бе поздравил:

— Вие сте Шарл Бернар, нали?

Изведнъж си спомни името му. Докторът кимна и докато нагласяваше слушалките си, погледът му бегло се плъзна по нея.

— Аз съм неговата сестра, Жана, — обясни тя. — Пристигнах тази сутрин... Или по-точно вчера вечерта с влака, но не исках да ги безпокоя и прекарах нощта в „Аньо д’Ор“.

Изведнъж се сепна при мисълта, че е можела да позвъни на вратата на брат си предната вечер и да го види все още жив. Сети се за полуосветената трапезария на хотела, за Рафаел, който ѝ наливаше да пие, и мисълта за двете чашки коняк я накара да се почувства виновна.

— Нищо не може да се направи — заключи лекарят и се изправи. — Мъртвъв е повече от един час.

— Навярно се е качил тук веднага щом снаха ми е отишла на неделната литургия.

Бебето продължаваше да плаче. Лекарят неусетно свъси вежди и погледна към стълбищната площадка.

— Преди малко Луиз бе тук — обясни тя. — За нея това бе страшен удар.

— По-добре да слезем долу. Оставил ли е някаква бележка?

Трупът закриваше почти целия лист хартия, подаваше се само едно крайче; тя успя да го изтегли и единствената дума, написана с едри букви, се видя: „Простете“.

Отначало нищо в поведението на Шарл Бернар не я учуди. Трудно можеше да си даде сметка кое обтяга до болка нервите: това бяха пронизителните викове на бебето, идващи от първия етаж, които отекваха в стените на къщата и се чуваха още по-силно.

Лекарят беше студен и резервиран човек, много въздържан в чувствата си, умееше да се владее. Но независимо от това той все пак беше син на Бернар, който добре познаваше цялото семейство, като дете бе играл в двора на къщата и сигурно се бе крил зад бъчвите в избата. И въпреки това той изобщо не се изненада, че Робер Мартино се бе обесил на тавана. Дори не мигна, като видя кратката бележка на мъртвия. Само лицето му едва помръкна както при среща с нещо фатално.

Дали поне се бе учудил, че Алис е на улицата, а Луиз не е до мъжа си?

Това, че вижда след толкова години Жана, и то при тъй необичайни обстоятелства, видимо също не го беше смутило.

Той повтори:

— Хайде да слезем.

Когато се озоваха на първия етаж, той уверено отвори вратата на стаята, откъдето се разнасяха писъците на детето. Майката лежеше по корем върху разхвърляното легло, заровила лице във възглавниците, затискаше с пръсти ушите си, за да не чува, а бебето, хванало здраво решетката на леглото, ревеше до посиняване:

Без да пита, Жана го взе, притисна го до себе си, писъците лека-полека позатихнаха, детето захлипа, а после започна да въздиша.

— Да не би да е болно, докторе?

— Преди три дни, когато идвах за последен път, не беше. Не виждам причини да е болно.

Учудена, че не чува повече писъците на детето, майката се успокои, понадигна леко глава и надзърна изпод разрошените си коси. После пъргаво скочи и разтърси глава, за да пооправи косата си.

— Извинете ме, докторе. Зная, че съм лоша майка. Достатъчно често ми го повтарят. Но не издържам: не мога да го слушам как плаче. Преди малко, като се качих, ми се искаше да му ударя главата в стената, а това продължава от сутринта, и то при положение, че всичко съм направила и опитала.

Учудена, тя погледна Жана с известно подозрение.

— Като не е в моите ръце, се успокоява. Колко пъти съм ви казвала, но вие все не искате да ми повярвате. Аз не съм нищо за него.

Жана и лекарят се спогледаха, леко смутени, и сякаш между тях се зароди някакво съучастничество.

— Къде е свекърва ви?

— Не зная. Чух я да слиза, да тършува нещо долу, после пак се качи и взе да снове насам-натам, да отваря и затваря врати. Мисля, че се е заключила в стаята си, което означава, че часове наред няма да иска да види никого.

Разбраха се от половин дума, като че ли говореха за познати неща, в които нямаше нищо странно и необикновено.

— Бяхте ли си вкъщи, когато свекър ви се е качил на тавана?

— Бях тук. Детето вече плачеше. Реве, откакто го нахраних, въпреки че изпи сиропа си. Чух стъпки по стълбите, но не обърнах внимание. След това свекърва ми се върна от църква и започна да търси мъжа си навсякъде. После някой позвъни и...

Тя погледна към Жана и се почуди как да я нарече. Явно не искаше да ѝ каже „госпожа“. Но не смееше и да я нарече с малкото ѝ име, а думата леля ѝ беше още чужда.

— ... и тя дойде.

— Трябва да уведомим полицията.

— Но защо, при положение че се е самоубил?

— Такъв е редът. Бих могъл оттук да се обадя на полицейския инспектор и да го изчакам, защото съм сигурен, че ще поиска да ме види.

— Телефонът е в стаята на свекърва ми и свекър ми.

После се поправи:

— Забравих, че свекърва ми се е заключила.

— Ще се обадя от долу. Не се притеснявайте. Зная къде стои телефонът. А в това време бих искал да убедите госпожа Мартино да дойде да поговори с мен.

Той не каза нищо на Жана, която го последва. Тя тръгна след него с успокоеното детенце, задрямало на рамото ѝ, но нито тя, нито докторът виждаха нещо странно в това. Къщата ѝ се струваше непозната, тъй като не само мебелировката и тапетите бяха сменени, но липсвала и някои стени. Шапката стоеше все още на главата ѝ и едва след като влезе в трапезарията, тя я свали с едната си ръка и я остави на масата, без да разбужда детето.

— Ало! Полицейският инспектор ли е? А, вие ли сте, Марсел? Предполагам, че инспекторът не е на работа тази сутрин? Бихте ли ми казали къде мога да го намеря? Обажда се доктор Бернар.

Странно беше, че някогашното хлапе Бернар, което бе запомнила с къси панталонки, прекроени от стари панталони на баща му, сега говореше така спокойно и с авторитет. Сигурно живееше в нова и хубава къща и по всяка вероятност бе женен. Беше почти сигурна, че има деца, че обаждането на Алис го бе заварило, когато се е прибрал както всички други от неделната литургия.

— Благодаря, ще се опитам да се свържа с него.

После той спокойно набра друг номер.

— Госпожа Гратиен? Обажда ви се доктор Бернар. Благодаря. А вие? Научих, че инспекторът е при вас, бих искал да му кажа нещо. Извинете, че ви безпокоя, но е важно. Още веднъж ви благодаря. Ще почакам.

Все още със слушалката на ухото, той, общо взето, за пръв път, откак беше дошъл, се обърна лично към Жана. Интересно защо това толкова я впечатли. Нямаше нищо особено нито в погледа му, нито в гласа му. Не натъртваше думите си, за да подчертае онова, което имаше предвид. Те бяха съвсем обикновени, но тази сутрин добиваха особено значение. Жана имаше чувството, че долавя цялото им съдържание, цялата им тежест, и знаеше, че в отговорите ѝ той навярно ще намери някакъв друг смисъл.

Това, за което той я питаше, можеше да изглежда съвсем обикновено.

— Ще поостанете ли тук?

— И аз още не зная. А тази сутрин пък съвсем не знаех.

— Видяхте ли другите от семейството?

— Не, само снаха си Луиз и нейната снаха. И двете изглеждат много уморени, нали?

Тя се поколеба за миг, после добави:

— И брат ми ли беше така уморен?

Не можа да ѝ отговори, тъй като инспекторът, когото бяха отишли да повикат от дъното на градината, където ловял риба, се обади.

— Ало! Ансен! Безпокои ви Бернар. Добре съм, благодаря. Звъня ви от семейство Мартино. Робер Мартино се е обесил тази сутрин на тавана. Да, да, мъртъв е. Беше вече много късно, когато пристигнах. Не, нищо не можеше да се направи. От тежестта му един вратен прешлен не е издържал. Да, бих предпочел, ако ви е удобно. Започвам доклада си и ви чакам тук.

Жана не повтори въпроса си, понеже ѝ се стори неуместен. Той повече не я заговори. Бебето бе заспало, бузките му бяха зачервени, дишането му все още беше хрипливо.

— Според мен трябва да опитате да склоните снаха си да отвори.

— Страхувате ли се от нещо?

Той и този път не отговори, но не изглеждаше разтревожен, само добави:

— Инспекторът сигурно ще поиска да говори с нея. Това е напълно естествено.

В този миг, изглежда, тишината в кухнята, чиято врата бе отворена, както впрочем и повечето врати в къщата, му направи

впечатление и той попита:

— Прислужницата не е ли тук?

— Доколкото знам, вчера е напуснала, без да предупреди. Тази сутрин очаквах друга, но тя не дойде.

Не последва никакъв коментар. Той бе извадил от чантата си тефтер, бавно разви капачката на писалката си и се приготви да пише в единия край на масата.

— Опитайте се все пак да сложите детето да легне. Може би няма да се събуди. Тежичко е.

За втори път тя бавно се заизкачва по стълбите, без да тропа, държеше едното си рамо по-високо, за да не смуцава бебето, усещаше притиснатото му и запотено телце. Когато стигна до първия етаж, тя не почука на вратата. Алис бе отворила прозореца, който гледаше към реката, беше се надвесила навън, тънката и черна рокля се бе прилепила по бедрата ѝ, пушеше и димът от цигарата пълзеше по косите ѝ.

Жана влезе, внимателно положи детето в креватчето му и в този миг Алис се обърна и рече сърдито:

— Омръзна ли ви? Ако го оставите, ще се събуди и ще се разплаче още повече.

— Шт!

— Както искате. А колкото до свекърва ми, тя изобщо не отговаря. Все пак опитайте се да я вразумите. Може пък вие да успеете.

— Тя плаче ли?

Момичето повдигна рамене — приличаше повече на момиче, отколкото на жена — тялото ѝ беше гъвкаво, но някак си неоформено, разрошените ѝ коси непрекъснато падаха в очите и тя ги отмяташе назад с рязко движение, подобно на тик.

— Ще видите, че Мадлен ще се върне, когато всичко свърши!

Жана не знаеше коя точно е Мадлен, но по всяка вероятност трябва да бе дъщерята на Луиз, за която младата снаха ѝ бе намекнала. Тя бе споменала и за син. Но и двамата ги нямаше.

Жана почука на вратата на спалнята, някогашната стая на баща ѝ и майка ѝ, и за миг си спомни, че тя и братята ѝ бяха родени точно тук.

— Луиз! Аз съм, Жана. Доктор Бернар каза, че непременно трябва да излезеш, защото инспекторът ще дойде и ще поиска да

говори с теб.

Мълчание. После се чу само леко изскърцване откъм леглото.

— Луиз, чуй ме. Трябва да направиш усилие и да надмогнеш себе си.

Не забеляза кога бе започнала да говори на снаха си на „ти“ — просто защото ѝ беше снаха.

— След малко сигурно ще започнат да идват и хора, за да ти изказват съболезнованията си. Пък и децата ще се върнат.

Долови нещо като горчив смях.

— Отвори само за малко, да ти кажа...

Навярно Луиз бе пристъпила на пръсти, тихо като котка, тъй като Жана, залепила ухо на вратата, не чу никакъв шум и се стъписа, когато изведнъж вратата поддаде.

— Какво искаш от мен?

Беше неузнаваема. Косите ѝ бяха разрошени, лицето ѝ като че ли сега бе по-отпуснато, чертите ѝ — по-неправилни, а от разкопчаната ѝ рокля се показваше част от белъото и белите ѝ меки гърди.

Тя погледна Жана с неприязън и злоба, странно свитите ѝ устни изразяваха садистично задоволство; изведнъж ѝ кресна толкова отблизо, че опръска Жана със слюнката си.

— За какво си дошла, а? Кажи де! Хайде, престраши се и ми кажи!

Жана веднага разбра, но не помръдна и не отговори. От самата мисъл за това тя се вцепени, гласът ѝ секна и не можа да реагира. Всичко това ѝ беше познато: очите, които сякаш сами се разкъсват, измъченото лице, трескавите и уморени движения.

— Искаш ли аз самата да ти кажа за какво си дошла? Нали вчера си пристигнала? Горкият ти брат сигурно е знаел това. Навярно си му писала или си му се обадила, че идваш. А може би някой му е казал, че те е видял в града? Хайде, хайде, не се прави на наивна! Разбра ме, нали? Да, да, много добре ме разбра. Навярно знаеш, че го уби именно ти с твоето призрачно появяване.

Понечи да се върне към разхвърляното легло и без да гледа зълва си, затърси някаква дума, която да изрази най-добре това, което чувстваше. Накрая избра една доста пошла и я изсъска през зъби:

— Мърша такава!

Сякаш от това силата ѝ се възвърна, тя отново се опълчи и продължи още по-яростно:

— Хайде, Жана, не се стеснявай! Искай каквото ще искаш! Имаш право. Навярно всичко тук ти принадлежи. Знаеш ли, винаги съм го предчувствала, може би защото съм жена и имам нюх. Знаех си, че един ден ще се върнеш и че ще изглеждаш точно така. Напразно се правеше на мъртва, аз изобщо не вярвах, всъщност някой те бил срещал в една от ония мръсни страни, където си живяла. Хайде, искай си дела от наследството. Кажи си претенциите! Искай! Знаеш, че имаш право на това. Брат ти сигурно не се е осмелил да ти каже, че освен дългове почти нищо не е останало. Но засега леглото си е още мое и никой не може да ме изхвърли оттам. Иди да кажеш това на инспектора. Кажи му каквото искаш. Само се махай оттук, чуваш ли, махай се!

Тя изкрещя последните думи пронизително и така яростно тръшна вратата пред Жана, че я удари по челото и тя машинално се пипна по нараненото място.

Когато се обърна, Алис стоеше зад нея, спокойна, с подигравателен вид, сякаш нищо не бе чула или просто бе свикнала с тези сцени. Запали нова цигара от тази, която допушваше, смачка с крак фаса в лъснатия паркет и каза:

— Ще свикнете! Утре няма нищо да си спомня или ще ви се извини през сълзи и ще ви разкаже неизброимите си нещастия.

— През колко часа храните детето?

— Вие разбирате ли от тия неща? Мислех, че нямате деца. Яде три пъти на ден, второто му хранене е на обед.

— Какво яде?

— Яде от биберон. Млякото му е в хладилника. Там е и зеленчуковото пюре. Смятате ли да се заемете с това?

Жана слезе долу тъкмо когато колата на инспектора спря пред портата и тя отиде да я отвори. Не беше тукашен. Името му не се срещаше из техния край. Трябва да беше горе-долу на годините на доктора. Очевидно я взе за прислужницата, защото на влизане само подхвърли:

— Тук ли е още доктор Бернар?

— Чака ви в трапезарията.

Жана тактично излезе и ги остави сами. И тъй като не знаеше къде да отиде, влезе в кухнята. Сега тя беше модерно обзаведена, като по журнал, сякаш снета от витрина, беличка, с най-нови домакински уреди — нямаше нищо общо с някогашната кухня. Отвори хладилника да огледа съдържанието му, видя приготвените пържоли с доста сланина по тях и след като хвърли поглед към часовника, колебливо започна да върти копчетата на електрическата печка.

Килерът, който гледаше към двора, си беше на мястото, но стените бяха лакирани в бяло, бели бяха и рафтчетата, наредени с плодове и зеленчуци.

Двамата мъже тръгнаха нагоре по стълбите, гласовете им се чуваха все по-слабо, а накрая съвсем заглъгнаха. В мивката имаше изцапани от кафе чаши, мръсни чинии и прибори. Тя се сети, че имаше и по стаите, но просто бе забравила да ги смъкне долу.

Действаше инстинктивно. Без да мисли, без да си задава въпроси. Едва по-късно по лицето ѝ се изписа някаква тъга. Зад вратата висеше синя престилка, тя я откачи, праметна я през врата и я завърза на кръста си. Нямаше смисъл да запретва ръкави. Топлата вода потече почти веднага, стана гореща и Жана, без много да чака, взе праха и гъбата, а от парата прозорците полека започнаха да се запотяват. Тракането на чиниите ѝ беше познато. Тя се стресна, когато малко след това чу някой да кашля до отворената врата.

Беше инспекторът.

— Моля да ме извините. Не знаех коя сте. Позволете ми да изкажа съболезнованията си. Доктор Бернар ми каза, че ще е по-добре да не безпокоим тази сутрин госпожа Мартино, и аз напълно го разбирам. Бъдете така добра да ѝ предадете моите най-искрени чувства и да я уверите, че ще направя всичко, което е по силите ми, за да сведа формалностите до минимум.

— Трупът трябва ли да остане горе?

— Не е нужно, тъй като всичко е ясно. Повече от сигурно е, че няма да се наложи аутопсия. Следователно можете отсега да уведомите погребалното бюро и смятам — той погледна към чиниите, които тя изтриваше (от тях още се вдигаше пара), — че това е първото нещо, което трябва да направите, като се има предвид сезонът.

Докторът стоеше невъзмутимо зад него и сякаш спокойно наблюдаваше всичко, което става наоколо.

— Снаха ви едва ли днес ще има нужда от мен — каза той. — Но ако се наложи, потърсете ме вкъщи, ще бъда там целия ден.

Тя каза само:

— Благодаря.

* * *

Часът беше единадесет и половина, когато представителят от погребалното бюро дойде с двама помощници. За свое успокоение Жана почука на вратата на снаха си, но не последва никакъв отговор. Беше все още по престилка. Ръцете ѝ миришеха на лук.

— Естествено най-добре ще е да го сложим в синята стая — каза тя, след като огледа стаята от първия етаж.

Но Алис, която вървеше след нея, измърмори раздражено:

— Но това е стаята на Мад.

— А съседната стая?

— Тя е на Анри.

— Е, какво пък, ще се наложи единият да спи на втория етаж. Не можем да оставим трупа горе.

— Разберете се с тях. Колкото до мен, тази нощ няма да спя вкъщи.

Жана не ѝ отвърна. Гробарите свалиха трупа в стаята и се затвориха с него.

От другата страна на моста, над улицата, беше опънат голям лозунг; през отворените прозорци удивително ясно се виждаха групички хора, скупчени по тротоарите; кафенето пред „Аньо д’Ор“ беше претъпкано; за миг къдравите коси на Рафаел проблеснаха на слънчевата светлина. Имаше колоездачно състезание и се очакваха първите финалисти, които вече се бяха появили на върха на хълма.

— Къде е отишла Мадлен? — попита Жана.

— Да не мислите, че ми казва нещо.

— А кога замина?

— Тази сутрин, малко преди бебето да се събуди. Трябва да беше шест часът.

— Сама ли замина?

— Не, разбира се. Дойдоха да я вземат с кола. Чух, като ѝ свирнаха откъм реката. Малко след това тя слезе.

— Кой беше?

— Приятели.

— Какви приятели?

— Във всеки случай момчета. Ще я попитате, като се върне. Знам само, че тръгна по шорти, защото всичките ѝ рокли са в гардероба.

— Дали ще се върне рано?

— По-скоро рано сутринта. Обзалагам се, че е отишла да се къпе в Роаян.

— А брат ѝ?

— Нали чухте какво каза майка му. Анри пак е задигнал колата. Чудя се как е открил ключа, защото баща му го беше скрил.

— Колко е годишен?

— Анри ли? Деветнадесет.

— А Мадлен?

— Леля сте им, а не знаете. Ах, да, вярно, че...

Тя демонстративно прехапа устни, така че да се забележи.

— Вярно е, че какво?

— Нищо. Това не ме засяга. Доколкото разбирам, дошли сте да живеете тук, в къщата.

Тя се взря в синята престилка на леля си и добави, без да изчаква отговора ѝ — толкова той ѝ изглеждаше неоспорим факт:

— Аз пък, ако искате да знаете, миналата седмица навърших двадесет години и съм живяла всичко на всичко само пет месеца със съпруга си. Сигурно разбирате какво означава това?

— Изглежда, бебето се пробужда.

— По дяволите! Пак това бебе. Идете вие, и без това се справяте по-добре от мен.

— Ще сляза долу да му приготвя ядене, а дотогава ти ще седиш при него. Разбра ли?

Жана никога не се бе чувствала така спокойна. Племенницата ѝ не посмя да възрази, но направи гримаса зад гърба ѝ и преди да се отпрати към стаята, където бебето се бе раздвижило, запали нова цигара.

Когато Жана отвори фурната, кухнята сякаш се изпълни с музика. Бълбукането на соса, с който тя заливаше печеното, беше тъй обичайно за къщата, както песента на щурците нощем в полето. Капаците на тенджерите потропваха, вдигаше се пара.

— Точно така! Хайде, продължавай да крещиш, непоносимо човече! Щом майка ти дойде, и започваш да ревеш. Ако не млъкнеш, ще те дам на леля ти Жана...

Жана не се усмихна, нито се намръщи, само избърса с крайчето на престилката челото си, по което се стичаха капчици пот.

Агентът от погребалното бюро се появи с тефтер в ръка.

— Не искам да ви притеснявам, тъй като отлично разбирам положението, но трябва да се направи списък...

Тя не можа да разбере.

— Ще трябва да се разпратят много известия, тъй като господин Мартино беше познат и дълбокоуважаван в целия ни край. Колкото до клиентите му, ще гледам да се споразумея със счетоводителя.

— Ще кажа това на снаха си.

— Гледайте да не забави много нещата. А за религиозната церемония...

— Брат ми ходеше ли на църква?

— Струва ми се, че не. Не. Но съм убеден, че носеше у себе си християнската вяра.

Беше съвсем млад човек, който правеше всичко възможно, за да изглежда сериозен.

— Убеден съм, че госпожа Мартино ще иска опело.

— Мислех, че е невъзможно, че при самоубийства църквата не допуска...

— Простете, но аз съм запознат с въпроса. По принцип сте права. Има и по-важни неща и аз съм убеден, че те ще бъдат взети предвид. Но нали е възможно един човек да посегне на собствения си живот в миг на умопомрачение. Дори и в противен случай, при положение че смъртта не е последвала веднага деянието, и няколко секунди са достатъчни за пълно и цялостно разкаяние. Извинете ме за тия технически подробности. С ваше позволение ще поговоря неофициално за това със свещеника и ще ви кажа какво е неговото мнение.

— Благодаря ви.

Тя забрави да го изпрати. Двамата гробари чакаха отвън до портата. Отдавна бе загубила навика да затваря портата, но както едно време бутна резето.

Щом влезе в къщата, тя усети някаква тежест в кръста, някаква отпадналост, постоя известно време в средата на кухнята, без да знае какво да направи. Близо до нея на една етажерка бяха наредени подправките и бутилките, които използваша за приготвяне на някои ястия. На етикета на една от бутилките с позлатени букви беше написано „Мадейра“. Жана понечи да посегне към нея, но се възпря навреме. Това ѝ напомни бюфета на гара Поатие и русите коси на Рафаел. После в паметта ѝ изплува дребният силует на Дезире под мъждукащата светлина на трапезарията; сякаш отново чу монотонния ѝ глас, с който тя изреждаше всичко онова, което се бе случило.

„Имах три деца, но загубих две...“

Стаята, леглото, в което бе останала да лежи колкото се може по-дълго, собствената си старческа миризма, която трябваше да вдишва, шумът от хотела, достигащ до нея, колите, блъскането на врати, кранчетата в тоалетните, жените, които сновяха насам-натам, децата, които хокаха.

За първи път от дълго време насам усещаше болка в гърба си. Вярно, че бе отвикнала да изкачва стълби, че бе пътувала много часове във влака, че корабът им бе настигнат от буря и че от това се бе почувствала зле, че бяха шест жени в третокласната каюта. Не се бе застояла в Париж. Бе вървяла право пред себе си, без да знае точно защо, без да знае дори какво иска и какво очаква. Имаше съвсем ясното чувство, че ако спре, нямаше да има сили да продължи.

Господи, колко бе уморена! И както обикновено в такива случаи краката ѝ бяха отекли. Улисана, тази сутрин тя не забеляза, че краката я болят, и през цялото време бе седяла с новите си обувки, купени специално за идването ѝ.

Бебето плачеше. Това я върна към действителността. А на първия етаж двадесетгодишната Алис, надвесена над перилата, намръщено ѝ подхвърли:

— Нали чухте да му качите яденето?

Жана отново неволно избърса челото си с престилката, поусмихна се и като взе от бюфета една купа, каза:

— Ей сега ще стане. Идвам...

ТРЕТА ГЛАВА

Около два часа навън започна да се смрачава, на три-четири пъти вятърът рязко наду завесите, треснаха се врати, след това въздухът замря, стана задушно и мина доста време, докато се чу първият гръм.

Но Жана забеляза това доста по-късно — пристъпите на вятъра нахлуха в момента, в който Алис тръшна вратата зад себе си и заглуши другите шумове. Младата жена не бе отворила повече дума за ужаса си от това да спи в къща, в която има мъртвец, и по всяка вероятност всичките ѝ приказки бяха изречени под влияние на сутрешните вълнения.

Седнала на ръба на все още неоправеното легло, върху което бе метнала само покривката, скръстила крак връз крак, с разпилени по лицето коси, тя отнесено гледаше как Жана храни малкия, но накрая като че ли се опомни.

Жана рече:

— Всъщност той ми е племенник, а аз още не зная как се казва.

Алис обясни:

— Отначало мислехме да го кръстим Жулиен, на баща му; но после се уплаших да го кръщавам на човек, загинал от насилствена смърт. Малко съм суеверна и не посмях. Тогава свекърва ми настоя да го наречем Робер, на мъжа ѝ. Всички му казват Боб. На мен не ми харесва, но и аз започнах като тях. Така и не можах да разбера защо е толкова зле настроен към мен. А иначе не е много лошо дете. Може би не ме обича. Сигурна съм, че ако опитам сега да му дам останалата храна, ще започне да пици.

— Вероятно защото сте нервна.

— Мислите ли, че усеща това?

— Убедена съм.

Детето се нахрани и веднага заспа.

— А сега елате да хапнете нещо, Алис.

Жана не се надяваше да успее, но все пак отиде до стаята на снаха си и през все още заключената врата започна да ѝ говори:

— Луиз, обедът е готов. Слез когато пожелаеш. Ако искаш, мога да ти кача нещо...

Долу в трапезарията, където Жана бе подредила масата за трима, сега седяха само двете и Алис се изненада, че всичко бе безупречно приготвено. След като се нахрани, тя не отвори дума да помогне при раздигането на масата или измиването на чиниите. Давайки си вид, че се разхожда безделно, тя прекоси двора и се вмъкна за малко в приемната — едва по-късно леля й разбра, че бе отишла да се обади незабелязано по телефона.

След това тя отново се качи в стаята си сякаш без определена цел. Бебето все още спеше. Листата по дърветата леко потрепваха. Малко след това някаква кола пред къщата изсвири късо три пъти. И докато разбере какво става, външната врата се отвори, после хлопна и Жана чу шума на отдалечаващ се автомобил.

Спокойно довърши работата си. Духаше вятър, затова тя обиколи къщата да затвори прозорците, а после влезе в синята стая, където временно бяха сложили брат й, докато подготвят специална стая за случая.

Хората от погребалното бюро се бяха погрижили за всичко. Слаба жълтеникава светлина се процеждаше през спуснатите щори, въздухът бе приел оня величествен покой на стая, в която има мъртвец. Главата на Робер бе обвита с бяла превръзка, която придържаше челюстите, сега лицето му бе загубило онова ужасно присмехулно изражение, което имаше след обесването. Бяха му сложили бяла, леко колосана риза и това блестящо бяло изпъкваше на фона на восъчната плът на мъртвеца и на все още незапалените свещи.

Жана не се страхуваше от мъртъвци. Придърпа стол до смъртния одър на брат си, седна, сякаш се готвеше да приказва с него, свила ръце на скута, привела леко глава, и устните й на няколко пъти се раздвижваха, сякаш наистина му говореше.

Бедният дебеланко! Той наистина бе станал много по-дебел и отпуснат, отколкото тя предполагаше. В училище съучениците му го наричаха Гумената топка; той уж не гледеше сериозно, но всъщност се засягаше и тя го бе виждала да плаче скришом. Навремето той имаше неестествено розови страни, наивен поглед, гладка и нежна кожа.

Беше най-малкият в семейството и не му обръщаха много внимание. Двамата му братя Морис и Гастон бяха убити още в първия

месец на войната през 1914 година в разстояние на няколко дни.

По това време Робер беше в колежа, на всяка цена искаше да го вземат в армията, но трябваше да изтърпи огорчение, което го засегна повече, отколкото си даваше вид, когато две години по-късно след прегледа пред военната комисия бе освободен от служба.

— Дори не можаха да ми обяснят защо — възмущаваше се той, а баща му повдигаше рамене.

Ох, бедният ми дебеланко! Как трепереше и пелтечеше пред баща им; а с момичетата беше срамежлив. Робер бе станал на двадесет години, без да близне капка алкохол, навярно понеже бащата пиеше много, и бе запалил първата си цигара, за да подражава на другите, едва в университета, където бе изкарал две години.

Жана се мъчеше да си представи при какви обстоятелства той се бе запознал с Луиз и най-вече как ли се бе влюбил в нея и как ѝ го бе казал. По това време тя вече бе заминала и много рядко пишеше на близките си; само научи за тяхната сватба, после за първото им дете, Жулиен, който по-късно бе загинал при автомобилна катастрофа.

Наоколо къщата беше пуста и глуха. Там нейде, заключена в стаята си, Луиз навярно бе потънала в тежък сън.

Жана стана, тъй като бебето се бе размърдало в креватчето си.

— Хайде, миличко! Знам, че ще си добричък със старата си леля Жана!

Боб като че ли разбираше. Той я гледаше сериозно, без изобщо да се бои от нея, без да се учудва, че тя стои над него. Не плака, когато го взе на ръце, и докато му сменяше пелените, той се оглеждаше наоколо, сякаш успокоен, поглеждаше я пак, сбръчкваше веждички, преди да ѝ се усмихне.

— Ето, къщата е спокойна. След малко леля Жана ще ти даде да хапнеш и ще те сложи да спиш.

Едва когато излезе от спалнята и мина през стаята, където щорите не бяха спуснати, тя забеляза надвисналото пепеливо небе и неестествения здрач по улиците, където светлите костюми и белите къщи бяха придобили тебеширен оловносин цвят.

В четири часа светкавиците започнаха да разцепват най-черните облаци, надвиснали сякаш над гората, но все още не се чуваше никакъв гръм, не валеше; въздухът беше все така замрял, лепкав.

— Все пак леля Жана ще трябва да намери време да отскочи до хотела, за да си вземе куфара!

За малко щеше да хукне към моста с бебето в ръце, но някакво неясно чувство я караше да не излиза от къщи и понеже не можеше да се преоблече, тя остана с дрехите, които лепнеха по тялото ѝ, с обувките, които ѝ убиваха и които от време на време изуваше, когато сядаше.

В четири и половина телефонът звънна, тя се поколеба дали да вдигне слушалката, почуди се дали снаха ѝ няма да отговори от стаята си. Телефонът продължаваше настойчиво да звъни, вдигна се шум, Боб се размърда. Тогава тя грабна детето в ръце, отиде в трапезарията и взе слушалката.

— Ало! Алис, ти ли си? Обажда се Анри. Татко вкъщи ли е?

Нямаше намерение да му казва истината, но той не ѝ даде възможност. Обсипваше я с въпроси, които достигаха до нея наред с някакви странни шумове, като че ли от машини.

— В какво настроение е? Майка с него ли е? За мен това е много важно. Къде е той? Какво прави? Какво каза, като видя, че колата я няма?

— Алис излезе — успя да каже тя.

Последва мълчание от другия край на телефона, момчето като че ли се посмути.

— Кой се обажда? — попита недоверчиво той.

— Леля Жана, сестрата на баща ти.

— Тази от Южна Америка ли? Вкъщи ли сте? Мога ли да говоря с татко?

— Сега е невъзможно.

— Трябва веднага да говоря с него. Страшно важно е! Излязъл ли е?

— Не.

— Какво тогава? Защо не искате да го извикате?

Гласът му ставаше все по-нетърпелив и по-агресивен.

— Защото не може да те чуе.

— Болен ли е? Да не е, защото излязох с колата?

— Не.

Колебание.

— Майка ми ли е забъркала пак нещо?

— Баща ти е мъртъв, Анри.

Отново мълчание, този път по-продължително, по-вълнуващо, след това със сподавен глас момчето каза на някой близо до него:

— Баща ми е мъртъв.

— На телефона ли си? Чуваш ли ме?

— Да. Къде е майка?

— Майка ти си легна.

Той измърмори през зъби:

— Разбирам.

— Къде си сега? Защо търсеше баща си?

Тя усети, че той плаче може би не толкова от мъка, колкото от това, че беше в безизходица, че усещаше как всичко около него се сгромолясва.

— Далеч съм. Просто не зная какво да направя. Но както и да е, не мога да се прибера къщи.

— Къде се намираш?

— В едно малко селце в Калвадос, на повече от триста километра от къщи. Колата се развали, доста сериозна повреда в скоростната кутия. Монтъорите от гаража работят по нея вече повече от половин час. Дълго време не можех да се свържа с вас. Нещо в линията не е в ред. Няма да ме пуснат да тръгна, ако не платя за поправката, а аз нямам повече пари в себе си. Искях татко да каже на монтъора...

— Я го извикай на телефона.

Когато тя обясни, че всичко ще бъде платено, чу отново гласа на момчето:

— Благодаря, лельо.

— Сам ли си?

Той се поколеба.

— Не.

— С приятели?

— С един приятел и две момичета. По-добре да ви го кажа, тъй като и без това ще разберете.

— Обещай ми, че ще караш много внимателно!

— Добре.

— Ще те чакам цяла нощ. Не бързай.

— Благодаря.

И двамата замълчаха отново и тъй като не знаеха какво да си кажат повече, затвориха телефона.

— Май отново ще трябва да те преобличам, мъничък мой пикльо!

Стълбището ѝ се видя още по-стръмно и трудно за изкачване, отколкото преди. Когато слезе, тя остави бебето на пода в кухнята, докато му приготви ядене, а то залази кротичко край нея, като се забавляваше с крачетата си. Нахрани го, преоблече го, сложи го в леглото преди бурята и първите гръмотевици я свариха в кухнята с парче сирене в уста. Трябваше да запали лампата. Не бе светнала в другите стаи, така че останалата част от къщата тънеше в мрак.

Изведнъж заваля като из ведро, дъждът затрополи по ламаринения покрив на приемната, по плочките на двора, станали черни и лъскави, по перваза на прозорците, изпълни уллиците, по които се чуваше как водата бълбука. Святкаше непрекъснато и на моменти гръмотевиците ставаха тъй силни, сякаш щяха да продънят небето.

Изглежда, че от силния трясък тя не чуваше нищо наоколо, затова подскочи, когато видя снаха си, застанала на прага на вратата, бледа, с дълбоки сенки под блесналите от треска очи. Беше слязла пипнешком в тъмното; в страха си от гръмотевиците не бе посмяла да запали лампите.

Луиз не знаеше какво да каже, къде да застане. Като че ли не беше у дома си, чувстваше се като натрапница. Бе махнала сутрешната си черна рокля а вместо нея бе облякла тъмновиолетов халат, който загръщаше около себе си, сякаш ѝ беше студено.

Жана се позасрами, че я свари там седнала да яде, затова веднага стана, сякаш бе направила нещо нередно.

— Стой си — каза Луиз, като придърпа към себе си един лакиран стол и приседна на крайчеца.

— Анри се обади.

— Зная.

— Чу ли разговора?

— Да.

— Не знаех какво да правя. Предпочетох да му кажа всичко.

— Правилно. Нека знае отсега.

— Искаш ли да хапнеш нещо?

— Не съм гладна.

— Нищо не си яла от сутринта.

— Не съм гладна.

При един по-силен гръмотевичен трясък тя подскоча, устните ѝ затрепераха, сякаш шепнеше молитва.

— Жана!

— Кажу.

— Страх ме е!

— От какво?

— От бурята! От смъртта! Алис излезе ли?

— Да.

— Знаех си, че ще се измъкне, че ще я е страх да спи вкъщи, че ще остави бебето. Страх ме е, Жана!

— Няма от какво да се страхуваш.

— Чуй! Точно над нас е.

И наистина, в някоя от съседните градини се чу как едно дърво се разцепи. С изопнати до крайност нерви, Луиз не издържа, скочи от стола и нервно започна да обикаля из стаята.

Погледна с крайчето на окоото си Жана, която стоеше спокойна, и каза:

— Мразиш ме, нали?

— Разбира се, че не, Луиз.

— Тогава ме съжеляваш. Това е едно и също.

— Няма за какво да те съжелявам.

— Казваш така, но мислиш обратното. Много добре знаеш, че мислиш точно обратното! Жана, страхувам се! Защо Робер направи това? Не ми казвай, че аз съм виновна. Това не е вярно! Заклевам ти се, че не е вярно. Повярвай ми, Жана! Някой трябва да ми повярва. Тази сутрин бях полудяла. Вече не си спомням какво ти наговорих, но сигурно е било ужасно. Исках да ти причиня болка. Имах нужда да ти причиня болка. Защото бях много нещастна. Не ми ли вярваш?

— Вярвам ти.

— Сигурна ли си, че всички прозорци са добре затворени?

— Прегледах цялата къща.

— Качи ли се и на втория етаж?

— Да.

— А той?

— Направено е всичко необходимо. Сложихме го в синята стая.

— Зная. Чух.

— Не искаш ли да се качиш с мен да го видиш?

Тя изкрещя:

— Само това не! Не мога. Не разбираш ли, че това не е по силите ми. Страх ме е! Страх ме е! Пак ти повтарям, че ме е страх, че умирам от страх, а ти не искаш и да ме чуеш.

— Я по-добре седни.

— Не ме сдържа на едно място. Цялото тяло ме боли. Главата ми...

— Ще ти направя кафе.

— Много мило от твоя страна.

И докато Жана слагаше вода на огъня, тя замислено промълви:

— Защо правиш всичко това? Защо дойде именно днес? Като че ли си знаела какво става вкъщи и си искала...

Изражението ѝ се промени, чертите на лицето се изопнаха; очите ѝ отново гледаха изпитателно както когато беше малка.

— Наистина ли не знаеше нищо?

— Не. Дойдох, защото...

Но снаха ѝ не я чуваше, продължаваше да ѝ задава въпроси и Жана не можеше да довършва изреченията си.

— Никой ли не ти писа?

— Не.

— Брат ти никога ли не се е оплаквал от мен?

— Повече от двадесет години нямах известия от него. Той дори не знаеше къде съм!

Странно! Дори гласът на Луиз се променяше заедно с бурята. Когато святкаше и гърмеше силно, тя се усмиряваше, ставаше умоляваща, жалка, но щом като бурята притихнеше, тя се обнадеждаваше, че всичко това ще свърши, окопитваше се, ставаше отново мрачна и хаплива. Протягаше глава напред и гледаше изотдолу.

— Признай си, че знаеше за смъртта на баща си!

— Случайно прочетох съобщението в един френски вестник.

— В Южна Америка ли?

Тя почувствува, че това бе клопка, но доста несполучлива.

— Не. В Кайро.

— Значи е вярно, че си живяла в Кайро?

— Защо?

— Така.

Не каза ли тя тази сутрин, че някой бил срещнал Жана? Тя знаеше много повече, отколкото си даваше вид.

— От обявлението на нотариуса ли разбра?

Там Жана четеше само френски вестници, когато случайно ѝ попадаха, и рядко ги изчиташе от край до край. Така един ден погледът ѝ се спря на едно съобщение от рубриката за частни обявления:

„Метр Бижоа, нотариус в Пон Сен Жан, издирва във връзка с крупно наследство Жана-Мари-Ортанс Мартино, родена в Пон Сен Жан на 5 юни 1894 година. Пишете спешно или уведомете консулските служби.“

— Защо не се обади, че си жива?

Жана се поколеба и уморено промълви:

— И аз самата не зная.

— Нали разбра, че става дума за баща ти?

— Да. Нямахте друго наследство. Но беше много късно да дойда на погребението. Бяха минали вече два месеца.

— Нямахте ли нужда от пари?

— Нека да не говорим за това.

— Извини ме за всичко, което ти наговорих тази сутрин. Знаех, че не е вярно, че не си се върнала заради това.

— Благодаря. Две бучки захар ли искаш?

— Само една. Но без мляко.

— Няма ли да хапнеш един сандвич? Има и студено печено.

— Не съм гладна. Жана, пак започва!

И когато Жана се отправи към вратата, за да чуе дали бебето плаче:

— Остани при мен. Не ме оставяй сама. Много ли те наскърбих?

— Не.

— Какво ти каза за мен доктор Бернар?

— Изобщо не е говорил за теб.

— Не поиска ли да ме види?

— Посъветва ни да не те безпокоим.

— А Алис?

Тя бавно и неясно следваше мисълта ѝ. Губеше нишката заради гръмотевиците и светкавиците, но тутакси се съвземаше и търпеливо продължаваше да разпитва.

— Какво ти разправи Алис?

— Че е много нервна, за да гледа деца, че синът ѝ не я обичал.

— А за мен? Сигурна съм, че ти е говорила за мен.

Жана много добре знаеше какво я измъчва и какво ѝ се искаше да разбере! Но как да ѝ обясни, че самичка бе разбрала, че самата тя почти не се учуди на себе си предната вечер на гара Поатие, а после и в зле осветената трапезария, където бе изслушала всичките приказки на Дезире...

Изведнъж снаха ѝ съвсем категорично каза:

— Жана, аз съм една лоша жена!

В този момент навярно тя донякъде бе откровена.

— Не е така. Няма идеални хора.

— А аз искам да съм само добра. През целия си живот се стараех да съм добра. Все не ми вярват. Всички ме мразят. Дори Робер вече години наред ме гледа по по-особен начин и усещах, че бе загубил надежда. Като че между нас имаше някаква стена, или по-скоро стъкло. Когато по един или друг повод плачех в моменти на отчаяние, баща му обикновено повдигаше рамене, показваше ми вратата и най-хладнокръвно казваше: „Отивай да се цупиш в стаята си!“

Смяташе, че го правя нарочно, че се преструвам, а аз никога не съм се преструвала в живота си.

Чу се отново гръм и тя се вкопчи за ръката на зълва си и задъхано, като я умоляваше, каза:

— Жана, не си тръгвай! Не бива да ме мразиш и да мислиш, че в мен има само лошо. Когато дойдох в този дом, бях съвсем млада, съвсем чиста, изпълнена с доброта. Искаше ми се всеки да е щастлив. Бях убедена, че мога да направя всекиго щастлив. И знаеш ли как ме нарече баща ти веднага: „Малката Тайфер!“ А ти много добре знаеш как говореше той, как всяка негова дума тежеше! Дори Баба, тогавашната прислужница, ме презираше и щом поисквах да правя нещо, тя ми го грабваше от ръцете.

— Да не говорим за това!

— Като че ли не бях способна за нищо! Сякаш не си бях в къщата, а при чужди хора... Чуй, Жана! Пак идва. Бурята се вие над града. Стариият Бернар казваше, че е заради реката... Та за какво говорех? Забравих докъде бях стигнала. Май те отегчавам...

— Пий си кафето.

— Добре... Много е горещо... Дори децата... Ще видиш как се държат с мен... А Алис има една-единствена мисъл, едно желание: да напусне къщата колкото се може по-скоро. Готова е да изостави дори детето. Чудя се дали ще се върне след погребението. Ти как смяташ, ще се върне ли?

— Сигурна съм в това.

— А аз не. Шест седмици след раждането на сина ѝ една вечер я сварих да...

Проблесна такава силна светкавица, че огря цялата къща, и този път наистина си помислиха, че пада над тях; Луиз се строполи на колене и с две ръце се вкопчи в роклята на зълва си.

— Всички ще умрем, ще видиш...

Изправена, Жана само разсеяно галеше косите ѝ.

— Мисля, че Боб се обажда — каза след малко тя.

— Той не се страхува. Това чувство му е непознато. Още е много малък. Господи, прости ме!

— Шт!

— Какво има?

И тъй като Жана направи няколко крачки, Луиз се завлачи подир нея на колене.

— Нищо. Някакъв капак се удря в прозореца. Мислех, че е детето.

Жана отлично разбираше, че снаха ѝ ревнува заради вниманието, което тя отделяше на детето, и че всеки момент това можеше да я разяри.

— Изправи се и си изпий кафето. Ако е речено да ни удари гръм...

— Моля те, мълчи!

— Добре, но се успокой! Анри ще се върне след малко. Навярно и дъщеря ти ще се прибере тази вечер и ще трябва да ѝ кажеш какво се е случило.

— И на мен не ми обръщат внимание, както и на баща си. Или по-точно случваше им се от време на време да видят баща си, страхуваха се да му причиняват болка, докато с мен...

— Поддаваш се на мрачни мисли, Луиз.

— Какво искаш да кажеш?

— Нищо. Туй, което казвам. Изгезаваш се, вместо да приемеш нещата такива, каквито са.

— Сигурна ли си, че не намекна за нещо друго? Признай, че Алис ти е говорила.

— Нищо подобно. Нито доктор Бернар. Изобщо никой. Усетих само дъха ти тази сутрин, когато ми отвори вратата на стаята, и разбрах.

— Отвращавам ли те?

— Не.

— Защо?

— Защото знам как стоят нещата.

— Според теб виновна ли съм?

— Не.

— Не ти ли изглеждам подла?

— Ти си само слаба.

— Всичко опитах. Понякога дни наред, седмица, дори две гледам да не се докосна до алкохол. В такива моменти се старая да няма вкъщи нито капка и избягвам да ходя в избата. Не мога повече, Жана. Изчерпана съм. За нищо не ме бива вече. Не ставам за нищо. Никому не съм нужна. Аз трябваше да умра...

— Не говори за това.

— Напротив, трябва да говоря, защото от тази сутрин ме яде една мисъл. Не мигнах нито за минута. Чувах всички шумове. Следях всяка твоя крачка. И през цялото време мислех само за едно нещо, задавах си един и същи въпрос. Отговори ми честно. От дълги години ти не го беше виждала, но все пак ти е брат.

— Кажете ми, аз ли съм виновна? Заради мен ли направи това?

— Разбираш ли, по-добре е да ми кажеш. Ако трябва да продължавам да живея с това съмнение, ще бъде ужасно. Имам нужда някой да ми прости...

— Напълно ти прощавам.

— Прощаваш ли ми?

— Няма какво да ти прощавам.

— Тогава ще ми простиш ли от името на брат си?

— Убедена съм, че той никога не те е обвинявал. Фактът, че именно той, преди да умре, ти е поискал прошка, потвърждава това.

— Замислена, тя прошепна:

— Да, наистина.

Но тя продължаваше да се бори със своите ту черни, ту сиви мисли и като че ли трескаво търсеше някакъв изход. От време на време проблясваше светлинка на надежда, но миг след това я обземаше още по-голямо отчаяние.

— А Робер беше добър. Аз не съм. Опитвах се. Но не стана. Никога няма да успея. Жана, само не ме изоставяй! Не искам да остана сама в тази къща. Страхувам се. Страхувам се как ще ме погледнат синът ми и дъщеря ми, когато се върнат. Не видя ли, че тази сутрин Алис не ми каза нито една утешителна дума. Никой никога не е изпитвал състрадание към мен.

Само Робер! Но и той се умори. Ето какво се получи. Той се надяваше. После разбра, че е безполезно, че нищо не може да направи, и се затвори в себе си. С всяка изминала година се затваряше все повече и повече. Понякога му се случваше да се засмее, да се пошегува, но само пред външни хора или когато оставаше сам с децата. Все още му се случваше, когато се обличаше, от време на време да си затананика, като че ли от разсеяност, но влезех ли в стаята, той отново ставаше мрачен.

— Сигурна съм, че си въобразяваш.

— Съвсем точно мога да кажа кога започна всичко това. Преди десет години, почти веднага след смъртта на баща му. Децата бяха малки, работите вървяха отлично. Печелехме много пари и точно тогава, радостни, решихме да преустроим къщата.

— Жана! Мостът!...

Но гърмът не беше паднал върху моста, а отсреща. Дъждът продължаваше да плющи. И двете стояха в бялата кухня, обляна в светлина, а останалата част на къщата тънеше в мрак и на нито една от тях не ѝ мина през ум да се преместят в друга стая.

— Ако ще спя тук, трябва да се обадя в „Аньо д’Ор“, за да предупредя.

— Моля те, недей да се обаждаш, докато не премине бурята. Много е опасно.

— Ще отскоча дотам, когато всичко свърши, и ще си донеса куфара.

Тя откачи престилката, която бе станала вече нейна, и я препаса на кръста си.

— Какво ще правиш?

— Ще приготвя вечерята.

— За кого?

— За теб, за мен и за децата, когато се върнат.

— Ами ако се приберат през нощта?

Тя не ѝ отговори, а се залови за работа. Луиз стоеше права, подпряна до мивката, и като гледаше как зълва ѝ снове напред-назад, се чувстваше някак си ненужна.

— Просто не зная как го правиш.

— Какво как правя?

За какво да обяснява? Жана също бе разбрала. Но изглежда, ѝ беше трудно да отговори. Или пък трябваше да обяснява надълго и широко.

— Искаш ли още една чаша кафе?

— Да, благодаря. Много си мила.

— Само едно нещо не можах да намеря в къщата. Кофата за боклук. Преди тя стоеше на двора, вляво от вратата.

Луиз направи две крачки, издърпа едно лакирано чекмедже, откъдето се показва модерен уред.

— С какво да ти помогна? — попита тя неубедително.

— С нищо. Стой си. Бурята преминава.

— Мислиш ли?

— Все ще свърши. Обещах на служителя от погребалното бюро да му се обадя тази вечер във връзка с известията. Иска колкото се може по-бързо списъка на хората. За изпращането на некролози до клиентите щял да се разбере утре сутринта със счетоводителя. Надява се да получи разрешение от архиепископа за опело.

Луиз не можа да разбере веднага за какво става дума.

В такива моменти, както и в случаите, когато я обземаше подозрение, зениците ѝ се свиваха като на котка и се превръщаха в малки лъскави точки.

— О, да! Бях забравила за това.

Спокойствието неусетно се възвръщаше, навън леко пръскаше, тишината на нощта застилаше кухнята и цялата къща.

От време на време Жана отиваше до открянатата врата, за да чуе дали горе бебето не плаче.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

До срядата, деня на погребението, кризата на Луиз не се повтори. Взела твърдо решение, тя като че ли се бранеше от самата себе си и Жана забеляза, че дори бе скрила всички бутилки, включително и тази с етикета „Мадейра“.

В неделя вечерта, след бурята, децата се върнаха почти едно след друго, но майка им имаше толкова блуждаещ вид, че изобщо не реагира, и застанала в едно ъгълче, безмълвно наблюдаваше какво става наоколо.

Най-напред се прибра Анри. Имаше в себе си ключ и към десет часа влетя като вихрушка в къщата, оставил колата вън, под огряното от луната небе. Това, че светеше само в кухнята, където двете жени седяха сами, отначало го пообърка. Не носеше шапка. Имаше гъсти руси коси, светли очи като баща си, но беше доста по-нисичък, широкоплещест, но строен.

На прага на къщата ярката светлина блесна в очите му, това го раздразни и навярно съвсем неволно смръщи вежди от това, че не заварва обичайната атмосфера на дома, че вижда майка си, седнала в един ъгъл на масата — там, където обикновено седеше прислужницата, — а до нея една дебела жена с бледо лице, която спокойно го гледаше.

С раздразнение, почти обвиняващ, той попита:

— Как се случи?

И тъй като съвсем машинално бе отправил въпроса към леля си, сега той се обърна към майка си:

— Ти беше ли тук?

Жана разбра, че Луиз се страхува, че се свива, сякаш бе виновна за нещо, затова му отговори вместо нея:

— Майка ти беше на църква.

— Никой ли нямаше вкъщи?

— Само Алис, която се занимавала с бебето.

— Удар ли е получил?

Дишаше тежко, стоеше прав, леко разкрачен, говореше високо навярно защото усещаше, че всеки миг ще се строполи на земята.

— Хайде, Анри, нека бъде по мъжки, нека ти кажем още сега истината. Недей да викаш. Не губи самообладание. Баща ти се обеси...

Когато пристигна, лицето му бе червено от притеснение и от вятъра, който го бе надухал по пътя. Но сега той изведнъж пребледня, целият се вцепени и адамовата му ябълка рязко изпъкна навън.

Леля му неусетно се озова до него и сложи ръка на рамото му.

— Нали ще се държиш по мъжки, Анри?

За миг той прие тази близост, но веднага след това гневно отблъсна ръката ѝ и изчезна нейде в мрака на нощта. Чуха само как се просна с цялото си тяло на стъпалата и как захлипа с все глас.

В това време майка му седеше на стола като пребита, вкопчила ръце една в друга, с побелели от стискане стави, и когато отвори уста, Жана предусети, че тя ще изпищи, затова рязко ѝ каза:

— Мълчи, за бога! А ако не можеш да се владееш, качи се в стаята си.

Без да помръдват, те безмълвно слушаха риданията на момчето, които ту се усилваха като писък, ту заглъхваха като детски плач. От време на време напълно затихваха, също като плача на бебето, после отново се разнасяха още по-силно. Жана се надигна само за да сложи супата на огъня, докато снаха ѝ не откъсваше поглед от нея.

После тя излезе в коридора, чу се щракване на електрическия ключ, а след това тихият, но твърд глас на старата жена каза:

— А сега ела да го видиш. Гор е. Гледай да не вдигаш много шум, за да не разбудиш Боб.

Електрическите ключове щракваха един след друг, а Луиз трепереше, останала сама в кухнята, след като вече никой не ѝ обръщаше внимание.

Сега гласовете от горния етаж достигаха до нея като шепот.

— Не се плаши, Анри. Той не те е упрекнал в нищо. Никого не е упрекнал. Преди да умре, той ви поиска прошка.

Все още с мъртвобледо лице, момчето стоеше на прага на вратата и не смееше да престъпи.

— Иди го целуни.

Тя пристъпи с него до леглото и обгърнала раменете му, усети как той се смрази, докосвайки с устни челото на баща си.

— Ела!

На стълбищната площадка момчето се сопна:

— Не искам да сляза.

— Ела. Тук не трябва да се говори.

Но накрая тръгна пред нея, влезе в кухнята, като се мъчеше да не гледа майка си.

— Сигурна съм, че не си ял.

— Няма да ям.

— Хапни поне една супа. Утре ще имаме нужда от теб. А и сега си нужен.

Той като че ли се притесняваше от присъствието на майка си и нарочно гледаше да не се размеква пред нея. Повтори като някакво сърдито дете:

— Все едно, няма да ям.

Едва когато тя започна да му сипва, без да обръща внимание на приказките му, той любопитно погледна тази жена, която изобщо не познаваше и която бе заварил в дома си. Тя шеташе, говореше, като че ли открай време е била в къщата. Майка му безропотно я бе оставила да действа и седеше сега невероятно спокойна, притихнала, а той очакваше да я намери в най-ужасно състояние.

— Яж.

За миг той се поколеба, понечи да се възпротиви, но се наведе над чинията.

Все още ядеше машинално, когато сестра му плахо потропа на портата, тъй като бе забравила ключа си, а в това време някакъв автомобил, който бе спрял за миг, се отдалечаваше в нощта.

— Отивам да й отворя! — каза той и рязко стана. — Мад е.

Той се втурна към портала. Никой не го спря. Братът и сестрата останаха известно време в тъмния вестибюл да си шепнат нещо, като на моменти настъпваше пълно мълчание. След малко се мярна светъл силует, два дълги голи крака пребягаха пред светлината и изтрополиха нагоре по стълбите.

Анри се върна в кухнята сам и като седна отново, каза:

— Тя знаеше.

Луиз понечи да попита нещо, но зълва й я възпря с поглед и той сам започна да обяснява, понеже имаше нужда да говори:

— На влизане в града карали много бързо и полицията ги спряла. Полицаят им поискал документите. Познал Мад и се учудил, че я вижда там, при положение че баща ѝ е умрял.

— Ще слезе ли?

— Надявам се. Отиде да се преоблече.

— Добре, но...

Жана изведнъж се досети, че точно в стаята на момичето бе сложен трупът. Анри веднага разбра.

— Казах ѝ, но въпреки това тя се качи.

— Няма ли я Алис?

— Замина. Ще дойде за погребението.

От тази дума за малко не се разплака отново, но само подсмръкна няколко пъти. След като се нахрани, той се почуди какво да прави и как да се държи.

— Добре ще е да вкараш колата.

— Вярно. Бях я забравил.

— Ти стой тук — каза Жана на Луиз.

Бяха минали повече от десет минути, откакто Мадлен бе отишла горе, когато леля ѝ отново пое по стълбите. Видя, че в синята стая свети, и леко побутна вратата.

Момичето бе облякло тъмносиня рокля, а мокрите ѝ панталони и бялата памучна блузка все още стояха на пода. Седеше в най-отдалеченото кътче на леглото, присвила колене, с вдигнати встрани лакти, подпряла брадичка с ръка, вперила поглед в баща си.

Не плачеше. При влизането на леля си тя не трепна, не помръдна, направи се, че не я забелязва до момента, в който Жана посегна да я прегърне, както бе направила и с брат ѝ. Но Мадлен рязко и сопнато се отдръпна, отблъсна ръката ѝ и Жана не можа да разбере дали не искаше да я удари.

— Трябва да слезем.

Никакъв отговор. Никакво внимание.

— Не трябва да стоиш тук, Мадлен. Аз съм леля ти Жана. Майка ти и брат ти са долу.

Тя изсъска през зъби:

— Нямам ли право да остана малко до баща си?

Момичето я последва, но беше ясно, че не го прави, за да се подчини. По-скоро от предизвикателство. В подчинението ѝ имаше

нещо високомерно и презрително.

Влизайки в кухнята, тя се обърна към майка си вместо към леля си, но тонът ѝ не беше нито по-нежен, нито по-почтителен.

— Вярно ли е, че имаш нужда от мен?

— Можеш да не ми говориш така, Мад, нали?

— Шт... — намеси се Жана. — Мадлен, трябва да хапнеш. След това ще легнеш в стаята на брат си, а той ще се качи на втория етаж, освен ако не предпочетеш обратното.

Устните ѝ трепереха, бе втренчила остър поглед в леля си и когато Анри влезе, ухапал цигарата, която бе запалил на двора, остана поразен от вида ѝ.

— Мад, какво има? — попита той.

— Нищо. Казаха ми, че тук имало нужда от мен, и аз слязох. И понеже не е вярно...

Поиска му се да я спре, но не го направи и тя се качи обратно.

Тази вечер Жана не успя да предупреди в хотела, нито може да вземе кувара си. Смъкна роклята си и легна по комбинезон на леглото на Алис, близо до детето, и дълго време, преди да заспи, се вслушваше в дишането му.

На сутринта, към шест часа, Боб я събуди. След падналия дъжд през щорите се прокрадваха плахи слънчеви лъчи. За да не разбуди другите, тя веднага слезе долу, приготви му да яде, направи си чаша кафе и в седем часа, с бебето в ръце, вече пресичаше моста, за да се озове след малко в хотел „Аньо д’Ор“.

Собствениците, останали до късно предната вечер, както правеха всяка неделя, все още не бяха слезли. Небръснат, Рафаел метеше долу в кафенето стърготините, пръснати по целия под, промъквайки се между масите с обърнати столове.

— Дезире тук ли е? — попита тя.

— По това време сигурно яде, защото след малко клиентите ще започнат да звънят за закуска. В понеделник обикновено някои си тръгват рано сутринта.

— Бихте ли ѝ предали, че Жана иска да ѝ каже нещо?

Над столовете в кафенето имаше огледала и тя се виждаше в тях с учуденото бебенце в ръце. Не се усмихна на гледката, лицето ѝ излъчваше само някакво смирено спокойствие.

— Жана! — извика Дезире, учудена, че я заварва сред масите, и с любопитство погледна бебето, което не беше виждала.

— Това е племенникът ми, синът на Жулиен — обясни тя. — Нямахме на кого да го оставя, затова го взех със себе си. Другите още спят...

— Вчера разбрах какво се е случило! Това е ужасно, бедна моя Жана. А ти специално бе дошла да видиш брат си. И беше тук предната вечер...

Жана си даваше сметка, че навярно греши, като прави така, че може би един ден това ще доведе до усложнения, дори до конфликти, но бързо отхвърли всички тези мисли.

— Дойдох да те помоля за една услуга, Дезире. Би ли се съгласила, поне за известно време, да поработиш при снаха ми? Ще ти помагам колкото мога. Но да поддържам къщата сама...

— Знам. Разбирам. Но...

Колебаеше се. Докато Рафаел разчистваше около тях, двете тихичко поприказваха, решиха, че шефката вече е слязла, и Дезире хукна към кухнята. Когато след около четвърт час се върна, тя направи на Жана тайнствен знак, познат още от манастира, който означава, че всичко е наред.

— Игуменката в крайна сметка се съгласи. Предумах едно момиче, което се канеше да си тръгва, тъй като бе тук само за уикенда, да остане на моето място. И тъй като не ме обичат особено, не настояха да ме задържат. Ако всичко е наред, ще бъда там преди десет часа. Междувременно Рафаел ще ти помогне да отнесеш куфара. Казах, че ще дойдеш по-късно за сметката. Сега вече знаят коя си...

Луиз слезе чак в осем и половина, още по-уморена и по-бледа от вечерта.

— Не си ли виждала децата?

— Не. Предполагам, че спят.

— Ти излиза ли? Стори ми се, че вратата хлопна.

— Ходих до хотела и помолих Дезире, с която бяхме заедно в манастира, да дойде да ни помогне, поне за няколко дни. Тя е сервитьорка в „Аньо д’Ор“. Споразумяха се със собственичката.

— И тя прие ли? — учуди се Луиз. — Отдавна вече момичетата от нашия край отказват да идват у нас!

Не се възпротиви на идеята на зълва си. Приемаше нещата такива, каквито са. Бе съгласна с всяко предложение, с всяко решение на Жана и даваше вид, че отсега нататък ще остави всичко в нейни ръце.

— Дори не зная къде спи Мад.

— Тя стоя на прозореца до около два часа през нощта. Аз заспах, преди тя да си легне.

— А Анри?

— Не вярвам да се е събуждал през нощта. Снощи той се опита да поговори със сестра си, но тя го отпрати.

В момента, когато единственият репортер на местния вестник, който отсъстваше предния ден от града, се появи на вратата, по телефона се обади полицейският инспектор, а после и някакъв представител от погребалното бюро. Дезире пристигна съвсем навреме и така Жана се освободи от бебето, което продължаваше да държи в ръце.

— Ако до половин час не свърша, опитай се да го приспиш, но няма да е лесно.

За всички вкъщи денят изглеждаше мрачен, въпреки че навън грееше слънце. Всеки се чувстваше отпуснат, с празна глава, като след дълъг плач, въпреки че не се проливаха кой знае колко сълзи.

За голямо учудване на всички Луиз се мъчеше да изглежда твърда, стараше се да е полезна и на няколко пъти ѝ се случи, както и през следващите дни, насила да се усмихне на зълва си. Искаше ѝ се да е любезна — също както силно бе желала да е добра! Навярно си даваше сметка, че в тази неочаквано успокоена атмосфера в дома само една излишна дума, един неуместен жест щяха да възобновят трескавото състояние и да предизвикат нов взрив.

Стъпваше предпазливо, безшумно, с отмерени движения, както човек се движи в болница или в стая на болен.

Жана не видя децата да слизат. Някакъв мъж на около тридесет години, когото тя не познаваше, бе влязъл през кухнята и бе поискал да види Луиз. Тя се досети, че това е счетоводителят.

Двамата разговаряха доста дълго в едно от помещенията на партера.

— Жана? Свободна ли си? Ще ни отделиш ли малко време?

В първата стая служителят от погребалното бюро стоеше прав, вдървен, с шапка в ръка, и чакаше своя списък.

— Представям ти господин Салнав, нашия счетоводител, в когото Робер имаше пълно доверие. Има лоши новини и аз не знам какво да правя. Нищо не разбирам от тези работи. Не мисли, че искам да струпам всичко върху теб, Жана. Но ми се струва, че ще е по-добре ти да разговаряш с него в приемната.

И като се обърна към него, каза:

— Господин Салнав, обяснете всичко на зълва ми. Тя е член на семейството. И е по-силна от мене. Може би тя ще намери някакъв изход.

Преди да прекоси двора, Жана ѝ поръча:

— Луиз, не забравяй за списъка!

— Ей сега ще го направя.

* * *

— Слушам ви, господин Салнав, макар че, противно на това, което чухте от снаха ми, работите на моя брат не ме засягат.

От цялата къща единствено приемната и избите не бяха променени, стъклената врата между стаята, където само до вчера работеше Робер, и тази на счетоводителя все още съществуваше. Нещо повече: същата печка за въглища, позната още от детските години, на която Жана понякога печеше кестени в дните, когато дядо ѝ отиваше да обиколи клиентите си.

На дървена черна етажерка висяха някогашните шишета със сребристи релефни надписи, които се смъкваха оттам, когато даваха на клиентите да дегустират вината или другите алкохолни напитки.

— Предполагам, че положението е много тежко, така ли е? По-добре ще е да ви задам веднага един въпрос. Смятате ли, че брат ми се е самоубил поради финансовите си затруднения?

Беше обикновен човек, вероятно изключително честен, от скромно семейство, който много се бе блъскал в живота. Сигурно имаше свои убеждения, определени принципи, затова някои думи го плашеха; думата самоубийство явно го стресна и Жана съжали, задето я каза.

— Наистина, господин Мартино претърпя големи несполуки и през последните една-две години трябваше да се справя с изплащането на големи полици, какъвто е случаят и сега. Не може да не е знаел, че тази сутрин ще изискат плащането на някои полици, но щом искате моето мнение, ще ви кажа, че не смятам това да е било причината.

— Бих искала да ви разпитам по-подробно, господин Салнав, защото мисля, че така ще се разберем по-бързо. Почти нищо не разбирам от сделки, още по-малко от тези на брат ми, затова ми се ще да ми обясните донякъде положението.

— На ваше разположение съм.

— Напуснах къщата преди повече от тридесет и пет години, когато търговията вървеше много добре. Вероятно е било така дълго време. От кой момент започнаха трудностите?

— Разбирам какво искате да кажете, но ми е трудно да ви отговоря точно, защото то не стана изведнъж. След смъртта на господин баща ви, точно преди войната, аз току-що бях постъпил тук като търговски агент и може да се каже, че нещата вървяха добре, нещо повече. Живеехме си, както се казва, като на село. После, когато дойде войната, както навярно знаете, цената на виното чувствително се покачи, и то за много кратко време, почти с всеки изминал ден.

Той подбираше думите си, искаше да бъде откровен и същевременно обективен, но наред с това се смущаваше, че засяга някои деликатни въпроси.

— Господин Робер спечели много пари — каза някак си той.

— Като се зае с черна борса ли?

Този път тя нарочно изрече тази опасна дума, защото в противен случай щяха безкрайно да се въртят около същината на въпроса.

— Не е точно така. Зависи от каква гледна точка се преценяват нещата. Вярно е, че имаше период, в който търговията не ставаше по съвсем законен начин. Ако бяхме спазвали съществуващите наредби, предприятието щеше да се затвори, ето защо се принудихме да водим документацията по по-особен начин, който в други времена би довел до сериозни последствия.

— Мисля, че разбрах. И точно през войната ли бе преустроено предприятието?

— Да, имаше нужда от преустройство. Господин Луи изобщо не бе съгласен да се пипа или модернизира. Благодарение на търговията с

вино господин Робер лесно можеше да си подсигурява дефицитни суровини и дори такива, които бе почти невъзможно да се намерят.

— После какво стана?

— Бяхте ли във Франция по време на освобождението?

— Не.

— Дни наред, дори седмици се страхувахме, че ще настъпят затруднения, и господин Робер, както и много други, получи заплашителни писма. Според някакъв създаден по това време комитет щели да го изпратят в концентрационен лагер. Но редът скоро бе възстановен.

— И оттогава ли нещата тръгнаха зле?

— Право да кажа, не. Търговията все още преуспяваше. Преди да започнат истинските неприятности, минаха приблизително две години и това съвпадна с изборите.

— Брат ми занимаваше ли се с политика?

— Не съвсем. Той беше много щедър и с широка ръка. Заради положението, което заемаше, се чувстваше малко или много задължен да подпомага всички партии. Повярвайте ми, пръсна повече пари, отколкото трябваше, и се питам дали това не е причината за всички неприятности. Вероятно от предпазливост, нещо като застраховка. Започна някаква кампания, която бе насочена към други, не точно към него. Спомням си, че един понеделник, когато най-малко очаквахме нещо подобно, получи дребна сметка от данъчния инспектор, който настояваше да се дадат някои разяснения във връзка с една декларация отпреди четири години.

Господин Робер отиде лично. Той беше в много добри отношения с кмета и с други влиятелни личности и нещата като че ли се оправиха.

Ако искате да чуете моето мнение, именно този дълъг период на непрестанна несигурност, на страх, на надежди го разсипа.

Изглеждаше добре, целият бе изпълнен с енергия и доверие. Нищо не се бе променило.

— Не зная дали познавате господин Буржоа.

— Кой, Гастон Буржоа ли?

— Още от тринадесетгодишна възраст той беше приятел на Робер — слабичко, ученолюбиво момче. Заровен винаги в книгите.

— Той е учител по философия в лицей. Беше много близък с вашия брат и навярно единственият му истински приятел. Но след

войната за кратко време господин Буржоа престана да се среща с него, дори да го поздравява. И други постъпиха като него, но не за дълго време, после промениха мнението си. Някои впоследствие му се извиниха. Много ми е трудно, госпожо, да говоря за тези неща, но нали искате да разберете всичко докрай.

— Моля ви, моля ви, господин Салнав. Значи съвестта на моя брат не е била напълно чиста.

— Това е много силно казано, просто може би не се е чувствал съвсем добре. И докато тук нещата изглеждаха спокойни, от Поатие, а след няколко седмици и от Париж като по-висша инстанция започнаха нови неприятности. Господин Робер по няколко пъти ходи дотам, като все казваше, че всичко се оправя. Изпратиха инспектор, който се настани тук, на моето място, и в продължение на близо два месеца, без да пророни дума освен в случаите, когато задаваше конкретни въпроси, направи оглед на всички книжа, провери всички документи, които бяха в наличност.

В това време господин Робер тичаше нагоре-надолу, задейства всевъзможни връзки, раздаваше пари с пълни шепи.

Но това не помогна. Инспекторът спечели играта.

Бих могъл някой ден, ако желаете, разбира се, да ви обясня каква е системата на глобите и различните наказания. Ако бяха накарали брат ви да плати изцяло това, което искаха, едва ли парите от къщата и всички мебели щяха да стигнат, за да покрият сумите.

В крайна сметка той успя да се споразумее с държавната хазна и с данъчното управление, което също участваше в игрите.

Оттогава нещата се оправиха. Вървят отлично. Но останаха дългове, които все още не можем да погасим, и при всеки падеж отново същите притеснения и жонгльорства. Познавате къщата преди мен. Броят на сделките от онова време се е умножил петдесет или сто пъти.

Но уви, госпожо, тази сутрин заварих касата си празна, абсолютно празна! С големите полици бих могъл някак си да се справя. Най-трудното е да се намерят пари в брой, няколко хиляди франка за дребните, текущи разходи, които не търпят отлагане.

Така е най-малко от две години, и то два пъти месечно.

Не е възможно да отида и да заявя в банката, която все още приема нашите полици, че имам належаща нужда от десетина хиляди

франка, и то до обед, а не зная къде да намеря пари. Ако не платя, веднага ще започнат да приказват, както и самата вие предположихте, че господин Робер се е самоубил, защото е фалирал.

— Обяснихте ли това на снаха ми?

— Горе-долу. Но не съвсем точно.

— И какво ви отговори тя?

— Че нищо не може да направи. Посъветва ме да поговоря с вас.

— Десет хиляди франка наистина ли биха ви устроили тази сутрин?

— Не съвсем. Преди малко ви казах наслуки едно число, по-скоро приблизително. Но...

Той прелисти няколко документа, после пресметна нещо върху бялото поле на листа.

— С тринадесет хиляди ще отхвърля най-належащото.

— Ей сега ще ви ги донеса.

Цялото състояние, което носеше в чантата си, възлизаше на осемнадесет хиляди франка. И тя бе дошла да иска пари; Луиз не беше съвсем на погрешен път.

Никога не бе възнамерявала да иска своя дял. По-скоро беше пристигнала като просякиня, чувстваше се стара и уморена, защото беше търпяла лишения, а сега нямаше повече сили да работи.

— Благодаря ви — каза господин Салнав, като че ли тя му правеше лична услуга.

Тя се усмихна.

Около моста имаше много хора, някои бяха насядали в кафенето пред „Аньо д’Ор“, пиеха вино от половинлитрови чаши, в очакване на началото на процесията.

След дълги размишления, в които прозираха противоречиви игри за вземане на надмощие, епископството бе решило да няма опростителна молитва, а само обикновено осветяване в преддверието на църквата „Сен Жан“.

На площада на пазара също като на панаир бяха разпрегнати най-малко петдесет двуколки... С тях бяха дошли фермерите от съседните села и сега един след друг прекрочваха портала на църквата, обвит с черна драперия, за да се поклонят пред ковчега.

Облечен в тъмни дрехи, със зачервени бузи още от сутринта, Анри стоеше с приведена глава до свещите и поглеждаше изотдолу хората, които се ръкуваха с него, а майка му, съвсем дребничка в сравнение с него, покрила лицето си с креп, мачкаше в ръка носната си кърпичка и благодареше на хората с бегла тъжна усмивка.

Алис бе дошла заедно с родителите си. Баща ѝ бе касиер в някаква банка в Поатие. Бяха довели и дванадесетгодишния си син, когото не знаеха къде да дянат.

Едва в последния момент Мад се бе съгласила да присъства на церемонията и навярно в знак на протест, без да помръдва, като в театър, гледаше хората право в очите, докато те ѝ изказваха съболезнованията си. Съвсем ясно, без ни най-малко да снишава гласа си, тя им отговаряше: „Много благодаря.“ Или: „Много сте любезен.“

През трите дни тя нито веднъж не предложи да помогне. Още в понеделник сутринта, когато на връщане от приемната Жана я завари да яде, тя се направи, че не гледа на леля си просто като на някаква нова прислужница. Но и това не беше съвсем точно, защото се обръщаше от време на време към Дезире, за да я попита за нещо, докато с Жана не започваше никога първа разговора, правейки се, че не я забелязва; изглежда, бе приела, че поради странно стечение на обстоятелствата, които изобщо не я интересуваха, занапред в дома им ще се навърта една стара жена с бледо лице.

Тя правеше това толкова демонстративно, че често пъти брат ѝ се чувстваше неудобно, притесняваше се и ѝ правеше разни знаци зад гърба на Жана.

В случаите, когато Жана я заговаряше, Мад се обръщаше към нея с учудени очи.

— Моля?

Все пак вършеше това, което я караха, но го правеше с такова безразличие, че изглеждаше като предизвикателство.

Нищо особено не се случи до момента на осветяването в преддверието на църквата, за което беше решено жените да присъстват, както в случаите на опростителна молитва. Кризата избухна едва покъсно, след като процесията бавно се отправи към гробищата и когато Луиз се върна вкъщи, придружена от дъщеря си, Алис, майка си, от една стара братовчедка на име Тайфер, госпожа Лалман и още две-три жени.

Жана бе останала, за да помогне на Дезире, тъй като се налагаше да приготвят обед за двадесетина души, които щяха да си тръгват едва вечерта, а освен това трябваше да се занимава и с бебето. Точно го беше приспала, когато, слизайки долу, завари в гостната, изпълнена с мирис на хризантеми, всичките жени, които бяха придружили снаха ѝ. По стълбите бе срещнала Алис, която се качи уж да види Боб. Мад не си правеше труд да се съобразява с порядките в дома, седеше с шапка на колене в едно ъгълче до прозореца и гледаше намръщено.

В стаята тегнеше напрегната атмосфера и когато Жана забеляза, че Луиз я няма, отиде в кухнята и попита Дезире:

— Не си ли виждала снаха ми?

Дълго време я търси и тъй като не я намери, реши да поднесе по чашка аперитив и някакви сухи сладки. Всичко бе предварително наредено на подноса. На огъня къкреха големите тенджери, а в трапезарията бе разпъната разтегателната маса. На камината имаше дори кутия цигари.

— Мадлен, ще дойдеш ли да ми помогнеш за малко?

Мадлен бавно се надигна, хвърли шапката на фотьойла, на който седеше, и отиде при леля си.

— Бъди така любезна да отнесеш този поднос. Не знаеш ли къде е майка ти?

Всичко бе някак си недействително. Качени на стълби до портата на къщата, няколко мъже отковаваха траурния креп на сребристи точици. От стая в стая се разнасяше дъх на полуувехнали цветя и на свещи, който започваше вече да се смесва с миризмата на алкохол. Майката на Алис говореше с равен глас, а срещу нея старата братовчедка Тайфер държеше чаша до наболата си брадичка и леко поклащаше глава.

Мад и леля и съвсем случайно се озоваха заедно в кухнята и за известно време всяка се занимаваше със своята работа. Внезапно Мад вдигна глава. Жана не можа да разбере веднага какво става. Мад вече бе излязла от кухнята, когато тя чу гласа на Луиз от гостната, но не бе оня глас от последните няколко дни, а необузданият, покъртителен глас от неделя вечерта по време на бурята.

— ... През целия си живот съм искала да бъда добра... През целия си живот...

Жана се втурна с все сила. Но не успя да стигне навреме, за да възпре Мад. Дочу:

— Знам много добре, че всички ме ненавиждат...

Когато достигна до вратата на гостната, момичето вече прекосяваше стаята по диагонал, с вдървена походка, изопната в черната си рокля и черните чорапи на дългите си крака, а токчетата ѝ тракаха по излъскания паркет; тя мина покрай стреснатите дами, без да се извини, и като спря рязко майка си, я плесна през лицето. В същото време ѝ каза със заповеднически глас:

— Иди в стаята си.

Луиз вдигна ръце, като че ли да се предпази от нови удари, и умолително погледна към дъщеря си.

— Не ме удряй! Моля те, не ме удряй!...

— Хайде в стаята! — повтори Мад.

Тя беше една глава по-висока от майка си и я побутваше пред себе си.

— Остави ме поне да им кажа...

— Хайде, върви!

И тя тръгна нагоре след Луиз, която залиташе по стъпалата. След това се чу затваряне на врата, щракване на ключалка и изтегляне на ключ от нея.

Мадлен бе заключила майка си...

ПЕТА ГЛАВА

До последния момент тя се страхуваше, че семейство Физол, родителите на Алис, няма да си тръгнат, че навярно искат да изпуснат влака, защото знаят, че в къщата има празни стаи.

Следобеда тя бе забелязала, че Роже Физол, бащата, се бе запrikaзвал наред двора със счетоводителя, и видя как с фамилиарен и в същото време снизходителен жест му подава пура, която сигурно бе взел от кутията в гостната. Тя не придаде никакво значение на това.

Повечето от мъжете си бяха пийнали, хапнали и сега говореха на висок глас като на сватбено угощение, със зачервени бузи и бляскави очи. Малцина бяха тези, които не бяха отскочили до избите, и на излизане Жана ги виждаше как тържествено се ръкуват с пазача. Но към шест часа тя видя Физол да излиза от приемната сериозен и угрижен.

Братът беше непоносим. Сега, в отсъствие на Луиз, която стоеше все още заключена в стаята си, госпожа Физол ръководеше, така да се каже, обета, говореше непрестанно за „следването на дъщеря си, на което за съжаление женитбата попречила“.

— А след това беше вече много късно, нали?

Искаше да каже „след смъртта на Жулиен“.

— Ужасно е на двадесет години да се озовеш сама и да поемеш отговорността за едно дете.

След като поиска пари за сладолед, хлапето напусна групата и сега те останаха единствените гости в разхвърляната къща, сред купища мръсни чаши и бутилки; бе задимено като в кръчма.

На Алис нито за миг не ѝ мина през ум да помогне с нещо и тъй като Боб започваше да пици, щом посегнеш да го вземе, през цялото време с него се занимаваше Жана.

Влакът за Поатие беше в седем и четиридесет, а приближаваше седем, когато Жана, минавайки покрай отворената врата, забеляза, че родителите Физол бяха изправени и тихо си говореха, а Алис се мъчеше да отведе брат си, който близеше сладолед от фунийка.

— Бихте ли дошли за малко, Жана? — каза госпожа Физол, която от самото начало се обръщаше към нея с малкото ѝ име, също като към роднина или прислужница, но по всяка вероятност по-скоро второто.

— Алис, отведи брат си. Поразходете се из двора или към реката, но не се отдалечавайте много, защото скоро тръгваме.

Докато чакаше децата да се отдалечат, тя обясни:

— Роже се питаше дали няма да е по-добре да почакаме до утре, въпреки че все още има време за влака, а и не сме си взели необходимото за нощуване.

Сега, когато бяха останали само възрастни хора, тя подканваше с поглед мъжа си, чиито мустаци миришеха на вино и пури и който за разнообразие бе запалил някаква извита лула.

— Преди да започнеш, искам да кажа още нещо на Жана, защото ми се ще да разбере, че сега се обръщаме към нея, тъй като без Алис да ни е разкрила каквато и да било тайна, много добре разбираме, че именно тя е поела къщата. И между нас казано, това никак не е лошо. Тази сутрин щях да потъна в земята от срам.

Жана стоеше права, не помръдваше, все още с престилка, тъй като голяма част от деня бе прекарала в кухнята, за да помага на Дезире в домакинството.

— Сега можеш вече да говориш, Роже.

Физол кашляше и полека всмукваше от лулата.

— Много е просто и аз смятам, че въпросът, който ще поставя, е напълно естествен. Вече казах две думи на счетоводителя във връзка с това. Той е сериозен човек, доколкото мога да преценя, но поради положението, което заема, разбира се, е длъжен да премълчи някои неща. Всъщност искаме да разберем кога ще отидем при нотариуса.

Жана продължаваше да го гледа, не се учудваше, но и не му помагаше, а той се мъчеше да влезе в ролята на делови човек и да говори колкото е възможно по-равнодушно.

— По принцип унаследяването на Робер Марино е започнало. Не зная по време на кое управление се е женил, но имам всички основания да мисля, че е било по време на режима на общия съпружески имот. Така или иначе, сега една част се полага на децата, а като се вземат предвид някои обстоятелства, обстоятелства, на които станахме свидетели за пореден път и тази сутрин, мисля, че колкото по-бързо се вземат мерки, толкова по-добре. Естествено господин

Салнав, както и очаквах, беше много уклончив, когато го попитах за състоянието на сделките.

— Поискахте ли от него разрешение да прегледате книжката?

Той се изчерви и побърза да отговори:

— Изобщо не съм настоявал. Въпреки че и аз имам понятие от тия неща, разбирам, че...

— Ако добре разбирам, вие желаете дъщеря ви да вземе своя дял още сега, така ли?

Този път майката отговори с нападателен тон, като едва се сдържаше:

— Не намирате ли, че това е напълно естествено? Отскоро сте се върнали в този дом, но предполагам, че сте видели доста неща, за да си дадете сметка, че това е една лудница, да не кажа нещо по-лошо. Ако все още не са ви казали, знайте от нас, че ние никога не сме били съгласни с женитбата на дъщеря ни с Жулиен. Бяхме решили да я изучим, изпратихме я в университета, но не за да я принудят да го напусне още на втората година. Тя беше едно дете, което не разбира нищо от живота. А той беше с четири години по-голям от нея, с известен опит и трябваше да знае как стоят нещата. Въпреки това той злоупотреби с нейното безсилие. И ако в крайна сметка дадохме своето съгласие да се оженят, повярвайте ни, беше, защото не можехме вече да постъпим другояче.

— Той почина — бог да го прости! — а тя продължи да живее в този дом заради детето. Но не получи нито помощ, нито обич — нещо, на което имаше право да се надява! Примери колкото искате, сама виждате. Прислужниците до една си отиват след няколко дни престой.

— Роже, остави ме да говоря. Зная какво правя. Известно ми е добре в какво упрекуват Алис. Не съм сляпа, дори и днес успях да разбера какво става. Най-вече я упрекуват, че не изпълнява ролята на прислужница за всичко. И ако тя не го прави, то е, защото донякъде аз ѝ забранявам. Не съм научила дъщеря си да мие чинии и както никога не го е правила при мен, така няма да ѝ позволя да го върши при други хора.

Имам и още нещо да кажа, ако се наложи. Дано ме разберете. Междувременно тя ще си остане тук, понеже това е неин дом. Искам да ви кажа, че тя ще защитава своите права. Преди малко моят съпруг ви зададе въпрос, на който вие не отговорихте.

— Искате да започнете унаследяването, така ли?

— Точно така. Искам всички сметки да бъдат прегледани най-подробно от компетентни хора, които нямат нищо общо със семейство Мартино. Ще има време след това да видим дали няма да изникне и друг въпрос. Сега, след като ви казахме каквото трябваше, пак ви повтарям, че колкото по-бързо, толкова по-добре. Бъдещето на едно дете в ранна възраст не може да зависи от жена, която не е напълно в ред, а за такива хора се грижат на специални места.

— Много добре — отговори кратко Жана. — Ще поговоря за това със снаха си утре сутринта и нотариусът ще ви държи в течение.

Госпожа Физол отвори прозореца, за да повика дъщеря си, която стоеше на тротоара с хлапето.

— Алис, ще дойдеш ли да ни изпратиш до гарата?

След малко тримата пресякоха моста, после закрачиха много бързо по голямата улица, а момчето се влачеше след тях.

През този ден нито Мадлен, нито майка ѝ се появиха повече, но Жана никак не се бе учудила на това. А Анри в известен смисъл бе получил своята мъжка закалка. Сега той беше главата на семейството, всички се правеха, че го смятат за такъв, дори по едно време леля му го видя в една група да пуши пура. Бе изпратил един по един всички гости до външната врата със сериозен вид, а накрая бе започнал леко да се олюлява.

— Дезире, не си ли виждала Анри?

— Няма ли да престанеш да тичаш нагоре-надолу? Откакто си станала, не съм те видяла да подгънеш крак нито за миг, освен когато храниш бебето.

— А ти подгъваш ли крак?

— Остави ме мен, аз съм свикнала.

Като каза това, тя внезапно се сепна от някаква мисъл и Жана забеляза това. Тя усети, че от този момент бившата ѝ съученичка започна да я гледа с някакво смътно съмнение.

— По-добре ще е да си полегнеш, а утре сутринта...

— Искам да разбера какво прави Анри.

Тя се качи до стаята и откри, че Мад отново бе заела своята стая, синята, и се бе заключила. Анри не беше в къщата и докато слизаше надолу, Жана видя, че в приемната свети.

Прекося двора, бутна остъклената врата и завари момчето да плаче горчиво, наведено над бюрото на баща си, обхванало глава с ръцете си. Лъхаше на вино. Когато тя го побутна, той повдигна глава, но не я отблъсна.

— Заминаха ли си? — попита той с напрегнат глас, като се мъчеше да спре сълзите си.

— Да, заминаха си. Всички си тръгнаха.

Той подхвърли с насмешка:

— Каква комедия! Дойдоха на погребението на баща ми, техен роднина или приятел, после ядоха, пиха, пушиха от пурите му, сложиха по някоя друга в джобовете си и накрая дори разправяха просташки истории. Бедният татко! А в това време майка ми...

— Стига, Анри!

— Всъщност и аз не съм по-добра стока. Къде бях, когато татко умря? Какво правех? Седя тук сега на мястото на дядо си и за нищо не ставам. Днес всички ме тупаха по гърба и ми повтаряха: „Вече си мъж, Анри! Поемаш своята отговорност. Разчитаме на теб!“

Под влияние на виното светът навярно му изглеждаше като през увеличително стъкло и всичко добиваше невероятни размери: чувствата му, гласът му, движенията му.

— Вие, лельо Жана, сте силен човек! Именно заради това ви мразят, а и аз понякога ви мразя. Или по-скоро ми се иска, защото вие не сте подла на дребно като останалите.

— Така ли смяташ? — почти със смях попита тя.

— А аз съм слаб. Предполагам, че съм го наследил от майка си. Мад я ненавижда, но знам, че майка ми не е виновна. Виновна ли е, лельо Жана, ако е такава по природа?

— Не, Анри.

— А аз виновен ли съм? Ще мога ли и аз един ден да бъда мъж като баща си? Смятате ли, че се е самоубил от слабост? Днес някои твърдяха, че го е направил, защото не му е вървяло в сделките.

— Никой не знае причината.

— И вие ли?

— И аз.

— Обичахте ли го?

— Да.

— Навярно и аз ще ви обичам.

Засрамен от думите си, той се надигна и се помъчи да се засмее.

— Започвам да говоря като мама, виждате ли? По-добре е да си мълча.

— Ела.

— Добре.

Излизането на открито в двора, изглежда, му подейства добре, защото той промълви с детски глас:

— Мисля да остана малко навън. Имате ли нещо против?

Не беше съвсем тъмно, но когато Жана погледна през прозореца на кухнята, той изглеждаше като неясна сянка в сумрака и тя не можа добре да види дали не повръща до липата.

* * *

— Наистина ли няма да си починеш?

— Не, докато не възстановите реда в къщата.

И тя отново се залови за работа, но непрестанно усещаше в гърба си любопитния поглед на Дезире. И наистина, ако бе спряла, сигурно нямаше да може да стане отново. Това продължаваше вече трети ден и тя се питаше как е могла да си мисли, че е толкова уморена, когато пристигна с влака. Струваше ѝ се невероятно, че на гара Поатие например е могла да притиска гърдите си с ръце от страх, че ще умре.

Оттогава не я оставяха нито за миг да откъхне. И ако случайно седнеше, с надежда да си почине за малко, някой се появяваше, имаше нужда от нея, или бебето проплакваше, или телефонът звънваше, нещо загаряше на огъня или просто ѝ се искаше да избяга от себе си, да върви стремително напред, за да не позволи на пружината да се отпусне.

— Боб не се ли е разшавал?

— Не.

— А майка му не се ли е върнала?

Алис се прибра едва в девет вечерта, без да дава каквито и да било обяснения, и по всяка вероятност бе срещнала някакво момче по пътя, защото лицето ѝ беше поруменяло, а червилото ѝ се бе размазало около устата.

— Не съм гладна — заяви тя. — Днес ядохме прекалено много. Качвам се горе.

— Лека нощ, Алис.

Тя виждаше, че двете жени се съсипват от работа, но се направи, че не го забелязва.

— А ти, Анри, няма ли да си лягаш?

Той се шляеше навъсен по долните стаи, стомахът му нещо не беше в ред и понякога надничаше да види какво правят леля му и Дезире. От време на време машинално носеше в кухнята някоя чаша или пепелник, които още се мотаеха на первазите на прозорците.

— Ей сега ще си легна.

— И аз се качвам с теб. Имам да ти предам нещо.

Той се смути от загадъчно-примамливия вид на Алис, защото за всички стана ясно, че става дума за някаква женска история. Но все пак тръгна нагоре, понеже не посмя да ѝ откаже; каза „лека нощ“ на леля си, но от свенливост изрече тези думи съвсем сухо.

Влязоха в неговата стая, тъй като в другата спеше Боб.

— Такаа! — въздъхна Дезире. — Сега вече сме спокойни!

Беше странно, че макар и възпитана в същия манастир като Жана, тя така лесно бе придобила навиците, та дори и манталитета на прислужница. А поведението ѝ през тези три дни постепенно се бе променило дори и към нейната стара приятелка. Не се държеше вече така фамилиарно, нито пък така откровено. Вярно, че все още ѝ се случваше да направи на Жана по някой друг отегчен или ироничен знак зад гърба на Луиз или пък да повдигне рамене при появата на Алис. Но тъй като трябваше да работи при чужди хора, тя бе приела ролята си и независимо от това, че Жана беше с престилката от сутрин до вечер и вършеше всякаква работа, включително и най-черната, тя не смееше да се отпусне.

Забележката, която бе подхвърлила преди малко във връзка с бебето, я навя на някаква мисъл, която сега не ѝ даваше мира. И двете бяха потопили ръце до лакти в сапунената вода, миеха купищата чинии, многобройни като в ресторант, и Дезире явно се питаше как да подходи, за да разбере това, което искаше.

— Обичаш ли децата?

— Много. Особено най-малките.

— Странно. Никога не си имала, а се държиш, като че имаш някакъв опит. Има майки, които не могат да се справят като теб. А ти сякаш си свикнала с това.

— Да.

— Така ли? Съпругът ти ли имаше женени сестри и братя? Смятах, че сте прекалили живота си в топлите страни.

— Горедолу е така. Но и там се правят деца като навсякъде другаде. Гледала съм деца цели три години. Бях гувернантка в едно семейство с пет деца, най-голямото от които беше десетгодишно.

— Не знаех. Винаги съм си мислела, че Лоер е богат и че ти е оставил наследство.

— Не.

— В Южна Америка ли бяхте?

— Не, в Египет. Недалеч от Кайро. Работех при едни белгийци. Мъжът беше инженер в захарните рафинерии.

— Сигурно добре ти плащаха?

Тя не отговори. През ръцете ѝ минаваха една след друга чинии и всеки път, когато ги оставяше, се чуваше познато потракване; от време на време тя повдигаше лакът, за да изтрие очи, тъй като от топлата вода по миглите ѝ се бяха образували капчици.

— И защо замина?

— Не аз, а те заминаха.

— В Белгия ли се върнаха? Не те ли взеха с тях?

— Не можеха да си позволят такъв разход. Беше началото на войната.

— А после какво стана с теб? Моля те да ме извиниш. Не е редно да ти задавам такива въпроси. А аз, както виждаш, не се срамувам. Всички знаят докъде съм стигнала. Всички знаят, че мъжът ми е застрелян, задето е търгувал с германците, и че впоследствие имуществото му бе конфискувано. Дълго време никой не ме искаше, и то за каквато и да е работа. При теб е различно.

— Да, различно е. Аз сама си го исках.

— Не разбирам какво искаш да кажеш.

— Ами това, че тръгнах, защото бях решила да замина.

— Да заминеш оттук ли? Това ли искаш да кажеш? И то като младо момиче?

— Когато станах на двадесет и една години. Точно на двадесет и една. В деня на пълнолетието си.

— Не знаех това. Бях чула, че си напуснала къщата, защото баща ти не разрешавал да се омъжиш за Лоер.

— И това донякъде е вярно.

— Никога ли вие не се сдобрихте с баща ти?

— Повече не се видяхме.

— Не страдаше ли от това, че си толкова далеч, без никакъв контакт със семейството си?

— Известно време си пишех с Робер, който ме информираше за семейството.

— Мислиш ли, че е бил нещастен с жена си?

— Не зная.

— Преди малко, честна дума, просто я съжалих. Независимо от състоянието, в което беше изпаднала, дъщеря ѝ нямаше право да постъпва така пред хора, и то в ден като днешния. Впрочем аз намерих бутилката. Знаеш ли къде е била снаха ти, докато ние я търсехме? Долу в тоалетните, където не съм виждала някой да ходи. Зад вратата, на самия под, има нещо като шкаф, или по-скоро отвор, който служи бог знае за какво.

Жана си спомни за това място, но изобщо не знаеше кой го бе направил, сети се, че когато играеше с братята си, често криеше там разни неща.

— Навярно отдавна си крие там запасите. Празната бутилка беше във легена, но вътре в шкафа намерих още три пълни и две празни бутилки. Но тя не пие вино, а коняк и арманяк. И свекърва ми си имаше скривалища. Тя пък криеше пари от мъжа си и децата си.

Още час-два работа, и долният етаж щеше да грейне от чистота.

— Надявам се, че няма да чистиш пода тази вечер?

— Напротив.

— И защо?

— За да може утре сутринта, когато всички слязат, къщата да изглежда както е била винаги. Вероятно съм маниачка. Но смятам, че това е много важно. Може би затова англичаните се преобличат за вечеря, дори и да са в пустинята.

— Виждала ли си ги?

— Да, в Египет. А също и в Аржентина.

Тя произнасяше наслуки разни думи, но те нямаха нищо общо с онова, което я занимаваше в момента, затова Дезире не можеше да разбере какво имаше предвид Жана.

Горе по стълбите се чу лек шум и двете реагираха по един и същи начин: вдигнаха глави към тавана, сякаш можеха да видят нещо през него. После се извърнаха към вратата и видяха Анри, който бе слязъл по пижама, с халат, разрошен, като човек, който става от сън. Но той имаше бодър вид, беше силно възбуден.

— Лельо Жана! Мад си стяга багажа.

— Откъде знаеш?

— Като се разделих с Алис, реших да отида да ѝ кажа „лека нощ“. Под вратата видях светлина, но тя не пожела да ми отвори. Легнах си, без да обръщам внимание на това. През стената чувах, че снове из стаята, и не можах да заспя. Отваряше чекмеджетата едно след друго, после затътри нещо тежко по пода, тогава разбрах, че е куфар, който сигурно бе взела следобеда от втория етаж, когато никой не е могъл да я види. Отново ѝ почуках на вратата и ѝ казах, че ако не ме пусне вътре, ще сляза да те предупредя. В крайна сметка тя превъртя ключа.

Почти е готова. Палтото ѝ е на леглото. Попитах я къде смята да ходи, но тя ми отвърна, че това не ме засяга.

— Опитал ли си се да я задържиш?

— Казах ѝ, че е полудяла, че няма право да върши това, че самата тя не знае къде да иде, а и освен това няма пари.

— И какво ти отговори тя?

— Че това си е нейна работа.

— Нищо ли не ти обясни?

Той се изчерви и тя разбра, че не трябва да настоява той да издаде сестра си.

— Тя не трябва да заминава, лельо. Има неща, които вие не знаете и които са известни само на мен. Ако тя си тръгне, ще бъде ужасно и аз ще се чувствам отговорен за това.

— Бил ли си близък с нея?

— Да, по едно време.

— Излизахте ли заедно?

Той извърна глава, като че ли отгатваше мислите ѝ.

— Да.

— Преди колко време е било това?

— Преди две години. Приблизително две години.

— Ела с мен, Анри.

Тя го отведе в малкия салон, откъдето се виждаше част от коридора. Това беше салон в стил „Луи XVI“ със стенни лампи във форма на свещи. Той с нежелание я последва, лицето му бе зачервено, като че му предстоеше неприятно изпитание, от което отдавна се опасяваше; остана прав, с ръце в джобовете на халата, забол поглед в пода.

— Искам само да ти задам един-два въпроса на четири очи, тъй като, ако искаме да спрем Мад, абсолютно необходимо е да зная как стоят нещата. Или всъщност не. Смятам, че ще предпочетеш да не те питам за нищо, а по-скоро да ти казвам това, което мисля аз, и в случай, че бъркам, ти ще ме прекъсваш.

— Но тя ще слезе.

— Тя не може да излезе от къщата, без да мине по коридора, така че ще я видим. Когато преди две години Мадлен започна да излиза с теб, ти беше на седемнадесет години. Значи тя е била на петнадесет. Предполагам, че по това време все още не си вземал колата на баща си.

— Не.

— Къде ходехте?

— На кино или с колата на моя приятел.

— Значи с приятели, по-големи от теб.

— Да.

— Миналата нощ бяхте две момчета и две момичета, нали? Значи е било както преди две години? Вероятно сестра ти е искала да се държи с момчетата така, както момичетата, които ти водиш, се държат с теб?

— Да, но аз не исках.

— Вярвам ти. И понеже тя е чувствала, че това не ти харесва, решила е да започне да излиза без теб.

— Да, от една година приблизително.

— Познаваш ли приятелите й?

— Не всичките.

— Обзалагам се, че не са момчета на твоята възраст.

— Да.

Ушите му бяха аленочервени и по всяка вероятност преживяваше един от най-тежките моменти в живота си, който навярно често го бе измъчвал във въображението му.

— И това бяха все по-възрастни мъже, нали, които навярно бяха и женени? И в чекмеджетата си сестра ти сигурно е криела разни неща, разни подаръци, които е получавала и които е предпочела да не показва на родителите си?

— Откъде знаете?

— Достатъчно, Анри. Сега можеш да се качиш обратно в стаята си. Или ако се страхуваш, че Мад ще те упрекне за това, че си ме предупредил, слез и чакай долу. Но когато тя слезе, остави ни сами.

— Сега започвам да се питам дали постъпих добре, като ви разправих всичко това.

— Добре направи.

— Е, разбира се, че така ще кажете, само че...

Тя се канеше да се залови отново с работата си, когато той се върна обратно, но този път наистина беше много възбуден. И тъй като там можеха да ги чуят от кухнята, той я помоли с разстроен глас:

— Бихте ли се върнали за момент?

Сега тя го последва; той я заведе до най-отдалеченото място в малкия салон, дълго време стоя, без нищо да каже, без да се осмели да я погледне. Мъчеше се да събере сили да изплюе камъчето, но му беше трудно и тя не можеше да му помогне. Преплел пръсти от притеснение, най-накрая с едва доловим глас той промълви:

— Всичко не беше точно така, както ви казах.

— Ти нищо не ми каза. През цялото време аз говорех и се мъчех да разбера.

Той се заслушваше, понеже се страхуваше, че сестра му ще слезе и ще говори с леля си, преди той да ѝ е обяснил нещата.

— Преди две години аз все ѝ се подигравах.

— Защо?

— Затуй, че все стои сама вкъщи и че приятелките ѝ са скучни и досадни. Всеки път, като се връщах вкъщи, нарочно ѝ разправях как сме се забавлявали, дори и когато не беше вярно.

— Всичко ли ѝ разказваше?

— Не всичко.

— Разбирам.

— Поне в началото не. Казвах ѝ, че е света вода ненапита, че ще остане стара мома.

— Тя е била на петнадесет години само, нали?

— Бях много глупав. Все още не си давах сметка какво правя.

— Признай си, че току-що си бил разбрал какво е да си момиче.

— Горедолу. Тогава тя започна да ме разпитва защо не я водя със себе си.

— И ти какво ѝ отговори?

— Казах ѝ, че не е за нея, още повече, че ми е сестра.

— И тя разбра.

— Не. Обясних ѝ, че нея никога не я е целувало момче и че в нашата компания всички момичета го правят. И аз вече не зная защо го казах. Като че ли изпитвах някакво удоволствие да ѝ говоря за това. Изреждах ѝ имената на моите приятелки, които ни позволяваха всичко, а тя се възмущаваше и казваше, че това не е вярно, и мислеше, че е лъжа. Тогава ѝ обясних някои подробности.

— Всичко ли?

— Почти. Освен най-неприличните. А после самата тя свикна да ме разпитва и когато се връщах късно, я намирах да ме чака на тъмно в стаята си. Един ден тя ми заяви: „Следващата неделя искам да ме вземеш.“ Бях объркан, опитах се да я разубедя. „Нали знаеш с какво ще трябва да се съгласиш.“ — „Е, щом казваш, че всичките ми приятелки го правят!“ — „Не всички!“ — „Повечето! Все едно.“ Лельо, никой не знае за това и повярвайте ми, често не можех да спя, имах чувството, че нещата ще свършат зле, и все още като си помисля за това вечер, ме обзема страх.

Просто не зная как съм могъл да постъпя така. Бях хлапак.

Тя не се усмихна.

— Накрая я взех със себе си, но най-напред, давам ви честната си дума, не вярвах, че ще постъпи като другите. Човек винаги си въобразява, че със сестрите е различно.

— Но то не беше различно — каза кротко леля Жана.

— Не. Тогава изпитах срам. Спрях да се срещам с някои приятели заради това. А и тя, струва ми се, се притесни от мен и предпочете да ходи на други места. И от една година, така да се каже, не зная вече какво прави. Когато се прибере, ме гледа пренебрежително. Понякога, най-вече сутрин, имам чувството, че ме

мрази. Ето защо не трябва в никакъв случай да заминава. Аз съм отговорен. Ако си отиде, мисля, че ще направя като татко.

— Анри, кажи ми, баща ти знаеше ли?

— За Мадлен ли?

Той отново се поколеба.

— Една неделна сутрин Мад беше излязла, а аз не бях отишъл на църква и тъкмо се канех да сляза да пия кафе, когато видях, че вратата на стаята ѝ е отворена. Забелязах, че баща ми е вътре, но когато ме усети, бързо затвори чекмеджето, престори се, че търси нещо, и смутен смънка някакво обяснение, забравил съм го вече. Запомних добре обаче кое чекмедже бе затворил и малко след това на свой ред отидох и аз. Вътре имаше бельо, а върху него намерих нещо, с което жените си служат при интимния си тоалет.

Не знаеше накъде да гледа.

— Баща ти не говори ли с нея?

— Не знам. Не вярвам. Тя продължи да си излиза.

— И с теб ли не е говорил?

— За какво? За Мад ли?

— Не, за теб.

— Отначало се опита.

— А после?

— Може би беше разбрал, че няма смисъл. Може би...

— Какво?

И ето че от очите му бликнаха сълзи; изобщо не вдигна ръка, за да ги изтрие, и като че ли плачът го пооблекчи.

— И аз не знам. През последните дни мисля за това почти непрестанно. Често съм се питал защо не беше по-строг. Пред приятелите ми се хвалех, че имам готин баща. Може би той се страхуваше, че ние с Мад може да се махнем? Или че ще престанем да го обичаме.

За пръв път, с преливащи от сълзи очи, той я погледна направо и като че ли беше готов да се хвърли на гърдите ѝ. Дали онова, което блестеше в тях, беше някакво отражение или искрица радост? За да не се размекне, той се опита да се пошегува:

— И на свой ред — каза той — аз се страхувам Мад да не си тръгне! Затова слязох и ви разкрих всичките тайни. Не е красиво,

нали? Да знаете само как ме отвращава всичко това. Мислите ли, че все още ще успеете да я спрете?

— Шт!

На горния етаж се отвори врата без всякакво старание да се заглуши шумът. Тъкмо обратното, разнасяше се силен шум от тътрене на куфар по килима, после — от свличане по стълбите.

Жана остави племенника си в малкия салон, затвори вратата след себе си и застана права до стълбището, като вторачи поглед в Мадлен, която, облечена с карирано палто, държеше с една ръка куфара, а с другата се крепеше за перилото на стълбите, за да не го изпусне, бавно слизаше, като на всяко стъпало спираше за малко. Мад също забеляза леля си, но лицето и не изрази нито учудване, нито гняв от това, че тя стоеше насреща ѝ, и продължи да слиза, а на всяко стъпало ръката ѝ силно се разтърсваше от тежестта на куфара.

Тя слизаше, без да бърза, беше цялата напрегната, прехапала устни. Наближаваше моментът, когато двете щяха да се озоват една до друга и едната трябваше да се отмести. Затова Жана затвори вратата на кухнята, така че сега можеха да се чувстват изправени една срещу друга, сами в цялата къща.

Още осем, още седем стъпала... Още три, две... Най-накрая куфарът достигна изтривалката и Мадлен, подпирайки се на стената, с голямо усилие успя да го изправи, без леля ѝ да ѝ помогне.

Устните на момичето леко потрепваха, но тя гледаше уверено пред себе си и в момента, в който се изравни с Жана, леля ѝ най-непринудено ѝ каза:

— Обади ли се за такси?

— Няма нужда. Ще потърся някое пред хотела.

— Вярно, сега сигурно ще има.

Тя ѝ направи път да мине, свали престилката си и тръгна напред и Мад усети, че по плочките на вестибюла отекуват не само нейните стъпки. Но едва като отвори остъклената врата, водеща към изхода, тя се обърна:

— Къде отивате?

А Жана най-спокойно отговори:

— Идвам с теб. Да потърсим такси.

ШЕСТА ГЛАВА

Присъни ѝ се нещо, което вече бе сънувала на единадесет или дванадесетгодишна възраст и беше болна от заушки. Тогава прекарваше ваканцията с майка си и братята си в една къща под наем на брега на океана. Изведнъж се почувства чудовищно дебела, сякаш тялото ѝ изпълваше цялата стая, и най-мъчителното бе, че го усещаше размекнато, поресто като гъба, безплътено, сякаш щеше да литне във въздуха.

Не бе истински сън, понеже осъзнаваше, както и първия път, че е в леглото си, в собствената си стая. Знаеше, че това е моминската ѝ стая, че тапетът на розовосини цветчета вече го няма, че вместо него бе сложен едноцветен модерен тапет в неутрални тонове. Голямото ѝ махагоново легло с гладки заоблени ъгли, които обичаше да гали, също го нямаше вече, на негово място бе сложен нисък диван без дървена ламперия. От цялата стара мебелировка бе останал само един малък селски скрин, със залепен крак, който по чудо стоеше на мястото си между двата прозореца.

Сигурно бяха направили публична продажба на всички стари мебели в къщата и ей богу, те не бяха малко!...

Дали някой бе купил малката масичка, която тя бе превърнала в тоалетка? Като малка мечтаеше да има тоалетка и когато стана на около петнадесет години, тъй като все отказваха да ѝ купят, тя покри една дървена масичка с кретон на волани, които падаха чак до земята, а отгоре закрепил едно трикрило огледало, чиято рамка боядиса в светлосиво. Братята ѝ наричаха тази тоалетка „кринолин“.

Невъзможно бе да е болна от заушки, понеже вече я бе прекарала. На нейните години това би било смешно, както старата госпожа Дюбоа, продавачката на чадъри, която на шестдесет и осем години се разболя от коклюш и умря. Навремето нарочно подпитваха мъжа ѝ:

— И от какво си отиде тя?

— От коклюш.

И това беше толкова смешно, че хората си хапеха устните, за да не се засмеят.

Жана беше навила часовника за шест сутринта и си повтаряше това дори насън, чуваше тиктакането, знаеше, че трябва на всяка цена да звънне, че този ден щеше да е изключително важен, и затова се притесняваше, че се е подула.

Не можеше да си спомни защо денят щеше да е изключително важен. Щеше да се сети, като се събуди. Господи, дано само не се е разболяла!

За миг се унасяше в дълбок сън, после се опомняше и добиваше отново усещането за отлитащите часове, за нощта, която продължаваше да се разстила навън и все не се вдигаше, за неумолимото тиктакане на часовника. И когато най-сетне камбаната удари и я освободи от това мъчение, тя отдавна вече знаеше, че навън е светло, както и в кой точно момент щеше да звънне будилникът.

Чувстваше се много добре в леглото си, а и стаята си беше нейната. Зад пожълтелите щори слънцето вече надничаше. Откъм гарата се чу изсвирване на влак. Много скоро временното отпускане изчезна, тя отметна завивката, за да погледне краката си, които я наболяваха, и ги почувства някак си натежали върху дюшека.

Трябваше да предвиди, че това ще стане. Лекарите отдавна ѝ го бяха казали, понеже вече ѝ се беше случвало в по-слаба степен и не изведнъж, ако не се брои първият път. Краката ѝ така бяха отекли през нощта, че коляното изобщо не се забелязваше, а от отока кожата се бе изопнала и лъщеше като восък. Когато натисна с пръст плътта си, която вече не чувстваше своя, по нея се образува нещо като вдлъбнатина, както и бяло петно, което много бавно изчезваше.

Но най-лошото бе, че сега вече знаеше защо денят щеше да е изключително важен и защо снощи, въпреки лошото настроение, което Дезире успя да внесе, тя държеше в къщата всичко да е чисто и подредено, преди да се качат да спят.

Трябваше веднага да се опита да стъпи на ходилата си, подути, както и целите ѝ крака нагоре, и ако не друго, поне да слезе долу и да седне в някой фотьойл, тъй като бе немислимо да обуе чехлите си. Предпазливо, като се молеше да не ѝ се случи нещо лошо, тя опипа с крак килима и като си помагаше с ръце, леко се приповдигна и успя да се задържи права въпреки силната болка. Но не посмя да тръгне,

защото само една крачка — и щеше да падне, представи си как се сгромолясва на земята и както бе съвсем самичка в стаята, по нощница, с разпуснати коси, трябваше да вика и да разбуди цялата къща.

Седна отново на ръба на леглото и за малко не се разплака, забравила, че бе едно остаряло животно. На първия етаж всички още спяха, но може би за неин късмет Дезире още не бе слязла долу? От живота си на село имаше навика да става рано и да отделя много малко време за тоалета си, понеже все бързаше да изпие кафето си с мляко.

Какво ще направи, ако нейната бивша съученичка е слязла вече долу? На втория етаж нямаше звънец. И тъй като знаеха, че си е легнала късно, че бе уморена, сигурно дълго време никой нямаше да посмее да я безпокои. Вслушваше се във всеки шум. Стаята на Дезире беше от другата страна на коридора, тя сама си бе избрала една от мансардните стаи, предназначени за прислужниците, с изглед към двора. В продължение на десет минути не долови никакъв шум, не смееше да мръдне — да не би да не чуе, — чудеше се дали не е по-добре да се довлече до вратата, та макар и на четири крака, но поне да е сигурна, че няма да изпусне Дезире.

Добре, че и двете си бяха легнали по едно и също време, късно след полунощ. Най-сетне долови шум от течаща вода, приглушени стъпки и разбра, че няма да чака още дълго.

— Дезире! — повика тя със сподавен глас, когато чу, че вратата се отваря.

В ръката си държеше чехъл, готова да го запрати по вратата на стаята вместо сигнал, ако случайно не я чуе.

— Дезире!

Дезире най-сетне се върна назад, залепи ухо на вратата, тъй като не бе напълно сигурна, че са я повикали.

— Влез. Вратата не е заключена.

Приятелката ѝ я изгледа учудено, с недоумение, като че ли най-малко бе очаквала да види точно това.

— Какво ти е? Не се ли чувстваш добре?

Дезире не бе забелязала краката ѝ и Жана, както седеше на края на леглото, изведнъж се притесни и побърза да се скрие под завивките.

— Влез и затвори вратата. Не говори много високо. А колкото до мен, няма нищо страшно. Случва ми се вече доста пъти през

последните години и за няколко дни изчезва. Ще трябва само, да речем към осем часа, преди да са започнали посещенията, да се обадиш на доктор Бернар и да го помолиш да дойде. Кажу му, че ще е по-добре да не се спира долу, преди да се качи, и ако може, гледай да го доведеш, без да го забележат.

— Предупредих те, че се преуморяваш!

— Вярно е. Но хайде да не говорим повече за това. Беше необходимо и добре, че го направихме. Само че, бедна ми Дезире, аз ще имам ужасно нужда от теб и се питам колко ли пъти горките ти крака ще трябва да изкачват днес двата етажа.

— Колкото мога, ще се грижа за теб. Свикнала съм. Мъжът ми...

— Не става дума за грижи. Лекарят ще ми предпише лекарство и ще трябва просто да изчакаме да ми подейства. Дори не е болезнено. Важното е да бъда в течение на всичко, което става долу през днешния ден. Нали разбираш, днес им е първият ден, а от това зависи бъдещето.

— Мисля, че разбирам, но ми се струва, че много се притесняваш за хора, които...

— Моля те, най-старателно върши всичко, което ти кажа, все едно, че го правиш заради мен.

— Щом е за теб, разбира се.

— Преди всичко трябва да си в добро настроение. Не е нужно да се смееш или да пееш, но ми се ще, като слязат, да усетят спокойна атмосфера, масата да е приятно наредена, кафето да е хубаво. Постарай се кифлите да са топли. Имаш време да ги поръчаш от хлебарницата.

— Смяташ ли, че ще седнат на масата заедно?

— Няма значение какво ще направят, важното е масата да е наредена за цялото семейство, всеки да види мястото си, салфетката си. Май ще е добре да сложиш и моите прибори.

— Щом мислиш, че така трябва...

Явно всичко това беше прекалено сложно за нея.

— Бебето сигурно ще се разплаче, но каквото и да мислиш за майка му, постарай се да го успокоиш, защото само писъците му са достатъчни, за да изопнат нервите на всички в къщата. Можеш дори да ми го донесеш тук, ако не знаеш какво да го правиш. Не мога да ставам, но ще си играя с него в леглото и нищо не ми пречи да го нахраня.

— Това ли е всичко?

— Не. Когато господин Салнав пристигне — обикновено идва към осем и половина, — ще му предадеш нещо, но едва след като се увериш, че е сам в приемната.

— Какво трябва да му предам? Да дойде да те види ли?

— Точно обратното, да не го прави, освен ако не се наложи. Но по някое време сутринта, малко след като Анри закуси, бих искала той да отиде при него и да му каже най-непринудено, че има нужда от неговата помощ. Нека му измисли някаква работа. Няма да бъде лошо, ако пита за разни незначителни неща. Важното е да го накара да седне на мястото на баща си.

— Добре, разбрах. Въпреки че се съмнявам дали ще стане, но пак ти повтарям, че се притесняваш за...

— Не съм свършила. Ще трябва да се обадиш и на едно друго място, малко по-късно, когато снаха ми се качи при мен.

— Мислиш ли, че тя ще дойде?

— Може и да дойде. Тогава ще звънеш на господин Бижоа, нотариуса, и ще му кажеш, че сестрата на Робер Мартино би искала да говори с него, но за съжаление не може да отиде в дома му.

— Това ли е всичко?

— Да.

— Какво ще хапнеш?

— Няма значение. По-добре ще е изобщо да не ям, защото ще ми забранят да ям солено.

— Ще ти готвя безсолно.

— Само това липсва! Като че ли си нямаш друга работа! Хайде, сега тръгвай, миличка Дезире! Надявам се, че няма да е за дълго. Само днес ще искам от теб да се качваш колкото може по-често. Утре вече ще свикнем. Ето че и аз мисля за краката ти! Подай ми само гребена, една навлажнена кърпа и шишето одеколон от скрина. В стаята вече мирише на болен. В такива случаи самата аз се отвращавам от собствената си миризма, а мога да си представя какво им е на другите.

* * *

Това бе най-странният ден. Вечерта, преди да заспи, дълго бе размишлявала, мъчейки се да предвиди всички възможни ситуации, предварително да реши как ще постъпи при различните случаи. Знаеше, че всички щяха да се събудят някак сконфузени, засрамени, сърдити и отвратени от себе си, също като след позорна оргия всичко щеше да е трудно и опасно — думите, поведението, това, че седат на масата или че поглеждат тук вместо там.

Ето защо толкова много държеше всичко да е в безупречен ред, къщата да е приветлива. Беше дори предвидила да е сред тях, за да предотврати, макар и без да си личи намесата ѝ, всякаква възможност за скандал.

Но ето че бе прикована в стаята си, на най-горния етаж на къщата, без всякаква връзка с останалите освен с Дезире. А самата Дезире само щеше да чака повод да им покаже навъсеното си лице, да ги накара да заплатят за умората ѝ от предната вечер.

Пръв се пробуди градът — някъде в далечината откъм гарата, — после към осем часа се чу скърцането на голямата порта на избата, която пазачът всяка сутрин отваряше, а след това изтърколваше празните бурета по павирания двор.

Дезире вече се бе качила веднъж, за да донесе кафето с мляко и една филия, която Жана така и не изяде.

— Какво да кажа, ако ме попитат как си?

— Че съм уморена, че нещо не ми е добре, но че ще слеза по-късно.

— Но това не е вярно!

— Няма значение. Кажи им го. Как така не съм чула още плача на Боб?

— Когато майка му слезе, за да подгрее шишето, тя го носеше на ръце. Предложих ѝ да го гледам аз, но тя категорично бе решила да го гледа сама. Сега му пее песничка.

Явно това бе препоръка на родителите ѝ, за да няма за какво да се заловят в случай, че решат да я обвинят.

— Ще трябва да му опънеш кошарката за игра, но не в малкия салон, където никой не се мярка и детето ще е като затворник. Сложи я в трапезарията.

— Ще заема много място.

— Точно това искам. Нека всички го виждат.

— Щом си решила така, добре.

Неочаквано за всички първа слезе Луиз и Жана, която бе помолила да ѝ оставят вратата отворена, я чу как се забави на площадката, преди да тръгне надолу по стъпалата.

Малко по-късно в столовата се появи и Анри, а накрая и докторът повдигна резето на външната врата. Беше невъзможно да мине в този момент незабелязан. Известно време той говори с някого долу; Жана не разбра с кого точно, но после чу как той бавно се заизкачва нагоре, как спря за миг колебливо пред отворената врата, преди да влезе.

— Мога ли да вляза?

— Моля, заповядайте, докторе.

Изглеждаше все така спокоен и непроницаем както в неделя сутринта. За шест часа левият клепач на Жана се бе подул. Още една грижа. Приличаше на ужилване от пчела, но той не се подведе, придърпа стола към себе си и веднага започна грижливо да мери кръвното налягане.

— Не ви се случва за първи път, нали?

— Не. Получих го в Египет преди десет години, но не бе така силно. След това на три-четири пъти и в Истанбул.

— Я да видя краката!

Той ги опипа, размърда пръстите, после я зави с одеялото.

— Изследвали ли са наскоро сърцето ви?

— Преди два месеца, малко преди да тръгна. Изглежда, не е в много лошо състояние и поне в това отношение нямам от какво да се оплаквам засега. Снаха ми говори ли с вас?

— Не съм я виждал. Срецнах само сина ѝ.

— Разбра ли, че сте дошли за мен?

— Не можах да го скрия.

— Как е той?

— Спокоен е, но лицето му е малко изпито.

— Нищо ли не ви каза?

— Помоли ме да не си тръгвам, преди да му се обадя.

Той въздъхна и сложи слушалката обратно в чантата си.

— Нали знаете каква е диетата?

— Без сол. Много малко месо. Никакви подправки. Никакво кафе и чай. На два часа да се пие по едно от хапчетата, които ще ми

предпишете, с пълна чаша вода.

Тя му се усмихна.

— Нали така?

— Забравяте най-важното.

— Знам, знам, и да не ям.

— Смятам да дам рецептата на прислужницата. Освен ако не предпочитате да ви изпратя лекарството направо от аптеката?

— Така ще е по-добре, разбира се, ако не ви затруднява много. Ако Дезире трябва да се занимава днес и с мен, ще ѝ дойде малко множко. Кажете ми, докторе, колко време мислите, че...

— Колко време лежахте последния път?

— Една седмица, но...

— Бройте ги сега две. Може би малко по-малко.

Той непрестанно я наблюдаваше, също като в неделя, но сега на няколко пъти ѝ се стори, че е готов да свали непроницаемата си маска. И наистина, беше тръгнал към вратата, когато понечи да се обърне, но продължи напред и само рече:

— Утре през деня ще мина да ви видя...

През цялото време, докато той беше при нея, Жана не можа да долови какво става долу, както ѝ се искаше, но все пак се беше издала навярно защото лекарят забеляза и тя видя, че може би точно в този момент на него най-много му се искаше да се отпусне пред нея.

Той не се задържа дълго време долу; входната врата се затвори почти веднага и навярно имаше много хора на масата в трапезарията, защото тя чуваше как Дезире снове насам-натам, долавяше тракането на чинии.

Измина още половин час, докато някой се сети да се качи при нея. Бяха стъпките на нейната бивша съученичка, която положи трогателни усилия да прикрие колко е запъхтяна.

— Какво ти каза? — попита тя, като седнаше на крайчето на стола.

— Че няма нищо, както си и мислех.

— Безсолно ядене, нали?

— Никаква сол и пипер, е, ако има време да ми го приготвиш, разбира се. Какво правят долу?

— Най-напред отидох да видя счетоводителя, както ми беше поръчала. Разбра ме от една дума. Пристигна едва преди няколко

минути.

— Кой е в трапезарията? Почакай. Снаха ми слезе първа. Каза ли ти нещо?

— Когато слезе, приличаше по-скоро на призрак, отколкото на жив човек, стъпваше тихо и в началото не я забелязах. Като че ли се страхуваше от някого, беше готова да избяга горе и да се затвори в стаята си, ако някой дръзне да я обиди. Изглежда, се учуди, като видя, че те няма в кухнята, само надникна и се запъти към трапезарията; веднага ѝ занесох топлото кафе, така че нямаше какво друго да прави, освен да седне. „Зълва ми не е ли слязла?“ — попита тя. Отговорих ѝ, както ми бе поръчала, после пристигна и Анри. Сипах и на него кафе. Измънка нещо като поздрав, без да гледа майка си. Донесох топли кифли и... чакай... обърках се от цялото това сноване нагоре-надолу. И колкото повече се мъча да си спомня, толкова повече се обърквам. А, да, докторът почука на портата. Втурнах се и когато влязохме в коридора, Анри се надигна да види какво става. Казаха си набързо нещо с доктора. Докато той беше при теб, слезе и Алис, но за разлика от предишния път беше облечена, измита и сресана, носеше бебето отново в ръце и като видя кошарката в трапезарията, опита се да сложи Боб вътре. Той се разрева. Тогава аз се заиграх с него, така че майка му да може да закуси, а той се увлече в играта и аз успях да довърша сервирането.

— Говориха ли на масата?

— Нищо особено. Мисля, че Анри спомена нещо за теб и доктора. Така! Той слезе, все такъв студен като лед, племенникът ти го изпрати до външната врата, после и по тротоара.

— Значи затова не го чух да се връща?

— Върна се през кухнята и със сериозен тон ми нареди да ти кача лекарствата веднага щом ги донесат, и да ти сготвя нещо без сол и пипер. След това отиде в трапезарията и през отворената врата видях, че внезапно стана загрижен и малко надут, докато съобщаваше новината на другите.

На всичко отгоре пристигна и счетоводителят, прекоси кухнята, като че ли правеше нещо изключително важно, и ме попита високо: „Тук ли е господин Анри?“ — „В трапезарията е.“ — „Смятате ли, че няма да го безпокоя?“ — „Убедена съм, че не.“

Не влязох, защото се страхувах да не се изсмея. После двамата отново прекосиха кухнята и момчето ми заяви притеснено: „Бихте ли казали на леля, че искам още сега да се кача при нея, за да видя как е, но господин Салнав се нуждае от мен по една неотложна работа. Щом се освободя, ще ида да я видя. Нека се лекува. И най-вече да не става.“

— Това ли е всичко? — попита Жана, която не се чувстваше съвсем спокойна, но все пак не можа да задържи усмивката си. — А какво прави сега снаха ми?

— Снове насам-натам като насекомо, което търси къде да кацне, на един-два пъти спря пред кошарката на Боб, която през цялото време ѝ се изпречва на пътя, но все още се колебае дали да се заиграе с него.

— А Алис?

— Още се храни и чете вестника си.

— А Мадлен?

— Когато минах покрай стаята ѝ, чух шум. Но още не е слязла. Да се обадя ли на нотариуса?

— Не, докато не ти кажа кога.

— Не искаш ли да хапнеш?

— Към обед, ако намериш малко свободно време, ми пригответи зеленчуково пюре от зелен боб например, ако намериш в къщата, или от каквото и да е. Никой ли не се е обаждал?

— Не.

— Благодаря ти, Дезире.

— Няма за какво. По-добре ще е, ако се опиташ да поспиш. Ще затворя вратата.

— Само това не прави! — уплашено възропта тя.

Веднага щом Дезире излезе, Жана отново наостри уши, като легна напърно на леглото, за да чува по-добре. Разбираше, че на Мад ѝ бе много по-трудно от всички останали, че се колебае дали да слезе, или не, а Жана се притесняваше най-много от това.

Слава богу, че Жана и Дезире не само бяха изпразнили куфара, но и се бяха постарали някъде след полунощ да го качат в стаята на втория етаж, където имаше купища багажи, стари обувки и дрехи.

Историята с куфара просто довърши Дезире и Жана бе предвидила, че ще дойде момент, когато приятелката ѝ категорично ще да откаже да ѝ помага.

— Каква логика има в това да мъкнем посред нощ празен куфар по стълбите, когато навсякъде има колкото искаш място?

Напротив, в това имаше логика и Мадлен го бе разбрала. И кой знае дали точно този куфар, изпречил се на пътя ѝ, предната вечер не я бе разколебал най-много?

Лелята и племенницата почти нищо не си казаха, просто мълчаливо се разходиха из тъмната градина.

Но днес само една дума бе достатъчна, за да разруши всичко. През целия си живот Жана не беше изглеждала тъй спокойна при такова вътрешно напрежение, както когато пресичаше моста редом с момичето, на което натрапваше своето присъствие.

Даже и в този момент Мад вървеше решително, гледаше право пред себе си, като че ли искаше да забрави, че не е сама. Сякаш казваше: „Добре, вървете до мен колкото си искате. Не мога да ви забраня, тротоарът е за всички, но напразно се опитвате да правите нещо, просто си губите времето.“

Все още се чувстваше силна, напълно уверена в себе си.

Първото разочарование дойде, когато въпреки очакванията установи, че кой знае защо, по някаква страшна случайност, около хотела „Аньо д’Ор“ нямаше таксита. На няколко крачки от кафенето тя изведнъж се спря, като гледаше да се скрие от светлината — явно се притесняваше, че е облякла шотландско палто още вечерта след погребението на баща си.

В кафенето пред хотела още имаше посетители. Някаква млада жена по шорти се беше изтегнала в тръстикова фотьойл, беше кръстосала крака, така че почти всичко между бедрата ѝ се виждаше, непрестанно се хилеше с дразнец околните смях, пушеше цигара, изпусайки дима срещу двамата мъже, които седяха пред нея. А през широките прозорци на кафенето сред цигарения дим се мяркаха главите на постоянните картоиграчи и сред тях навярно имаше някои приятели от детинството на Жана.

— Струва ми се, че ще трябва да потърсим такси на гарата — каза леля Жана шеговито.

Стараше се да няма никаква ирония в гласа ѝ. Трябваше да прекосят кафенето, да внимава да не би Мад да се върне назад и да се прибере вкъщи, откъдето да повика такси по телефона.

В позата и в смеха на жената от кафенето имаше нещо дръзко и неприлично и навярно в знак на някакво неосъзнато предизвикателство Мадлен реши да мине покрай нея.

Двете жени вървяха под светлината на уличните лампи, ту потъваха в тъмната ивица, ту се мяркаха под бледата светлина, после ярко се открояваха в по-светлите места, за да потънат отново в мрака.

Някакъв мъж, сигурно работник, който отиваше по всяка вероятност на нощна смяна, вървеше успоредно с тях на отсрещния тротоар и отчетливите му стъпки ги съпровождаха през цялото време.

Жана все още не проронваше нито дума, а Мад крачеше до нея с ръце в джобовете, без да гледа наоколо си.

За разлика от Мад лелята оглеждаше къщите, магазините — повечето със спуснати щори, през които обаче можеха да се прочетат имената върху фирмите. На мястото на магазина за шапки, собственост на сестрите Карел, и на магазина за чадъри на старата госпожа Дъбоа, починала от коклюш, сега се издигаше банка с бяла бетонна фасада. И тези, и много други бяха вече мъртви. В гробищата навярно имаше цял квартал с хора, които Жана беше познавала. Сега живееха хора, които също нямаше да ги има един ден, когато и Мадлен на свой ред щеше да стане на годините на леля си и случайно щеше да мине по същите тези улици.

Щеше да дойде сигурно някоя друга Дезире, за да ѝ каже с равен глас, подобен на течаща вода: „Спомняш ли си Жермен Донкьор, оная с луничките, чието лице приличаше на добре опечен хляб? Омъжи се, а после пое търговията на родителите си. Сега има седем деца. По-голямата ѝ сестра е съпруга на депутата, а един от синовете ѝ е губернатор в колониите.“

Улицата беше дълга, леко наклонена; минаха покрай хотел, който по времето на Жана бе ужасен, с много лоша репутация, но сега бе преобоядисан и носеше ново име, което не ѝ бе известно.

Жана много добре разбираше, че племенницата ѝ се дразни от нейното мълчание, че именно за това върви така неспокойно. Но трябваше да мине още време, докато спечели играта, затова притаяваше дъха си, като акробат в момент на трудно упражнение.

Отначало вървяха почти в крак с мъжа от отсрещния тротоар. Стъпваха механично, като под звуците на военна музика. А неговите крачки бяха големи. Навярно бързаше.

Сега този ритъм трябваше да се наруши, а това от своя страна щеше да пресече и порива на Мад. Но не трябваше да дойде от страна на Жана. Трябваше да стане съвсем неусетно за младото момиче, пред което сякаш се разплиташе някаква невидима нишка.

В един миг, за да не покаже, че е задъхана, лелята само преглътна и сред цялото това мълчание между тях се създаде толкова силна близост, че изведнъж Мад потръпна и леко извърна глава.

— Казахте ли нещо?

— Не, защо?

— Така ми се стори.

От това крачките им като че ли леко се забавиха и много скоро мъжът, който ги бе увлякъл подире си, отиде напред, шумът от обувките му престана да ги смущава.

Лелята бе убедена, че в момента мълчанието ѝ подготвя Мадлен вътрешно за разговора, който очакваше.

Но тъй като спътницата ѝ вървеше безмълвна, и тя не продумваше нищо, а и самата Мад не можеше да пречупи гордостта си и да заговори първа, нямаше кой да чуе отговорите ѝ.

На края на улицата, съвсем в дъното, се очертаваше гарата, където лампите светеха по-силно, а в тъмното небе иззад покрива се издигаше светлият дим на някакъв товарен влак. Там сигурно щеше да има таксита, най-малко две или три. Оставаха само двеста метра. По залез-слънце по същия този път бяха преминали, влачейки хлапетото си за ръка, и семейство Физол, но обзети от съвсем различни чувства. От няколко минути насам двете вървяха вече в крак. Това нямаше никакво значение и въпреки това Мадлен се опита да изравни крачките си, също като войник в строя, но не можа и на два-три пъти поизостана. Дори и тогава те не си продумаха нищо. Най-вече не споменаха нито дума за едно друго заминаване, както девойката навярно очакваше, за едно друго заминаване, станало преди много години, за едно друго младо момиче, което бе напуснало жълтеникавата къща при моста.

Стъпки по улицата. Улични лампи, към чиято светлина те се приближаваха и се отдалечаваха, и пак се приближаваха.

Кръшната и спокойна походка на младо момиче редом с тази на старата и дебела жена, която не изоставаше, въпреки всичко неуморно вървеше до него, за да не му позволи да се осъзнае, да заеме поза, да мисли за себе си.

Всичко висеше на косъм! На път да се скъса. Почти беше станало. Жана знаеше това и не смееше дори да диша. Тя не се молеше, защото не знаеше да се моли, но напругаше цялата си воля, убедена, че всичко зависи единствено от силата и непоколебимостта ѝ.

Мъжът от отсрещния тротоар бе стигнал до гарата. Може би той щеше да кара през потъналите в мрак полета товарния влак, който сега пушеше.

Улицата сякаш опустя, когато стъпките му заглъхнаха, но затова пък тези на Мад и на леля ѝ, които вече не вървяха в крак, отекваха поотчетливо.

И в този миг изведнъж — като че ли някаква буца се пръсна в гърлото на Жана — момичето спря, за секунда се извърна назад и преди още да се върне към уличния стълб, който двете току-що бяха задминали, каза предизвикателно:

— Смятате ли, че спечелихте?

— Не.

На връщане към къщи продължиха да мълчат. Хората от кафенето пред „Аньо д’Ор“ се бяха разотишли, а жената с разголените бедра се бе подпряла на прозореца на една от стаите на хотела и някакъв мъж се разсъбличаше зад нея. Зад остъклените врати все още се мяркаха неподвижните глави на картоиграчите.

Мостът. Мад забави крачка. Жана, която се досети каква бе причината, каза най-спокойно:

— Дезире ще ни помогне да качим куфара.

За техен късмет Анри не се появи. Той продължаваше да чака на тъмно в малкия салон и сестра му изобщо не се усъмни, че той е там и чува всичко.

— Дезире, ще ни помогнеш ли?

— За какво?

— Да качим този куфар до първия етаж.

Тя настъпи с крак приятелката си, за да не ѝ даде време за размишление.

— Хайде да го внесем в стаята.

— Тук на стълбите не е ли добре?

— Не.

На всяка дена Мад трябваше да го опразни, и то още същата вечер. Леля ѝ ѝ помогна, като се правеше, че не се интересува какво

има вътре.

— Ние с Дезире ще качим празния куфар до втория етаж. Не е тежък. Можеш да си затвориш вратата. Лека нощ, Мад.

Мад се поколеба и както беше с лице към стената, смънка с половин уста:

— Лека нощ.

Това бе всичко.

Тази сутрин все още не беше слизала. Трудно ѝ беше да слезе. Навярно на няколко пъти бе надничала през вратата, за да види кой влиза и кой излиза. Сигурно бе гладна. Майка ѝ беше вече долу. Не знаеше къде е брат ѝ. А дали знаеше, че леля ѝ се бе разболяла?

Навярно бе разпознала гласа на доктор Бернар, както и стъпките на Дезире по стълбите.

Беше към десет часа, изведнъж перилото на стълбите изпука, после някой заслиза надолу, но някъде по средата спря.

За повечето хора в къщата настъпи тишина, но Жана така внимателно се вслушваше, че долавяше ударите на стенния часовник в една от стаите на първия етаж. Пооправи завивките с двете си ръце, понареди безцветните си коси, пое дълбоко въздух, усмихна се и накрая каза:

— Влез.

Застанала права в коридора, Мадлен трябваше само да прекрачи прага.

СЕДМА ГЛАВА

— Седни.

Тя ѝ посочи ниското столче, на което преди малко седеше доктор Бернар, но едно едва доловимо колебание от страна на племенницата ѝ, нещо съвсем незначително, като онези излъчвания, които едва се улавят и от най-чувствителните стрелки на някои апарати, я накара да добави:

— Преди да седнеш, бъди така любезна и пусни щорите. Имам чувството, че от силната светлина очите ми се уморяват.

Това не беше вярно, но тя знаеше, че Мадлен бе престъпила в тази стая като в изповедалня, и щеше да е по-добре да се изолират от огрения от слънцето град. Носеше пак черна рокля, скоро се бе къпала; беше изключително спретната, косите ѝ бяха грижливо сресани. Почти без пудра, без никакво червило.

Така изглеждаше много млада, почти ученичка, ако не бяха закръгленият ѝ ханш и корем, които я правеха жена.

— Седни — повтори тя, тъй като девойката продължаваше да стои права, подпряна на облегалката на стола.

И двете млъкнаха, но не като предната вечер. Това приличаше по-скоро на размисъл между две жени, дълбок и целомъдрен. Мадлен все още не бе вдигнала очи към леля си, но вторачено гледеше подутата ѝ посиняла ръка върху завивката. Жана виждаше как тя премигна с дългите си мигли; беше убедена, че брадичката рано или късно ще се повдигне и че до този момент не трябва да казва нищо.

И наистина, племенницата ѝ вдигна глава, по лицето ѝ нямаше нито усмивка, нито предизвикателство, четеше се само някаква умора.

— Какво мислите за мен? — попита тя, като напругаше волята си, за да не потрепери.

— Маф, мисля си, че сега пред мен стои едно малко момиче, което би дало всичко на света, за да се почувства чисто.

Очите ѝ се отвориха широко и се навлажниха.

— Откъде знаете? — едва промълви тя, преди да се хвърли върху рамото на леля си и да заплаче.

Рано беше за отговор. Нямаше какво да ѝ отговори в този момент, а и нейните топли щедри сълзи, които течаха като из ведро, имаха своето значение и не трябваше да ги спира. Мад не отделяше лицето си от старата подута ръка и всяко потреперване на тялото ѝ се предаваше на леглото, докато Жана замислено ровеше с другата си ръка в кестенявите меки коси.

— За... що... — промълви момичето между две хълцания — за... що?

Неохотно се усмихна на неспособността си да произнесе думите, зарида отново, но сега сълзите се стичаха по едно по-лъчезарно лице.

Лека-полека тя започна да се успокоява, но хълцането все още ѝ пречеше да говори.

— Наистина е глупаво! Никога пред никого не съм плакала така.

Като че ли и тя си задаваше същия въпрос, както и доктор Бернар, или поне същия, наблюдавайки леля си, чието ляво око бе все още подуто. И други си го задаваха, и Луиз, и синът ѝ, и самият господин Салнав, всеки по своему, та дори и Дезире озадачено си блъскаше главата.

Може би старата жена се усмихваше тъжно и някак си загадъчно много повече на въпросите на всички в къщата, отколкото на тези на племенницата си. Но Мад не можеше да разбере това. Тя беше още във възрастта, когато човек свежда всичко до себе си.

— Защо ми се доверихте?

— Навярно защото знаех, че няма да остана разочарована...

— За първи път някой ми вярва. Знаете ли това? Всички се отнасят към мен винаги с недоверие. Бях още малка, когато майка ми повтаряше: „Обзалагам се, че лъжеш!“ Дори и татко в случаите, когато се разнежвах с него, усмихнато ме питаше: „Какво искаш? От какво имаш нужда?“ А вие не казахте нищо, не ме разпитвахте. За нищо не ме обвинихте.

— Нали ти самата достатъчно се упрекваш?

— Да. Как е възможно да сте отгатнали това? Никой нищо не е могъл да ви каже, защото никой не смята, че мога да имам угризения, дори чувства. Смятат ме за студена, амбициозна, загрижена

единствено за себе си и собственото си удоволствие. Най-вече за удоволствията си, нали?

Нейната иронична горчива насмешка прозвуча като фалшива нотка, която караше човек да се чувства неловко.

— Анри навярно ви е говорил за удоволствията ми, за моите удоволствия, за долните ми удоволствия. Снощи, като слизаше долу, той ми заяви, че всичко ще ви разкаже, за да се успокои, че ще ми попречите да замина. Очаквах да връхлетите в стаята ми разгневена, да ме обсипете с хиляди упреци и да ме накарате да се срамувам от поведението си. А вие не направихте нищо. И сега нищо не ми казвате.

Не отричайте. Разбрахте, че се чувствам омърсена. Ето например тази сутрин така яростно се изкъпах, като че ли е възможно да изтрия нещо от себе си. Всеки път, като се връщах вкъщи, се къпех. Ще ми се смеете. Дори косите си миех, а после до късно през нощта ги суших.

Откакто говореше бързо и отсечено, тя се бе изправила; разхождаше се из стаята, на моменти спираше, за да погледне учудена леля си.

— Не искате ли да знаете защо направих това?

— Не.

— Сигурно знаете защо. А аз самата се питам дали знам и понякога си мисля, че го правя от някаква необходимост да се омърся.

Погледна наоколо стените с някакво отчаяние.

— Все тази къща, животът в нея, думите, които се произнасят, дребните занимания на всеки един... И по ваше време ли е било така?

— С тази разлика, че моят баща, когото ти познаваш, ни възпитаваше много по-сурово и ние нямахме право да говорим на масата, да излизаме без разрешение от трапезарията, да се разхождаме, без да ни придружава прислужницата. Не ни беше разрешено да му противоречим или пък да закъснеем дори минутка за обед. Ако слезех по пантофи или пенъоар, сигурно щяха да ми ударят шамар, но дори не ми е минавало през ум да направя подобно нещо. А и на никой друг. В седем и половина трябваше вече да съм си оправила леглото, стаята и да съм готова.

— Но все пак заминахте — каза Мад съвсем тихо, стеснително, като че ли това обясняваше всичко.

— На двадесет и една години.

— А преди това?

— Чаках.

— Преди това нищо ли не сте правили?

— Не.

— Съвсем нищо ли?

— Да.

— Защо?

— Не зная, Мад.

— Нямали сте удобен случай?

— Такива случаи винаги се намират.

— Тогава заради бога?

— На шестнадесет години вече не вярвах в бог.

— От...

— Да. Точно. Думата, която ти току-що употреби. От чувство за чистота. От представата, която си бях изградила за чистотата. Може би и защото знаех, че баща ми прави същото с всички прислужници, и един ден, втурвайки се в мазето, го сварих точно в такъв момент.

— Но моят баща не беше такъв. Поне аз не смятам така. Трябва да е било ужасно.

— Да. Бях само на тринадесет години и това страшно ме впечатли.

И като се усмихна, добави:

— Спомням си, че се зарекох да не правя това никога с какъвто и да е мъж. По-късно разбрах, че може да е много красиво, ако...

— Ако обичаш — добави Мад с горчивина. — А аз никога не съм обичала. Дори не зная дали изобщо съм искала да обичам. Но както и да е, вече не съм способна на това. Мъжете ме отвращават и понякога, когато съм с тях имам усещането, че си отмъщавам. Разбира се, това не е вярно. За нищо не си отмъщавам. Само си търся извинения. Не трябваше да започвам, разбирате ли? Но започнах, за да подражавам на другите.

Всъщност не. Не заради това. Исках да съм над другите. Винаги съм имала амбицията да съм нещо повече и по-добра от другите. Две години преди да завърша училище, бях първа по успех във всички класове. На предпоследната година по случайност бях едва втора, а следващата година не си дадох труд да работя и нарочно се наредих сред последните.

— Зная. И аз съм била от първите.

— До края ли?

— Да, вероятно поради горделивост. Но казвах, че е гордост.

— И от гордост ли изчакахте да станете на двадесет и една години?

— Вероятно.

— А аз, водена от същото чувство, започнах на петнадесет години! Смешно е да се говори така пред една леля. Никога не съм смятала, че това е възможно. Едва снощи го проумях, когато стигнахме до горния край на главната улица. За малко не се хвърлих в обятията ви, щом се върнахме, но ми се стори, че вие не желаете.

— Не си сбъркала.

— Защо?

— Защото беше още много ядосана и имаше нужда да се поуспокоиш. Всъщност сега ще е по-разумно да слезеш и да хапнеш нещо, а после да се качиш отново. Нали още не си пила кафе?

— Нямам нужда от кафе.

— Веднага след това ще се качиш.

— Но няма да бъде същото.

— В такъв случай иди до края на коридора и извикай на Дезире да ми качи чаша кафе и една филия. Освен ако не предпочиташ кифли?

— Мислите ли?

— Да.

— Не смея да й викам така пред цялата къща.

— Щом е за мен, тя няма да се разсърди. Знае, че съм болна.

Почти нищо не си казаха, докато чакаха Дезире, и в мълчанието им се криеше някакво особено съучастничество.

— Мисля, че сега вече можем да вдигнем щорите, нали? Сигурно очите вече не ви болят? Не бъркам ли?

— Не.

— Смятате ли, че Дезире знае?

— Имам пълното основание да смятам, че не знае.

— Всъщност ми е безразлично. Достатъчно много хора знаят. На моменти дори се гордеех с това; нарочно се показвах пред хората.

Те млъкнаха, защото Дезире пристигна с подноса и учудена го остави върху леглото.

— Сега вече си гладна, нали?

После изпитателно погледна към момичето.

— Какво става долу?

— Нищо. Бебето спи. Анри е все още в приемната. А госпожата — нарече я така заради момичето — е с нотариуса.

— Ти обади ли му се?

— Не. Той току-що пристигна. Не пожела да те види. Дори не спомена за теб. Съобщи за пристигането си само на госпожа Марино.

— Благодаря ти.

— Все пак искаш ли зеленчуковото си пюре за обед? Вече минава единадесет часът.

— Няма значение.

— Взе ли си лекарството?

Когато най-сетне тя излезе, Мад изчака да срещне погледа на леля си, за да се нахвърли на подноса.

— Признай си, че бе много гладна.

— Добре, признавам.

— Заради майка си ли не слезе долу?

— В известен смисъл да. Много бих искала да ми кажете какво да направя. Не трябва ли да ѝ се извиня?

— Според мен по-добре е да не ѝ казваш нищо, все едно нищо не се е случило.

— А вие сърдите ли ми се? Беше ужасно грозно, нали?

— Достатъчно е това, което ти самата мислиш за постъпката си, Мад.

— За толкова много неща мисля, че вече се обърках! Дори и за това, което ви разказах тази сутрин. Изведнъж се питам дали наистина бях откровена, или ви разиграх някакъв театър. Но един ден може би ще ви покажа дневника си.

— Дневник ли си водиш?

— Отдавна вече нищо не съм писала в него. По-точно пишех едно време. И в дните, когато се чувствах отвратена от себе си, го изваждах и вписвах всичко, което мисля за себе си. А то никак не беше хубаво, разбирате ли? Казах ви, че... И аз вече не си спомням какво ви казах. Знаех, че ще ме изслушате и че ще ми повярвате; знаех, че се интересувате от мен. Почувствах го още от първия ви поглед. Но най-напред исках да ви заинтригувам. Всъщност може би останах тук, за да поговоря с вас. Исках да ви покажа, че си струва човек да се занимава с мен, но се мъчех да не ви разочаровам. Чак сега, лельо,

казвам истината. Аз съм една мръсница. Една покварена личност. Когато ми разказвахте за баща си и слугинята, там в мазето, наведох глава, за да не видите, че се изчервявам, понеже аз правех точно обратното. Вечерно време ставах от леглото, за да надничам през ключалките, надявайки се да видя нещо.

— И видя ли?

— Не. Гасяха лампата. Но слушах и си представях разни работи. И още на тринадесетгодишна възраст лягах по един особен начин на корема си в леглото.

— Зная.

— И вие ли?

Леля й леко кимна с глава.

— А момичетата в училище разказваха ли мръсни неща, както правят сега?

— Някои — да.

— А рисуваха ли?

— Вероятно...

— На четиринадесет години вече знаех всички думи, които не трябва да се казват, знаех какво значат, а през това време вкъщи ме смятаха за напълно наивна. Много се ядосвах, когато братята ми се криеха по ъглите и си шушукаха, а след това прихваха и не искаха да ми кажат защо се смеят. Много скоро Жулиен отиде в Университета в Поатие. Не го виждах често и той ме считаше за хлапе. Не забелязваше, че раста. Но с Анри имаше малка разлика в годините, само две, затова направих така, че да проговори.

— И да те вземе със себе си.

— Да. Така започна. Но съм сигурна, че и без Анри щеше да стане същото, но малко по-късно.

После, като погледна леля си, добави със сериозен глас:

— Смятам се за покварена. Това е.

След малко, силно възбудена, добави:

— Не толкова заради самата постъпка, нали разбирате какво искам да кажа. В повечето случаи това дори не ми доставя удоволствие. И още преди да започна, зная, че след това ще се чувствам отвратена.

— Но все пак започна, така ли?

— Да. Именно затова казвам, че съм покварена. Правя го, за да не стоя вкъщи, за да изляза с кола; бих го правила само за да се покажа било пред приятелките си, било по главната улица с мъже, и то в отворена кола. Много хитро, нали? Или пък да седна в някое кафене като снощната жена, която видяхме. И аз правя като нея, затова толкова се засрамах, когато минахме оттам. Когато го правят другите, изглежда ужасно, глупаво и отблъскващо! Най-вече ужасно глупаво! И всичко това само и само за да се харесаш на мъжете, да ги накараш да се възбуждат, да ти казват глупави думи, хилейки се раздражено, да те замъкнат на някой плаж, в някое казино, по дансинги, да те черпят с коктейли, а после да те целуват с дъх на алкохол и с все по-учестено дишане, а накрая, както понякога кучетата треперят по улиците, изправени на задните си крака, да те сграбчат в най-добрия случай на някое противно хотелско легло, край някое шосе или на задната седалка на колата. Защо приемам всичко това, лельо?

Сега вероятно й се искаше отново да спусне щорите, за да не вижда пред себе си лъчезарния град, главната улица, магазините, хотела „Аньо д’Ор“ с кафенето, където туристите вече бяха насядали на сянка на чаша аперитив.

— Понякога, когато се прибирам вкъщи, не смея да се докосна с ръце, преди да ги изтъркам с пемза, а през нощта дълго време усещам в устата си неприятния чужд дъх. Дълго време ходех да се изповядвам, понякога непосредствено след случилото се. Един ден свещеникът ме попита дали не изпитвам някакво физическо удоволствие, като му разправам най-подробно греховете си. Тогава си дадох сметка, че е прав. Не че изпитвах физическо удоволствие, но по този начин отново исках да бъда интересна, понякога дори надниквах зад решетката, за да видя дали съм го смутила.

Е, сега вече не ме ли смятате за покварена?

През седмицата си стоя вкъщи, гледам да се занимавам с нещо и навярно, ако бях надарена в някоя област, например ако бях талантива музикантка или художничка, каквото и да било, това повече нямаше да ми се случи.

Но аз във всичко съм посредствена, дори в тениса и в плуването. И щом стане петък, започвам да звъня по телефона. Случайно срещнах един в Руан, който само чака да му се обадя, за да долети от Париж, където живее с жена си и трите си деца. С него бях в неделя.

Казахте ли нещо?

— Не, нищо.

Дали устните ѝ не трепнаха? Дали не промълви сама на себе си: „Бедното момиче!“

— Хайде, признайте си, че ви разочаровах, че всичко това е много по-грозно, отколкото очаквахте? Е, добре! Ще ви кажа абсолютно всичко. Бях се зарекла специално за това да не казвам на никого, дори и на свещеника, защото, само като си помисля, ме хваща срам и започва да ми става гадно. Понякога... ох, колко ми е трудно да го кажа!... Не ме гледайте!... Понякога правя така, че да има още един мъж, който да ни гледа... Нали разбирате какво искам да кажа?... Той ни гледа и постепенно започва да се дразни... А на мен ми се ще да ми се възхищава, да подлудее, да смята, че аз единствена съм способна да...

И тя отново заплака, но този път различно, без да хълца, без да крие лицето си, без да се притеснява, че ще покаже разкривеното си лице.

И както говореше, от очите ѝ потекоха сълзи, стигаха до крайчеца на устните ѝ, после се стичаха надолу, потрепваха за миг на брадичката ѝ, а тя продължаваше да говори, докато гласът ѝ все повече заприличваше на този на майка ѝ в моменти на криза.

— И как искате след всичко това да вярвам, че някога ще се почувствам чиста, че ще си имам и аз мъж, който да ме приеме за истинска жена и от когото да имам деца? Дори не знам дали все още мога да имам!

Неотдавна трябваше да ида на лекар, не доктор Бернар, лекар от друг град, който обаче отказа да ми помогне. Същата вечер се замъкнах до една отвратителна къща, където една старица ми направи... знаете какво. И всичко това, без никой да знае! На следващата нощ никой вкъщи не трябваше да чуе! Можех да умра съвсем сама в стаята си, с притисната възглавница върху лицето си, защото се страхувах да не би да извикам. А и парите, които трябваше да намеря на всяка цена, за да платя на старицата...

Оттогава не съм съвсем в ред, не се чувствавам както трябва. Вече няколко месеца как ме боли, но все пак не се отказвам. Вие, която всичко разбирате, ще разберете ли и това?

А мъжете нищо не забелязват. И се чувстват толкова горди и щастливи! Ако знаеха само какво мисля за тях и до каква степен ги мразя! Особено когато ги погледна съвсем отблизо, очи в очи, изражението на лицата им е особено.

Нещастна съм, лельо, наистина съм нещастна. Повярвайте ми! Моля ви да ми повярвате, дори и да съм ви излъгала за някои неща или да съм преиначила истината.

Вярно е също, че бих дала всичко, за да бъда чиста, да стана отново чиста и да остана такава. На седемнадесет години съм, лельо. Миналия месец ги навърших. Аз съм едно чудовище. Аз съм...

— Ти си само жена, малката ми.

Изведнъж Мад се стресна, застана като вцепенена, свъси вежди и недоверчиво погледна леля си. За миг се замисли, като се мъчеше да проумее казаното, преди да зададе поредния си въпрос, и с глас, в който прозираше предизвикателство, попита:

— Какво искате да кажете с това?

— Нищо друго освен това, което казах. Брат ти е мъж. Баща ти и дядо ти бяха мъже, и нищо друго освен мъже. Майка ти е жена. Ти си жена, Алис също.

— О, Алис е способна да направи всичко, което ѝ мине през главата, без изобщо да се засрами.

— Какво знаеш ти?

— Когато това ѝ се случи за първи път, тя си хвана съпруг.

— Който умря.

— Но това не ѝ пречи да е „госпожа“ и да има положение.

— Какво знаеш ти?

— Все това повтаряте. Според мен повечето хора избягват да си създават проблеми, даже и да не са напълно щастливи, те се чувстват доволни от себе си.

— Пак ти повтарям: какво знаеш ти?

Загубила всякакво търпение, тя се възпротиви.

— Нима искате да кажете, че и вие също се срамувате от себе си?

— Да, и аз.

— Защо?

— Има много причини, дълго е да ти разправам цял един живот, но някой ден, ако все още искаш, мога да ти разкажа; днес ще чуеш

само края, случилото се през последните дни, или така да се каже, вчера.

В неделя сутринта една стара дебела жена с кръгло лице почука на вратата на тази къща и понеже беше леля Жана, никой не се запита за какво идва тя.

— Да, вярно е.

— А леля Жана дойде тук, потънала от срам, да потърси последното си убежище, защото бе паднала толкова ниско, бе тъй уморена и отвратена от себе си, че искаше да измоли само едно кътче, където да дочака своя край.

Това бе последната ѝ възможност, идваше отдалече, беше тъй изтощена, че се надяваше единствено да доживее края на пътуването си.

В Поатие, докато чакаше следващия влак, твоята леля Жана изпи два коняка, за да се окуражи, или това бе по-скоро само повод, криеше се да не я видят околните.

— Както прави майка.

— А вечерта отсреща, в хотел „Аньо д’Ор“, тя трябваше на всяка цена да изпие още един коняк, после още един и ако в неделя сутринта не дойде по-рано, то е само защото бе махмурлия.

Момичето подскочи от употребената вулгарна дума.

— В Париж, където прекара само една нощ, леля Жана в крайна сметка влезе в един гаден бар, седна зад тезгяха сред мъжете и започна да пие от големи омазнени чаши. А преди това, в Истанбул...

— Лельо!

— Трябва да изслушаш всичко това, то е важно и за теб, Мад. В Истанбул леля Жана, изучила вече слугинския занаят...

— Като Дезире...

— Та в Истанбул леля Жана упражняваше долния, най-долния занаят, който и самите мъже презират и са го нарекли с най-грубата дума, занаят, за който в повечето страни по света пращат в затвор.

— Вие...

Тя стоеше объркана, не можеше да повярва, гледаше дебелото лице на Жана, безформеното ѝ тяло под завивката.

— Не. Не е това, което си мислиш. Аз само приемах клиентите, с усмивка на уста, разубнавах вкусовете им, и то с конкретни въпроси, разменяхме си многообещаващи усмивки — залог, че сме се

спазарили, плясвах с ръце, както правят учителките, за да извиквам от салона цяла редица момичета по нощници, които те започваха да опипват като панаирджийска стока.

Свела глава, Мадлен не знаеше какво да каже. И леля ѝ също мълча известно време, загледана в едно сиво гълъбче, кацнало на перваза на прозореца.

— Сега разбра ли?

Тя кимна с глава.

— Е, и какво разбра?

— Не зная. Май всичко.

— Можеш ли все още да ме гледаш?

Мад вдигна очи. След известно колебание. Очите ѝ бяха сериозни, развълнувани.

— Е, това е! Вече няма да можеш да подпреш чело на ръката ми и да се наплачеш както тази сутрин. Но мисля, че така е по-добре.

— Добре направихте — каза тя, като преглътна с усилие.

Сега ѝ се искаше да напусне тази стая, където бяха стояли доста време само двете, където бяха разкрили докрай най-съкровените си тайни.

— Сега можеш да слезеш. Надявам се, че нотариусът не си е тръгнал. Кажи на майка си, че бих искала да я видя и че може да се качи заедно с него.

— Добре, лельо.

— Измий си очите и си сложи малко пудра, преди да тръгнеш. Бъди така любезна и ми подай одеколона.

Мад го взе от скрина, който стоеше на същото място както преди четиридесет години, когато Жана бе на възрастта на племенницата си; Жана не се сдържа и ѝ го каза:

— Това беше моят скрин, когато бях момиче. А това — моята стая. Хайде! Тръгвай!

— Благодаря.

Беше ѝ трудно да тръгне. Почти толкова трудно, колкото и преди малко да дойде. Застана с отпуснати ръце сред стаята, после направи няколко вдървени крачки към вратата. В миг се обърна и насъбрала изведнъж сили, прекрачи към леглото, наведе се и докосна с устни дебелата ръка, ухаеща на одеколон.

Заради миризмата Жана за малко не ѝ каза: „Виждаш ли, аз също искам да се почувствам чиста.“

Но щеше да прозвучи фалшиво. По-добре беше да не казва нищо. Чуха се само стъпките на младото момиче, което се отдалечаваше — отначало бавно, а после, някъде от средата на стълбището, внезапно заподскача надолу, както подобаваше на възрастта му.

Тя дочу как то извика долу на майка си още преди да е стигнало до гостната:

— Мамо! Леля Жана моли да...

Не успя да долови края, защото вратата се затвори. На леглото в стаята остана само дебелината Жена, цялата подута, с подпухнало ляво око, сякаш я бяха ударили, приличаше на улична пияница, към която родителите не даваха на децата си да се обръщат.

Усещаше устните и гърлото си сухи. Също като във влака ръката ѝ машинално посегна към меката, топла плът на гърдите ѝ, някъде в областта на сърцето, сети се за малкото шкафче в приземието, където Луиз криеше бутилките, и се запита дали Дезире щеше да се съгласи да...

После се отпусна под завивките, забравяйки за нотариуса, забравяйки всичко, затвори очи от изтощение и по-скоро с устни, отколкото с глас, изговори думата:

— Чиста!

ОСМА ГЛАВА

Той се изкачваше бавно, стъпваше тежко, през три-четири стъпала спираше, но лицето му не бе нито тревожно, нито страдащо като при болни от сърце, беше по-скоро човек, който при всякакви обстоятелства гледа да не се притеснява, от време на време спираше, за да огледа стената и стъпалата пред себе си.

След него вървеше Луиз, още по-дребна, на стъпало по-ниска от него, и при всяко негово спиране се сепваше, не знаеше как да се държи, опитваше да му заговори от благоприличие.

— Стъпалата са стръмни — промълви тя при първото спиране, като че ли искаше да се извини.

Той не се обърна, нито ѝ отвърна и сякаш гърбът му изразяваше цялото му презрение към подобни банални и излишни подхвърляния.

Притеснена, тя повторно се помъчи да обясни нещо в своя защита:

— Ако знаех, че снаха ми ще се разболе, щях да я настаня на първия етаж. Но тя сама избра стаята си.

Отново никаква реакция. Продължиха да се изкачват нагоре. На колко ли години беше нотариусът? Отначало Жана го взе за сина на един, когото тя познаваше навремето и още от дете го смяташе за старец. Навярно приближаваше деветдесетте, а може би ги беше навършил. Все още беше строен, но розовото му лице контрастираше неестествено с белите, късо подстригани коси.

— Жана, нотариусът може ли да влезе?

— Разбира се.

Той пристъпи с пълно безразличие, държеше се, сякаш е дошъл да огледа къща, обявена за продан, и с професионално любопитство поогледа Жана. Очевидно той нарочно се държеше така неучтиво и пестеше всяка дребна любезност, която хората обикновено разменят помежду си. Вместо да ѝ каже „добър ден“ или с общи и банални въпроси да я запита за здравето, той изрече една-единствена дума,

таейки в себе си навярно онова старческо злорадство пред по-млади хора, които се измъчват от някоя болест.

— Водянка ли е?

Спомни си, че в сравнение с него навремето тя бе едно малко момиченце, което още тогава се впечатляваше от него, и сега му отговори почти по детски:

— Не е страшно. Малко почивка, и ще се оправя.

— Така се казва обикновено.

— Вече ми се е случвало.

Жана виждаше, че Луиз беше много притеснена, но не така вцепенена или истерична, както я беше виждала през последните дни. Сега тя изведнъж се бе озовала пред конкретни проблеми.

— Господин Бижоа не искаше да се качи. Но аз настоях да повтори пред теб онова, което ми обясни току-що.

— Седнете, господин Бижоа.

Той не пожела да седне на малкото столче до леглото, което тя му предложи. Отмести го, взе си друг стол от дъното на стаята и преди да седне, го огледа, за да се увери, че е стабилен, или за да определи цената му.

— Прочетохте обявлението ми, нали? — започна направо той.

И без да чака отговор, продължи:

— Поради ваши лични съображения, които са ми известни, вие предпочетохте да ви смятат за умряла. Пренебрегнахте всяко наследство, мислейки, че никога няма да се върнете обратно, но както виждате, в_ _крайна сметка се завърнахте.

— Но не за наследството — побърза да възрази тя. — И ако ви помолих да се качите...

Тя държеше да обясни както на него, така и на Луиз, че намерението ѝ бе да се откаже окончателно от наследството, и то по законен ред, че това бе необходимо, но той я прекъсна.

— След като нещата стигнаха дотук, няма никакво значение какво възнамерявате или какво сте възнамерявали да правите.

Като че ли никой друг не познаваше така добре като него семействата от този край, с техните тайни. Познаваше родителите и децата не само на семейство Мартино, знаеше отлично и най-малките подробности за града.

За какво ли си отмъщаваше той с този леден тон, в който прозираше ако не задоволство, то поне някакво наслаждение от чуждите несполуки.

Може би защото Жана бе легнала и с подпухналото си лице и подутото око изглеждаше съвсем окаяна. Луиз се опита да смекчи положението.

— Нотариусът Бижоа донесе лоши новини.

— Зная. Разговарях надълго и широко с господин Салнав.

Нотариусът повдигна рамене презрително.

— Горкият Салнав не знае абсолютно нищо.

Тя попита смутено:

— Семейство Физол ли имате предвид?

— Те нямат нищо общо. Господин Физол ми телефонира тази сутрин в кантората с молба да задвижа въпроса с наследството, на което му отговорих, че нещата са вече задвижени.

— Жана, всичко е много по-сериозно, отколкото си го представяш.

Сега Луиз се бе поуспокоила, владееше се много повече, отколкото преди. Изглеждаше сломена, но не се оставяше да я носи течението.

— Ще бъдем принудени да продаваме.

— Да продаваме къщата?

— Да, госпожо — намеси се старецът. — Къщата, всичко, което има в нея, избите и търговското предприятие. А дълговете, които ще останат, пак ще бъдат големи, така че, ако Робер Мартино беше жив, щеше да се изправи пред големи неприятности. Няма нито да го защитавам, нито да го упреквам, понеже отдавна вече не очаквам нищо от хората. Но тъй като добре го познавах, още в събота, когато се разделихме, аз знаех какво ще направи.

— И смятате ли, че това е било най-лесното?

За миг той надменно замълча. И в погледа му към дебелия жена, легнала срещу него, също имаше надменност. Поизкашля се, бавно измъкна носна кърпа от джоба си и заяви, като че ли той единствен разбираше смисъла на думите:

— Познавах дядо му, познавах баща му, познавах братята му, познавах го и него. Познавам и децата му.

— Защо дойде при вас?

— За какво може да дойде човек при мен в събота вечер, след затварянето на кантората?

Не знаеше дали той се бе държал с Луиз по-човечно и по-разговорливо долу. Но във всеки случай разговорът им бе продължил много дълго. Навярно смяташе, че разговорът, който го принудиха да води повторно, е излишен, и затова сега си отмъщаваше.

— Зная, че брат ми имаше нужда от пари. В понеделник сутринта в касата нямаше нито един сантим.

— Но в понеделник господин Салнав ми даде пари! — възкликна Луиз, която изведнъж осъзна какво казва и засрамена погледна зълва си.

— В общи линии — каза нотариусът — финансови нужди се наричат онези, които горе-долу могат да бъдат задоволени. Но отвъд известна граница или цифра, отвъд съотношението между това, което липсва, и онова, което би могло да се осигури, това аз не зная вече как се нарича, а вие си служете с каквито искате думи. Счетоводителят си блъска главата над разни дребни сметки и се плаши като дете. Всъщност той е едно дете, спомням си дядо му, когато продаваше по къщите зеленчуци. Върнахте се в неподходящ момент, госпожице Мартино, и навярно щеше да е по-добре да си стоите там, където сте били.

Той натърти на обръщението „госпожице“, не я нарече „госпожа Лоер“, знаейки сигурно, че тя никога не се бе омъжвала. Тя се сети, че той бе нотариус и приятел на лелята на Франсоа Лоер.

— Изчаках да свърши погребението, за да изпълня своите задължения. Но не разбирам защо госпожа Мартино настоя да се кача и да ви повтора това, което вече съобщих на нея.

— Какво ви каза в събота Робер?

— Това, което се казва винаги в подобни случаи. Беше съсипан, но и от по-малко човек можеше да изглежда така. Не виждаше никакъв изход и логично погледнато, наистина нямаше такъв; мъчеше се да изнамери някакъв изход и изглежда, се надяваше, че като съм негов нотариус и най-вече защото съм бил такъв и на баща му, ще направя нещо.

— От колко се нуждаеше?

— От няколко милиона. С ликвидирането на всичко налично, и то на най-висока цена, в най-изгодния случай ще успеем да покрием

горе-долу половината от дълговете. Затова обясних преди малко на госпожа Физол, че въпросът с унаследяването според мен е напълно уреден. На наследниците не им остава друго, освен да се откажат от правата си. В противен случай ще се озоват пред смазващи дългове, които цял живот няма да могат да изплатят.

— Как е достигнал до това положение?

— Очаквах този въпрос. Снаха ви вече ми го зададе. Всеки път ми го задават. Хората живеят под един покрив, спят в едно легло, само някакви стени ги делят, виждат се по три пъти на ден на храна, и един хубав ден са много учудени, че не знаят нищо един за друг.

— Забравяте, че напуснах града преди тридесет и седем години.

— Много добре си го спомням. Именно аз посъветвах баща ви да не ви търси, всъщност това беше в характера му. Бях също така убеден, че пускането на обявлението във вестника, което законът налагаше, ще е безпредметно.

— Знаехте ли къде съм?

Той я погледна, без да отговори; когато гледаше хората по този начин, погледът му сякаш идеше от друг свят — скован, леден, черно-бял, без никакъв оттенък.

Докато примирено изчакваше неизбежните въпроси, той навиваше някакъв голям часовник, който бе извадил от джоба си.

— Няма ли да ми кажете нещо по-конкретно?

Това като че ли го изненада.

— Защо? Каквото имах да казвам, го казах на жена му.

— Може би сте искали да й спестите някои тревоги?

Предположението бе толкова безсмислено, че реакцията му я накара цялата да се изчерви и да се почувства унижена.

— Моля да ме извините. Сега съжалявам, че ви накарах да изкачите двата етажа. Преживяваме семейна драма и аз гледам с каквото мога да...

— Няма никаква семейна трагедия.

— Добре — отвърна рязко тя.

— Има хора, които преуспяват, и други, които губят. Едни се издигат, други се провалят. Отсрещното семейство, което скоро пое хотел „Аньо д’Ор“, в момента се изкачва нагоре. Момчето беше сервитьор, а жена му е дъщеря на бедни италианци. След десет години ще закупят две-три къщи в града или някои селски ферми. И ако не

беше малко рано за тях, те щяха да бъдат купувачите на това жилище, с което навярно щяха да разширят хотела.

Тази тема като че ли му допадна, вече нямаше нужда да го подтикват да говори.

— И вашият дядо беше човек, който непрекъснато се издигаше.

В албума имаше две негови снимки. На едната — облечен в ловен костюм с бронзови копчета, тънки мустаци, кожени жартиери, с пушка в ръка и приклекло куче в краката му — той приличаше на браконьер, готов да убие полицаите.

Той бе съдържател на „Аньо д’Ор“ по времето, когато мостът все още бе дървен, когато двата бряга на реката не бяха още покрити с камък, когато имаше една-единствена странноприемница за коларите. Не знаеше нито да чете, нито да пише. И тъй като по това време кланицата все още не беше построена, хората идваха да убиват воловете и телетата в неговия сайвант, а после миеха кожата в реката.

На тази снимка, направена на тънък позлатен метален лист, той беше на около четиридесет, но от втората гледаше старец със силно набръчкано лице, с бели бакенбарди, и категорично изражение, който явно искаше да изтъкне достойнството си.

По онова време вече бе закупил земята, където се издигаше сегашната къща, и бе построил първите изби.

Синът му, бащата на Жана, бе поел на свой ред търговията с вино, изоставяйки странноприемницата, от която други хора бяха направили сегашния хотел.

Луи беше едър и силен мъж, експанзивен, пиеше здравата, но Жана никога не го бе виждала пиян. Жена му бе починала при раждането на Робер, най-малкото от момчетата, и останал вдовец, той търсеше утеха при слугините.

— И вашият баща също се издигаше — продължаваше нотариусът с безразличен тон. — И навярно щеше да има и други преуспяващи от фамилия Мартино, ако двамата ви по-големи братя, Жерар и Емил, не бяха убити във войната през хиляда деветстотин и четиринадесета година.

Той знаеше на пръсти историята на семейството и никак не се смущаваше да я разказва.

— Остана само Робер, който направи каквото можа, задържа се горе-долу, дори на моменти, при благоприятно стечение на

обстоятелствата, смяташе, че и той ще понапредне. Мога да ви разкажа петдесет подобни случая, и то за тукашни хора. Оставаше само една възможност. Но нищо не е сигурно. Може би Жулиен щеше да направи нещо. Той имаше амбиции. Щеше да стане най-малко адвокат в Поатие, а може би и в Париж, или пък съдия?

Той сложи на езика си някакво хапче, разтвори носната си кърпа, шумно се изсекна, после я огледа с любопитство.

— Снаха ви искаше да чуе какво мисля за бъдещето на тези, които остават, и аз ѝ го казах. Смятам, че като продадете къщата, и дума не може да става да продължавате да живеете тук. Анри го късат вече два пъти на матура и няма повече право да се явява. И както няма занаят, нито пък никакви специални познания, а и сигурно ще се възпротиви, ако го накарат да започне работа като ратай в някоя ферма, той в крайна сметка ще се озове на канцеларска работа. Било в Поатие, било в някой друг голям град.

Предполагам, че майка му ще го последва. Иначе не виждам от какво ще преживява тя. Мадлен ще припечелва нещо като продавачка в някой магазин, като маникюристка или на каквато и да е друга работа. А вие, щом досега сте издържали, няма да ви е трудно. Остава другата.

Едва в този момент на Жана ѝ мина мисълта, че навярно имаше някоя по-особена причина, заради която старецът се държеше така грубо, че проявяваше жестокост не само от някакъв си извратен садизъм.

— Каква друга?

Тя погледна към Луиз, която, разбирайки, за какво става дума, извърна глава.

— Майката на другото дете — каза той, изпитвайки задоволство от предизвикания ефект. — От известно време насам вашият брат имаше и второ семейство, което живееше в едно предградие на Поатие, в малка къща, която той не бе закупил, а — уви — само наел за тази, която живее там.

— Коя е тя?

— Не я познавате. Не е от нашия край. Някакво момиче от семейство на бедни родители, което продаваше ръкавици в един магазин в града.

— Млада ли е?

— На двадесет и две години.

Жана се обърна към снаха си и я запита:

— Робер често ли ходеше при нея?

— Всеки път, когато казваше, че отива на обиколка.

— Ти знаеше ли за това?

— Един ден намерих в джоба на пардесюто му бебешка дрънкалка и си помислих, че е за Боб и той навярно е забравил да я даде. Но по-късно открих в портфейла му рецепта от детски лекар в Поатие, когото ние не познаваме.

— Говори ли тогава с него?

— Да — призна Луиз, поглеждайки към нотариуса, като по този начин молеше зълва си да не настоява повече в негово присъствие. — Това е стара история.

— На колко години е детето, господин Бижоа?

— На две, госпожице. Казва се Люсиен, като майка си. Но не си мислете, че те са виновни за неразумните постъпки на Робер. И ако една от къщите му струваше скъпо и му създаваше грижи, това не означава, че беше така и с другата, където имаше само три стаи, където се живее съвсем скромно. Когато той срещна това момиче, неприятностите му всъщност бяха вече започнали. По всяка вероятност заради несигурността и тревогите си брат ви е потърсил при нея малко спокойствие.

— Мисля, че ви разбирам.

Той махна с ръка, което означаваше, че според него няма абсолютно никакво значение дали тази дебела, бледа пришълка е разбрала, или не какво бе станало в душата на брат й.

— Преди малко снаха ви ме попита как е възможно съпругът й да остави семейството си в такова тежко положение. Предполагам, че и вие ще ми зададете същия въпрос.

— Не, няма.

— Бих ви отговорил, питайки ви на свой ред кой някога е правил за него каквото и да било, за да облекчи бремето му и да направи задълженията му по-леки.

— Разбирам.

— Тази жена нищо не иска.

— Продължава ли да работи?

— Брат ви не й разрешаваше — донякъде заради бебето, донякъде, защото в повечето случаи ходеше там ненадейно. В събота

той ми говори най-вече за нея.

Луиз не се подразни, гледаше втренчено крака на леглото, подпряла брадичката си с ръка.

— Аз също не можах да направя нищо нито за нея, нито за детето, нито за когото и да било. От вторник, след като ходих при нея...

— В понеделник ли бяхте при нея?

Тя се чудеше, че открива в него един друг човек.

— Кой би се наел да ѝ съобщи тази вест?

— Брат ми помоли ли ви за това?

— Помоли ме, в случай че нещо се случи с него, да отида и да представя така нещата, че да не го запомнят с лошо. Казвах ви, че от вторник сутринта тя започна да си търси работа. Вторник вечерта тя ми съобщи по телефона, че си е намерила. А ако започна да обяснявам как е загубил състоянието си и много повече от самото състояние, ще бъде дълго и безсмислено да повтарям всички технически подробности, които предадох вече на съпругата му. Причината е, че вместо да купува вино и да го продава на клиентите си, в което се състоеше работата му, той спекулираше, като смяташе, че това е единственият начин да оправи компрометираното положение, в което бе изпаднал заради разни данъчни неприятности.

Той купуваше чрез по-късно изплащане, не знам дали разбирате какво значи това, само по документи, всеки път все по-големи количества, а напоследък и цели партии. Това е същността на въпроса, която оня Салнав поради наивност така и не можа да проумее, понеже тези сделки се сключваха чрез един търговски посредник в Поатие и не фигурираха в неговата документация. Миналия месец Камарата гласува нов закон за вината и цените рязко спаднаха; за Робер това бе неочакван удар, който рано или късно щеше да дойде, но едва след месеци или години.

Конфискуването и предявяването на съдебния иск ще станат утре; още в събота той знаеше за това. Както виждате, нямаше много варианти за разрешение на въпроса. Според мен бяха само два. Ако щете — три, но той изобщо не се замисли върху третия.

— Какъв беше третият вариант?

— Да приеме съдбата си. Да се справи с нещата и по всяка вероятност да влезе в затвора.

— А другите два?

— Той избра единия от тях.

— Остава този, който е отхвърлил.

— До обаждането на младия Бернар, в неделя малко предиобед...

— Значи, докторът ви се е обаждал?

— Бях го предупредил.

— За това, което ще се случи ли?

— За това, което би могло да се случи. Бернар отдавна е в течение на нещата. Той му беше лекар и малко преди раждането на детето брат ви отиде да се изследва при него, за да се успокои, че няма никакво наследствено заболяване. Брат ви се притесняваше от напредналата си възраст.

— Значи доктор Бернар е знаел! — повтори тя като замаяна.

Сигурно в неделя сутринта той съвсем умишлено е бил останал къщи, за да изчака.

Той продължи от това място, до което бяха стигнали, преди да споменат за доктора.

— А последният вариант?

— Мислех, че може би ще замине в чужбина с жената и детето и ще започне отначало; все пак имаше възможност за оцеляване.

Изведнъж ѝ се стори, че разбира. Но в съзнанието ѝ нещата още не се бяха изяснили. Тя си представяше всичко нагледно, но нямаше достатъчно време да подреди в съзнанието си отделните образи и да изгради от тях една-единствена, свързана представа.

Навремето отсреща, на мястото на хотел „Аньо д’Ор“, имаше кръчма за пътуващите търговци, а близо до рекичката — дървен навес, където два пъти седмично колежа животни.

По-късно от другата страна на моста, на фона на синьото небе, се появи къщата, която тя добре познаваше, построена от същите тези Мартино. Но след Луи в къщата, която Робер още от детинството си считаше за затвор, вече нямаше какво да се оправя и като че ли нищо не можеше да се промени в нея.

Донякъде тя бе напуснала дома заради това; а Робер бе останал. Стаите бяха същите като едно време и дори след като прехвърли четиридесетте, Робер си бе останал дете, което трепереше пред баща си. А Луиз бе снахата, която търпяха, но непрестанно следяха, малката

Тайфер, дъщеря на ексцентричния лекар, който се интересуваше от всичко друго, но не и от болните си.

Ненадейно дойде войната, след това смъртта на бащата, парите, които като по чудо се трупяха в касата, с надеждата благодарение на тях да се махне всичко и да се построи наново, най-после да се направи нещо!

— Бедният Робер! — каза тя.

— Да — отвърна нотариусът като ехо. — Не му достигна смелост.

Не стана ясно какво точно имаше предвид, дали намекваше за смелостта да замине, да се опомни, да се освободи от всичко, което се бе вкопчило и натрупало в него — грижа след грижа, ненавист след ненавист — и което с времето бе образувало толкова тежък товар, че той вече бе изчерпал всичките си сили, за да го носи.

Господин Бижоа погледна към Луиз, докато говореше, и Жана си спомни, сцената, която снаха ѝ бе разиграла в неделя, една от многото добре познати сцени, после позвъняването на Анри, което често се бе случвало, от малкото нормандско селце, сянката на Мадлен с мокри шорти, която засрамена изчезна в коридора, и най-сетне Алис, която се развика по-силно и от бебето, готова да му счупи главата в стената.

— Предполагам — каза Жана, — че снаха ми не може да разчита на никакви пари, така ли?

— На абсолютно никакви. Има право да отнесе само лични вещи, по едно легло на човек, а в краен случай — и маса с няколко стола.

— Кога?

— Решението за конфискуване ще бъде обявено утре сутринта, а съдебният пристав ще дойде на другия ден, за да запечата къщата. Аз ще бъда тук. Анри автоматически става пълнолетен след смъртта на баща си, но на Мад, която няма още осемнадесет години, ще трябва да ѝ се определи настойник. Госпожа Мартино ще ви даде по-подробни сведения, тъй като смятам, че обсъдихме всички важни проблеми.

Надигна се, тръгна към леглото ѝ, а Жана вдигна глава и долови в очите му някакъв блясък, навярно ирония.

— Пожелавам ви да се оправите.

— Ще ви изпратя — предложи Луиз.

— Щом искате, въпреки че познавам къщата много преди вас.

— След това веднага се качвам, Жана.

— Благодаря.

Дезире се появи пред нея с чиния зелен боб.

— Е, ще се местите ли?

— Кой ти го каза?

— Чух част от техния разговор и не се надявам да ми заплатят.

— Моля те да ме извиниш. Не знаех.

— Това няма значение. Не казвам, че си виновна. Само че ще трябва да си търся нова служба. Собствениците на „Аньо д’Ор“ няма да ме вземат обратно, особено сега, в края на сезона, а положението е също го и в другите хотели. Никога не съм обичала да работя в частни къщи.

Тя наостри слух към вратата.

— Снаха ти се качва. Оставям те. Какво ще правиш в тази бъркотия? Надявам се, че поне имаш малко заделени пари?... Шт!... След малко се връщам.

Не можа да се сдържи да не подхвърли през смях, но все пак с чувството, че си откъщава:

— А ти толкова държеше да чистим къщата до късно през нощта като пред сватба! И ме съветваше сутринта да действам предпазливо!

На стълбите се размина с Луиз, тя влезе, седна на стола, където седеше нотариусът, и мълчаливо загледа зълва си, която ядеше. Беше преминала стадия, когато човек се притеснява и вълнува. Пред нея вече, така да се каже, нямаше въпроси. В крайна сметка всичко бе станало просто. Виждаха се само ясните линии, които нотариусът Бижоа бе очертал с ликуваща жестокост.

— Децата знаят ли?

— Още не. Анри току-що се върна от приемната. Говори ми загрижено за някаква си поръчка, която не бил съгласен да достави, попита ме дали ще ядем, тъй като господин Салнав щял да го чака в два часа.

— А Мад?

— Играе с малкия. Не зная какво си й направила, но изглежда много радостна. Тя настоя да дадат биберона на Боб. Какво ти каза докторът?

— Нали е ужасно, че съм прикована за това легло! Всъщност, тъй като нямам дял от наследството, няма да имам право и на легло.

— Как ти дава сърцето да се шегуваш?

— Извинявай. Не исках да кажа това. Но разбираш ли, толкова се бях притеснила!

— За нас ли?

— За вас, за себе си, за много неща. Кой знае защо, едва пристигнала тук, си навих на пръста, че ще изиграя своята роля.

— Ти я изигра.

Дали Луиз бе забелязала с каква безкрайна загриженост от неделя насам Жана бе успяла да запази в къщата едно относително спокойствие, всичките ѝ усилия, за да може днес сутринта всеки да се почувства отново като у дома си?

— Започнах да я играя, но я взех много присърце. Не знам каква бе причината, но се ръководех от представите си за дом. Струваше ми се, че докато стените са по местата си, докато всичко е наредено, всяко нещо е на мястото си, нещастieto ще бъде предотвратено. Това е глупаво и навярно доникъде нямаше да стигна. Сякаш бях забравила, че именно заради същата тази къща едно време заминах.

— А Робер? Мислиш ли, че и той...

— Какво ти каза той?

— Кога?

— Когато му спомена за рецептата и бебето.

— Отначало ме излъга, твърдеше, че било случайно, история без значение, в която се бил заплел, дори не бил сигурен дали той е бащата, но бил принуден да изпълни дълга си.

— А ти повярва ли му?

— Да. Не можех да си представя, че може да съществува друго обяснение. И едва когато го помолих да не стъпва повече в Поатие, а да изпраща месечно парите на това момиче по пощата, и когато усети, че го наблюдавам, той избухна.

— Призна ли ти, че я обича?

— Да! И само това да беше! След толкова години това бе една ужасна изповед — порой от омраза, натрупвана дълго време, бликна от устата му. Крещеше ми, че никога не ме е обичал, че се бил оженил за мен само защото баща му искал жена за домакинството, добави, че ме бил избрал в знак на протест, тъй като аз съм била точно от този тип жени, които баща му не можел да понася.

— Не каза ли нещо за децата?

— Каза, но вече не го слушах, беше невъзможно, щях да полудея; имах чувството, че винаги ме е мразел и че открай време ме е изкарвал виновна за всичко, което не е вървяло в къщата.

— Преди колко време беше тази сцена?

— Първата — преди три месеца. Последваха и други.

— Но всичко си продължи постарому, нали?

— А ти какво си мислиш, че можех да направя?

— Е, да, разбира се — промълви Жана, хвърляйки изпитателен поглед на снаха си.

— Получих само обещанието му никога да не ни напуска.

— И той обеща ли?

— Закле се.

— Защо?

— Заради децата.

— А другото?

— Кое другото?

— Другото дете.

— Аз не съм виновна, че е направил дете на това момиче. Изведнъж започна да ме гледаш, както брат ти ме гледаше напоследък. Преди малко нотариусът се показва твърде нелюбезен и изглеждаше доволен, когато ми съобщаваше лошите новини. В края на краищата бях ли негова жена, или не?

— Естествено, в известен смисъл.

— Нали аз съм майката на децата му?

Жана въздъхна.

— Разбира се! Разбира се, Луиз! Хайде да не се разправяме. Не разбирам защо говорим за всичко това.

— Признай си, че ми се сърдиш.

— За какво?

— За всичко, за това, което знаеш, за моя характер, за начина, по който Анри и Мад се държат с мен. Имам чувството, че ме обвиняваш.

— Какво ще правиш сега?

— Мога ли да направя нещо друго, освен това, което каза нотариусът? Ти какво предлагаш? Ние дори нямаме с какво да си платим билетите за влака, за да заминем. Навярно имам право да продам бижута, но нямам такива. В най-лошия случай моята братовчедка ще ми заеме няколко хиляди франка, след като ми изчете

дълго конско и ме накара да подпиша разни хартийки. Ти я познаваш. Вчера беше на погребението. Колкото е богата, толкова е и стисната.

— Кога смяташ да говориш с Анри и Мад?

— Не зная. Точно това исках да те помоля да направиш ти. Изглежда, те имат повече доверие в теб, отколкото в мен. Тази сутрин Анри, навярно заради това, което си му говорила, беше почти любезен с мен, а Мад просто се промени, след като слезе от стаята ти. Не зная какво да правя с Дезире.

— Не се притеснявай. Тя си тръгва тази вечер или утре. Не се надява да ѝ платите.

— А ти какво ще правиш?

— Нали чу присъдата на господин Бижоа. Да продължавам, тъй като вече съм свикнала.

— Какво да продължаваш? Защо не останеш с нас?

Всъщност тя искаше да стигнат точно до този въпрос и напразно се преструваше, че очаква отговора на Жана най-спокойно.

— Не те ли е страх, че ще трябва да храниш още едно гърло с парите, които децата ти ще печелят?

— Аз също смятам да работя.

— Какво?

— Не зная. Гувернантка, касиерка, все едно. А ти ще гледаш къщата.

— А подутите ми крака?

— Нали сама каза, че всичко ще мине след няколко дни.

— Ами ако пак започне?

— Ще те гледаме.

— Ще си помисля, Луиз, обещавам ти. Дори вече мислих за това. Не можеш да си представиш колко мисли ми минаха през главата от тази сутрин.

— Изведнъж заговори като Мад.

— Какво искаш да кажеш?

— Като Мад, когато слезе долу. Като че ли се бе отърсила от грижите си и изведнъж ѝ бе олекнало. Разговаря с мен много малко, но се държеше така, като че ли за нея вече нищо няма значение. Ти също — сякаш не вземаш нещата на сериозно. Ето че дори се шегуваш.

— Не се шегувам, Луиз. Само че, както и за теб, броят на пътищата, които мога да избира, значително намалява. Скоро, разбира

се, ще остане само един, който ще трябва да приемем въпреки волята си.

В този момент лицето ѝ помръкна, защото въпросът за избора ѝ напомни за трите изхода на нотариуса и за този, който бе избрал брат ѝ; и най-вече за другия, който той бе отхвърлил.

— Иди да хапнеш. Децата сигурно те чакат. Изпрати ми ги след това.

— Двамата едновременно ли?

Замисли се за миг.

— Защо не? В положението, в което сме...

Вече нямаше смисъл да стъпва на пръсти.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Доктор Бернар пристигна в осем и половина, изглежда, бе минал през двора и кухнята, тъй като не се чу никакво щракване на резето. В къщата цареше някаква треска, която напомняше подготовка за пътуване. Всички прозорци бяха отворени, сякаш това бе някакъв символ, тряскаха се врати, от течението купища листове летяха из въздуха; по стаите и по стълбищата се влачеха малки и големи куфари, без да се държи сметка за килимите, а гласовете ехтяха така, сякаш къщата бе вече празна. По пенъоар и чехли Луиз също участваше в тази суетня, подобна на някакво безумно опиянение. Още малко, и щяха да започнат да чупят всичко от радост.

Всичко бе започнало вчера следобед, веднага след разговора на Жана с племенника и племенницата ѝ. Дори и в разговора им имаше някаква радостна нотка или поне чувство на облекчение. Както винаги Луиз напразно се бе страхувала предварително. Жана добре знаеше, че новината за промяна, каквато и да е, щеше да бъде добре дошла, едва ли не някакъв изход.

— Къщата ще се продава — започна тя, наблюдавайки тяхната реакция.

— И къде ще живеем?

Веднага след това Мад попита:

— А вие ще дойде ли с нас?

Не че имаше особено желание. Навярно нейното идване с тях донякъде я плашеше, защото щеше да има постоянен свидетел, особено сега, когато ѝ бе разказала толкова неща.

— Все още не зная.

— Кога тръгваме?

— По всяка вероятност утре. Зависи, ако майка ви успее в това, което е предприела.

Луиз, цялата в черно, току-що бе излязла, за да посети своята стара братовчедка, която живееше недалеч извън града.

— И няма ли да се връщаме повече тук?

— В Париж ли отиваме?

— В Париж или в Поатие. Тази сутрин нотариусът донесе лоши новини. Вие сте разорени.

— Така ли?

За тях тази дума все още не означаваше нищо определено.

— Всичко освен личните ви вещи ще трябва да се продаде.

— И колата ли?

— Да.

— Как ще пътуваме?

— С влак.

Докато им обясняваше за ипотекирането, те слушаха с известен интерес, но когато спомена, че вече нямат никакви пари, Анри заяви:

— Ще работя.

— Майка ти разчита на теб. А и на тебе, Мад.

— Ще потърся репортерско място. Можем ли да започнем да стягаме багажите?

Това ги вълнуваше. Да скъсат с миналото. Да заминат. Без никакви угризения на съвестта биха изпотрошили къщата от нетърпение да започнат колкото се може по-бързо нов живот и да заличат следите от стария.

— Мад, ще ми помогнеш ли да свалим куфарите?

— Щом искате, сваляйте ги, но оставете и за майка ви нещо.

Когато Луиз се върна, ги завари да стягат багажа и те весело подхвърлиха, като че ли тя не знаеше:

— Заминаваме.

Анри настоя:

— Хайде да отидем в Париж, мамо. Искам да стана репортер, а само в Париж ще имам възможност да постъпя в някой вестник.

— Отиваме в Поатие.

— Защо?

— Защото в Поатие ще имаме жилище.

Луиз се качи горе, за да уведоми Жана; изглеждаше така, сякаш нямаше вече нищо общо с къщата и се чувстваше като външен човек.

— Всъщност имам късмет, че моята братовчедка Март вътрешно се радва на това, което се случи. Никога не е обичала семейство Марино. Това е стара вражда между нея и тях и сега в известен смисъл тя се чувства победител. „Предупреждавах баща ти! — рече ми

тя. — Знаех, че така ще свърши.“ Благодарение на това получих повече, отколкото се надявах. Особено като й казах за другото семейство на Робер.

— Каза й за това?

Жана разбираше, че тя го бе направила умишлено, с определена цел, за да достави по-голямо удоволствие на старата жена и да я предразположи.

— Предложи ми свободно жилище в една от нейните къщи в Поатие. Собственица е на почти цяла улица. Намира се в работнически квартал, близо до железопътната линия, но все пак е по-добре от възможността да се озовем на улицата.

— Ще трябва ли да плащаш наем?

— Естествено, но едва когато имам възможност.

— Даде ли ти пари?

— Малко.

Не каза колко е взела, предпочете да не уточнява, което означаваше, че е взела повече от няколкото хиляди франка, на които разчиташе сутринта. Сега това бяха нейни пари и тя си ги пазеше.

— Децата като че ли приемат нещата на шега.

— Мислят си, че ще е увеселение, нещо като пикник. Анри съжелява само за колата.

— Взе ли някакво решение?

— Най-напред трябва да говоря с доктор Бернар.

— Кога ще дойде?

— Утре сутринта.

— Казах на братовчедка си, че тръгваме утре предобед, за да не сме тук, когато дойдат да запечатат къщата и преди още новината да плъзне из града. Отивам да стягам багажа си. Имаш ли нужда от нещо?

Приготвиха се до късно и отвън сигурно изглеждаше доста странно, че всички прозорци светят. Дезире бе започнала да следи обявите във вестниците и бе излязла за час да провери на едно място, където търсеха готвачка.

— Вдругиден започвам на новото място. Мисля, че няма да е много тежко, въпреки че собственичката е почти глуха. Тръгваш ли с тях?

— Не зная, Дезире. В момента всичко се преобръща. След два дни, когато ще трябва да се чисти къщата, да се готви, да се пере, ще

започнат да се гледат накриво и да се карат. Не виждам Алис и бебето ѝ.

— Господин Физол дойде да ги вземе. Алис се обади на баща си. Навярно бе взел такси или бе дошъл с колата на негов приятел, понеже чух шум от автомобил. Не се качи, не говори с никого, изчака във в преддверието, докато дъщеря му свали багажа си. Не вярвам да се е сбогувала с някого.

— Чудесно разрешение! Какво искаш да ти донеса за ядене?

След като изми чиниите, преди да си легне, Дезире се качи обратно и седна до леглото на Жана.

— Болят ли те краката?

— Когато лежа на топло, не. Само дето ги чувствам тежки като гюлета.

— Ако нямаш спестявания или пенсия, естествено няма да имаш друг избор и ще трябва да останеш с тях. Но те съжалявам! Ще си ползле и от слугиня. Веднага щом се изправиш на краката си, ще ти стоварят цялата домакинска работа и ако случайно пак се разболееш, никой няма да те погледне. Да не говорим, че — доколкото успях да ги опозная — в скоро време ще започнат да ти броят и залците. Всъщност винаги е така. Свекърва ми криеше пари из цялата къща и добре правеше, че искаше да е независима, понеже не знам какво щеше да стане с нея, ако нямаше заделени пари, тъй като, преди да умре, мъжът ѝ бе пропилял всичко.

Сега тя се чувстваше равна с Жана и се възползваше от това. Дори си бяха сменили ролите, тъй като нейното бъдеще бе горе-долу осигурено.

— Ходи ли в хотела да си платиш сметката?

— Още не и да си призная, щях да забравя.

— В края на краищата на твое място аз бих се опитала да ида в някой дом. Има такива, където човек се чувства доста добре.

Тя не пожела да каже старчески приют.

— Така поне няма да си зависима от никого. Не виждам как ще работиш за другите.

— Ще си помисля, Дезире.

— Сигурно си имала доста странен живот и кой знае какво ти е минало през главата.

— Така е.

— Вярно ли е, че Лоер никога не се е оженил за теб?

— Кой ти каза това?

— Чух, че децата говорят, и бях ужасно изненадана. Те сигурно са го научили от майка си.

— А пък тя от нотариуса Бижоа! — добави Жана. — Новините се разнасят бързо. Вярно е!

— И защо? Не те ли обичаше? Мислех, че сте живели заедно до смъртта му.

— Живяхме заедно. Само че той вече беше женен.

— Бе оставил жена си, така ли? Защо?

— Твърдеше, че бракът му е бил грешка. Не отдаваше голямо значение на брака. Аз също. Аз не се магнах отгук, за да се омъжа.

— Но си знаела на тръгване, че ще живееш с него.

— И да не беше така, пак щях да замина.

— Какво щеше да направиш?

— Все едно. Искях да бъда свободна жена. Бях горда.

— И все още си такава, нали?

— Така ли мислиш? Възможно е. Или съм горда, или прекалено смирена. Навярно е едно и също. Срегнах Лоер по време на ваканцията у леля му.

— Не беше ли доста по-възрастен от теб?

— Не много. С десет години. Пишеше по вестниците, интересувахе се от много неща. Наистина беше много интелигентен и образован.

— Защо заминахте за Южна Америка?

— Решихме го изведнъж. Една вечер в някакъв бар някой му предложи да замине за там и да оглави вестник, който група търговци износители щели да основат. Той се съгласи. Една седмица по-късно заминахме с толкова пари, колкото да платим пътя си, но очаквахме да получим още в Буенос Айрее. Интересно ли ти е?

— Представях си живота ти по друг начин.

— Имаше и успехи, и провали. Вестникът така и не се появи, през цялото време живеехме в един гаден хотел и се питахме дали консулт няма да ни върне обратно във Франция. След това Лоер наистина основа вестник, някакъв политически вестник, а после дойде историята с петнадесетте хиляди пушки. Интересна история, но е дълга, ако се разказва с подробности. По това време в страните в

Южна Америка, във всяка една държава, различните партии непрестанно издирваха оръжие, за да започнат война или да направят държавен преврат.

Това бе незаконна търговия и трудното бе да се получи стоката, а после да се достави на купувачите. Някакъв мъж в един бар — казвам така, понеже повечето време прекарвахме по хотели и барове — разказа на Лоер, че разполага с петнадесет хиляди пушки, складирани на един кораб, на не знам кое си пристанище, и му обеща комисиона, ако успее да ги продаде.

Въпросът беше да ги прекараме от едното до другото пристанище въпреки забраните.

И така, ние започнахме да продаваме пушките. Казвам ние, защото и аз помагах в сделката.

— Защо се смееш?

— Беше почти като в оперета. Отстрани погледнато, е смешно. Смешно и жалко. Тия пушки, които тъй и никога не видях, които навярно изобщо не са съществували, ние ги продавахме не знам колко пъти, на различни хора. Живеехме върху пушки, както понякога тъжно си казвахме. Корабът, където се намираха или по-скоро където трябваше да се намират, пътуваше под гръцко знаме и дълго време обикаля брега, от Панама до Огнена земя, но така и не успя да стовари стоката си.

Ние си вземахме комисионата, но в последния момент все изникваше някаква пречка — циклон, революция, разследване на полицията, която искаше да наложи контрол.

— Лоер нарочно ли живееше така?

— Може и така да беше. Бляскави приеми у генерали и министри, след което изведнъж ни се налагаше мълниеносно да изчезнем. В крайна сметка се наложи да напуснем континента, тъй като щяха или да ни натикат в затвора, или да ни разстрелят за оказване на помощ на бунтовници.

Заминахме за Хавана и Лоер успя, понеже го биваше за това, да се вмъкне под кожата на министъра на Франция, който през цялото време го покровителстваше. За пред хората аз бях госпожа Лоер. Този път заговориха за основаване не на вестник, а на списание за френска пропаганда в страните на Латинска Америка.

— И сигурно заминахте?

— Да, за Кайро, без дори да си вземем багажа, защото не си бяхме платили хотела за не знам колко седмици.

— Не се ли чувстваше нещастна?

— Сама бях избрала пътя си.

— Обичаше ли го още?

Жана я погледна и без да ѝ отговори на въпроса, каза:

— Толкова добре го познавах! Познавах всичките му слабости, подлостта му, а тя, ей богу, не му липсваше!

— Казваше ли му ги?

— Да.

— Карахте ли се?

— Почти всяка нощ. А след това ме биеше.

— И ти му се оставяше?

— Понякога му казвах нарочно истината в очите, за да ме набие.

— Виж, това вече не мога да го разбера.

— Няма значение. Важното е, че бях заминала. И то, не забравяй, по собствено желание. И започнахме да затъваме. Понякога човек изпитва удоволствие да се сгромоляса нарочно, колкото се може пониско.

— Също като мен, когато, без да се налага, ей така, по собствено желание, станах сервитьорка.

— И така може да се каже.

— Не го обичаше, но вървеше подире му и му се подчиняваше като куче.

— Точно така. И двамата пиехме, и то най-вече към края на живота му. През по-голямата част от нощите пиехме, а след това се карахме. За три седмици почина от плеврит, в болница.

— Без да ти остави нищо. Тогава ли отиде при белгийците?

— Горедолу. Но не веднага.

Тя се изчерви, но не каза нищо повече. Беше опитала да живее и по друг начин, но сега предпочиташе да не говори, нито да мисли за това.

— Това е всичко, Дезире. Сега върви да си легнеш. Дължа ти тези обяснения. Ти ми направи услуга, пък и прояви доста интерес към мен. Сега можеш да кажеш, че сама съм си го търсила, но и това е някаква утешение.

Дезире, която подсмърчаше от няколко минути насам, застана на прага на вратата и преди да си тръгне, въздъхна:

— Всъщност ти наистина си от това семейство!

* * *

— Влезте, докторе. Бъдете така любезен да затворите вратата, защото искам да ви задам няколко въпроса, които другите няма защо да чуват. Сигурно отдавна не сте виждали толкова хора из къщата?

— Тръгвате ли с тях? — попита той, като отдръпна завивката ѝ.

— Най-напред искам да разбера какво мислите за краката ми. Подутината леко спадна от вчера. Започват да посиняват. Преди малко успях сама да се довлека до тоалетната.

Той опипа с пръсти подутината, около която се образуваха бели кръгове, и загрижено загледа как бавно изчезват.

— Бих искал да прегледам по-сериозно сърцето ви.

В продължение на десет минути той старателно се зае да я преслушва, преместваше слушалките ту върху голата ѝ гръд, ту върху гърба ѝ, караше я да диша по-дълбоко, още по-дълбоко, по-бавно, да задържи дишането си, после отново да диша.

— Е, докторе?

— Права сте. Не е зле. Според мен не е необходимо да се прави електрокардиограма.

— Защо тогава изглеждате обезпокоен?

— Попитах за намеренията ви. От това, което научих долу, снаха ви и децата тръгват след малко за Поатие.

— Точно така. А аз няма да мога да пътувам, така ли?

— Наистина е невъзможно да предприемете това пътуване, като се има предвид какво ще е то. А тъй като и тук не може да останете, ще уредя да ви пренесат след малко в болница.

Той я погледна с мисълта, че тя ще трепне при думата болница, ще промени поведението си, ще започне да се оплаква или да протестира. Но тя продължеше да му се усмихва.

— Седнете за малко, докторе.

— Предстоят ми още много посещения. Мога да ви отделя само няколко минути.

— Всъщност от неделя насам вие самият искате да ми зададете някои въпроси. Не го направихте, защото ви достраша да не би да ме обидите или огорчите. Навярно и защото не желаете да изглежда, че се интересувате от личния живот на болните си. Ще ви улесня, като ви задам един конкретен въпрос. Като имате предвид, че веднага щом стана на крак, ще се заловя за работа, както правех това през последните дни, колко време ми давате до следващото повторение на болестта?

— Най-много няколко седмици.

— А после?

— С годините ще става по-лошо.

— Колко години ще трябва да минат, докато напълно се парализирам?

— Зависи от грижите, които полагате. Ако тръгнете с тях, най-много след четири-пет. Но от друга страна...

— Кажете!

— Ако не отидете с тях, питам се какво ще стане с брата и сестрата.

— Вие какво бихте направили на мое място?

— Позволете ми да не ви отговоря.

— Всъщност и аз съм в същото положение, в което е бил брат ми, докторе. И аз, както каза тази сутрин нотариусът Бижоа, говорейки за Робер, имам два изхода или по-точно три. Старческият дом, където ще живея спокойно и където ще се грижат за краката ми. И семейството, където ще бъда прислужница и където всеки път, щом се разболея, ще ставам непоносимо бреме.

— Точно така.

— Няма да говоря за третия изход.

— Добре.

— Според мен нотариусът се сърди на Робер за избора му.

— Той се надяваше на друго.

— Зная, да замине. А вие?

— Господин Бижоа и аз нямаме еднакво виждане по въпроса.

— Смятате ли, че Робер е бил прав?

— Аз съм католик.

— Това означава, че е трябвало да отиде в затвора? А аз — в старчески дом, така ли?

— Като лекар бих ви посъветвал това.

— А като човек и католик бихте предпочели да посветя останалата част от живота си, за да поддържам известен ред в семейството.

— Можете да го направите.

— Да, мога с известна находчивост и грижи да им попреча да се ядат един другото или да се самоизядат. Мога да накарам Луиз за известно време да не пие и най-вече да не прави от кризите си палячовски сцени, които дразнят всички наоколо. Кой знае? Бих могла дори с годините да убедя Анри да се примири, че не може да стане нищо повече от дребен чиновник, да приеме посредствеността си, да се гордее с работата си. Нали точно в тази роля ме виждате? Кой знае, бих могла да склоня Мад да се омъжи за някого, без да започне веднага да изтъква недостатъците му. Малко по-малко Луиз ще ме намрази, но все пак ще ме задържи, за да не мие сама чиниите, за да не ѝ крещат, от страх да не би да остане някой ден съвсем сама. Няма да мине много време и децата ще започнат да се дразнят от това, което са ми доверили, което ще ми доверят по-късно в момент, когато няма да могат да издържат или най-малкото когато пожелаят да се покажат интересни.

Ще бъда леля Жана, която ще става сутрин първа, ще си ляга последна, на която всичко ще може да се казва, да се пита и която винаги трябва да бъде безстрастна, а по-късно, ако Анри или Мад имат деца...

— Съжалявам, но ще трябва да си тръгна — каза той, като се изправи.

— Бих се обзаложила, че и в събота нотариусът Бижоа по същия начин е сложил край на изповедта на моя брат. Не се страхувайте. Това не е закана.

— Професията ми е да лекувам болни.

— Зная. Но поглеждате през очилата любопитно и малко срамежливо и установявате, че те всички са мъже и жени.

— Ще ви изпратя линейка предобед. Ще продължим този разговор в болницата.

— Забравяте, че съм много бедна и че ще бъда в общото помещение.

Ръката му беше на дръжката на вратата, но все още не си тръгваше.

— Във всеки случай... — започна той.

Но се спря.

— Не! Не искам да ви убеждавам. Ще ви видя в болницата.

* * *

— За мен няма нищо по-добро от това да остана и да се грижа за теб, Жана. Но знаеш не по-зле от мен какви са обстоятелствата. Обещай ми само, че ще дойдеш при нас. Оставих адреса в чантата ти. Няма телефон. Достатъчно е само да изпратиш телеграма и Анри ще дойде да те посрещне на гарата, която се намира на две крачки.

Мад целуна леля си по бузата и ѝ пошушна на ухото:

— Обичам ви. Искам да дойдете.

— До скоро виждане, лельо! — каза Анри, гледайки през прозореца камиона, който отнасяше куфарите им.

Външната врата едва хлопна, когато Дезире се появи и с облекчение подхвърли:

— Ето че къщата се опразни! Всичко, което е имало вътре, всички тези мебели, дреболии, прибори, стрували толкова скъпо и създали толкова грижи на един човек, всичко това, така да се каже, не принадлежи вече на никого. Утре ще започнат да идват, да отварят шкафове, чекмеджета. И при нас беше така, добре ми е известно, понеже останах до края и присъствах на продажбата. Идват и хора ей така, за удоволствие, знаейки добре, че няма да купуват.

— Какво казва господин Салнав?

— Той прилича на куче, останало без стопанин. Бог знае защо, продължава да виси над тефтерите си, притеснява се, като че ли иска да представи своето домашно съвсем чисто, без никакви драсканици. А ти? Реши ли се?

— Все още не.

— Повярвай ми, по-добре е в дом! И най-лошият ще е по-добър от всичко останало. Не слушай доктора.

— Откъде знаеш какво мисли доктор Бернар?

— То е изписано на лицето му, а и аз познавам този тип мъже. Сигурна съм, че у тях всичко трепти от чистота, а прислужницата му няма и една свободна вечер в седмицата.

— Дезире!

— Какво искаш?

— Нали си спомняш бюфета?

— Бюфета с бутилките ли?

— Да.

— Е, и какво?

— Хайде, не се опъвай! Не ми задавай въпроси. Луиз сигурно ги е забравила. Нали каза, че са останали три пълни бутилки?

— Искаш да...

— Да, да ми качиш тук една. Не е нужно да вземаш чаша от кухнята. Тук е чашата ми за миене на зъби.

— Наистина ли искаш да направя това?

— Да.

— И какво ще кажат, когато отидеш в болницата и им лъхнеш?

— Хайде, хайде, свикнали са!

— Много ли я искаш?

— Да. Не се страхувай!

Усмихна се някак си особено, когато чу стъпките на Дезире по стъпалата.

— Дай! Аз ще я отворя. Имам по-голям опит от теб. Донеси ми чашата от тоалетната!

Бившата ѝ съученичка от манастира я гледаше слисана, объркана, отчаяна, но учудването ѝ не бе чак толкова голямо след всичко онова, което Жана ѝ бе разказала за живота си.

В първия момент остана поразена, но това бързо премина.

— Не слагаш ли вода?

Беше ужасно грозно да се види как тази дебела жена, изтегната в леглото, отпива от чашата си за миене на зъби големи глътки, които изгарят гърдите ѝ. Изведнъж тя започна да кашля така, че не можеше да си поеме дъх. Правеше знак на приятелката си да я потупа по гърба, после за миг застана, задиша тежко, а накрая дълбоко въздъхна и по лицето ѝ се изписа отново същата оная странна усмивка.

— Сега съм добре.

— Ще се напиеш ли?

— Не знам. Защо питаш?

— Май че това искаш да направиш.

Не ѝ отговори. След малко добави със същото онова учудено и същевременно ужасно иронично изражение на лицето:

— Нали трябва да взема някакво решение?

— Надявам се, че няма да постъпиш като брат си?

— Не, разбира се.

Лицето ѝ гореше. Очите ѝ блестяха навлажнени.

— Дори смятам да не ходя в старчески дом.

Сега тя говореше със себе си. Навярно виждаше Дезире само като черно-бял силует, осветен от слънцето.

— За мен вие сте много неразбираеми хора.

— Слушай...

— Разбира се, че те слушам! Но искам да се уверя дали линейката е долу.

— Ще отида при тях след осем или десет дни, веднага щом стъпя на крак. Обзалагам се, че ще се оправя по-бързо.

— Признай си, че и теб като всички хора те е страх да останеш сама.

— Не.

— И от смъртта ли не се страхуваш?

Жана продължаваше да се усмихва и усмивката ѝ докарваше Дезире до отчаяние; беше готова да се разсърди.

— Прекалено си горда, за да отидеш в старчески дом!

— Не е така.

— Да не искаш да ме убедиш, че го правиш за тяхно добро?

— Никой не може да каже дали ще им направя добро. Мисля, че най-сетне успях да разбера нотариуса. Все пак той има по-голям жизнен опит. В крайна сметка всеки се устройва по някакъв начин и живее по своему.

— Човек прави това, което може! — възрази Дезпре, като че ли изведнъж се почувства засегната.

— Точно това казвам, човек прави това, което може. Опитва се, доколкото е възможно, да е чист пред съвестта си.

— Ти не си ли чиста пред съвестта си?

— Бях, когато носех на ръце Боб нагоре по стълбите, когато бдях за цялата къща, за да предотвратя да стане бог знае какво нещастие.

— Това нищо не помогна. Както и голямото чистене в сряда вечер след погребението. Като си помисля, че ти...

— Какво знаеш ти?

— Признай си, че също както с Лоер правиш всичко, за да...

— ... за да стана сутрин първа, кафето да е готово, масата да е сложена, когато другите се събудят, подът да е чист, къщата — приветлива, ръцете ми все да мият чинии и когато вече падам от умора, да видя, че все още не съм свършила, че човек никога не може всичко да свърши; и в момент, когато се строполявам на леглото с мисълта, че умирам от умора, отново да започна да мисля за утрешните си задължения и да бдя за съня на другите...

— За да бъдеш роб, това е! Вижда се, че не си прислужвала дълго време и че не познаваш хората.

— Не става дума за хората. Става дума за...

Тя напълни чашата си и я погледна с някаква меланхолична наслада.

— Нали виждаш! Последната е! Обзе ме желание да опитам още веднъж и...

Допря устните си до коняка, после съвсем спокойно захвърли чашата на пода.

— Както самата ти каза, къщата вече не принадлежи на никого. Няма да има нужда да се чисти. Не идва ли линейката?

— Да ги накарам ли да се качат?

— Да. Не се притеснявай. Ще бъда разумна. Може да се учудят, като им лъхна, но от утре, в болницата, ще бъда най-кротката болна и всички ще ме обикнат. Ще се лекувам, така че ще се оправя по-рано от осем дни, и ще отида при тях. Остават ми още доста пари. Ще бъда леля Жана.

Дезире повдигна рамене и излезе, а старата жена, останала съвсем сама, преглътна усмивката си, уплашено се огледа наоколо, дочу стъпките по стълбите, после блъскането на носилката в стените, ръцете ѝ се вкопчиха в завивката, като че ли в последния миг искаше да направи опит да задържи къщата, стаята, малкия скрин, който виждаше за последен път.

— Леля Жана... — промълви тя, като че ли произнасяше ново име.

Двама яки мъжаги я изгледаха от горе до долу, като че ли преценяваха теглото ѝ, после си смигнаха; тя затвори очи, а помургавият каза:

— Готов ли си?

— Готов съм — отвърна другият весело.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.